

3. ΔΕΠΠΣ –ΑΠΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

3.1. ΔΕΠΠΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΕ ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

3.1.1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Ο σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος της Γλώσσας σε μαθητές του Δημοτικού Σχολείου με κινητικές αναπηρίες είναι η ανάπτυξη της ικανότητας χρήσης της γλώσσας, ως μέσου προφορικής και γραπτής έκφρασης και ως μέσου επικοινωνίας, στο μέτρο των δυνατοτήτων τους και λαμβανομένων υπόψη των ατομικών τους διαφορών, έτσι ώστε να ενισχύεται η αυτοϊδέα και η αυτοπεποίθησή τους και να είναι ικανοί να εντάσσονται ενεργά και συμμετοχικά στο σχολικό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

3.1.2. Γλώσσα και μαθητές με κινητικές αναπηρίες

Η γλώσσα είναι ένα μορφολογικό και σημασιολογικό σύστημα που συνίσταται σε φθόγους (και στη συνέχεια σε φωνήματα, μορφήματα, λέξεις, λεκτικά σύνολα, προτάσεις, περιόδους, παραγράφους, κείμενα) από άποψη μορφής και σε σημασίες από άποψη περιεχομένου. Μπορεί να ειδωθεί υπό το πρίσμα τριών προσεγγίσεων: α) της δομικής προσέγγισης που εστιάζεται στη συντακτική λειτουργία της γλώσσας, β) της λειτουργικής προσέγγισης με κέντρο βάρους το ρόλο του κάθε στοιχείου (λέξης) σε ένα ευρύτερο λεκτικό σύνολο, και, γ) της επικοινωνιακής προσέγγισης που αναφέρεται στον τρόπο χρήσης της γλώσσας ανάλογα με την επικοινωνιακή κατάσταση. Οι δυο πρώτες προσεγγίσεις αφορούν στη γνώση του γλωσσικού συστήματος από μορφολογική και σημασιολογική άποψη, ενώ η τρίτη στην επικοινωνιακή του χρήση.

Σύμφωνα με τη σύγχρονη Γλωσσολογία αλλά και με τα πορίσματα των επιστημών που ασχολούνται με τη διδασκαλία και τη μάθηση (Γνωστικές και Κοινωνικοπολιτιστικές θεωρίες), η γλώσσα έχει άμεση σχέση με τη λειτουργία της σκέψης και τη διαμόρφωση γνωστικών σχημάτων στον ανθρώπινο νου. Με τη βοήθεια της γλώσσας γίνεται η διαπραγμάτευση και η οργάνωση των νοημάτων και προάγεται η κριτική και δημιουργική σκέψη, οι γνωστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες. Είναι ακόμα φορέας πολιτισμού, μέσο-εργαλείο έκφρασης και επικοινωνίας.

Η οργάνωση της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις προηγούμενες θεωρήσεις και να καλλιεργεί ανάλογες δεξιότητες με σεβασμό στις ιδιαιτερότητες του κάθε μαθητή. Το γλωσσικό μάθημα αποτελεί οριζόντιο διδακτικό στόχο για όλα τα άλλα μαθήματα, αφού ο τρόπος χρήσης της γλώσσας επηρεάζει την κατανόηση και την έκφραση των γνωστικών δεδομένων, καθώς και των επικοινωνιακών πρακτικών από τους μαθητές. Στη συγχρονική και διαχρονική του θεώρηση το μάθημα της ελληνικής γλώσσας αναδεικνύει και τεκμηριώνει την εθνική ταυτότητα και την πολιτιστική κληρονομιά, διευκολύνει την επικοινωνία μέσα κι έξω από τα σύνορα της πατρίδας μας, καθώς και την ένταξη των αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνική πραγματικότητα.

Τα παιδιά με κινητικές αναπηρίες αντιμετωπίζουν αρκετές δυσκολίες σε σχέση με την κατανόηση και τη χρήση της γλώσσας σε όλες τις εκφάνσεις της. Δεδομένου ότι το μεγαλύτερο ποσοστό από αυτά πάσχει από κάποια μορφή εγκεφαλικής παράλυσης, εκτιμάται ότι περίπου

τα ¾ του συνόλου παρουσιάζουν χαμηλό νοητικό δυναμικό, καθώς και συνοδά συμπτώματα, όπως αλαλία, δυσαρθρία, δυσγραφία, γραφοκινητική ανικανότητα, μειωμένη ικανότητα όρασης και ακοής, κακό οπτικοκινητικό συντονισμό, εύκολη κόπωση, ελλειμματική προσοχή, κ.ά. Επομένως, θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι συγκεκριμένες δυσκολίες και να γίνεται προσπάθεια ανάπτυξης όλων των δυνατοτήτων των μαθητών με κινητικές αναπηρίες, στο βαθμό που οι ίδιοι μπορούν να ανταποκριθούν, χωρίς να μειωθεί η αυτοπεποίθηση και ο αυτοσεβασμός τους. Σχετικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις αναφέρονται στα περιεχόμενα του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών.

3.1.3. Άξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Τάξη	Άξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
A B Γ Δ Ε ΣΤ	<p>Προφορικός λόγος: ομιλία και ακρόαση</p> <p>Ανακοινώσεις, αφηγήσεις, περιγραφές</p> <p>Διαλογικές και μονολογικές μορφές επικοινωνίας</p> <p>Λειτουργία του προφορικού λόγου</p>	<p>Ο μαθητής να είναι ικανός:</p> <p>Να συγκεντρώνει την προσοχή του στην ηχητική πηγή.</p> <p>Να ακούει-ακροάται με προσοχή και να αναπαράγει με το δικό του λόγο αυτά που άκουσε.</p> <p>Να κατανοεί, να επαναλαμβάνει και να εκτελεί προφορικές εντολές.</p> <p>Να απαντάει σε ερωτήσεις με ολοκληρωμένες προτάσεις.</p> <p>Να επεξεργάζεται και να ερμηνεύει με τη σκέψη του ό,τι άκουσε, να διατυπώνει και να αιτιολογεί με λόγο την προσωπική του άποψη.</p> <p>Να χρησιμοποιεί με ευχέρεια το αναμενόμενο για την ηλικία και τις δυνατότητές του λεξιλόγιο και να το διευρύνει προοδευτικά.</p> <p>Να αφηγείται από μνήμης, να περιγράφει και να σχολιάζει ιστορίες, επεισόδια, γεγονότα.</p> <p>Να ανακοινώνει-αναφέρει με σαφήνεια ανάγκες, σκέψεις, επιθυμίες, συναισθήματα και να ακούει ανάλογες ανακοινώσεις από τους άλλους.</p> <p>Να προσδιορίζει, να διορθώνει και στη συνέχεια να αποφεύγει λανθασμένες φραστικές διατυπώσεις.</p> <p>Να κατανοεί τη μεταφορική χρήση της γλώσσας και να είναι σε θέση να τη χρησιμοποιήσει.</p> <p>Να ελέγχει αν ο λόγος του είναι κατανοητός, σαφής και αποδεκτός.</p> <p>Να προσαρμόζει το λόγο του ανάλογα με την επικοινωνιακή κατάσταση.</p> <p>Να χρησιμοποιεί και άλλους εναλλακτικούς εκφραστικούς κώδικες ταυτόχρονα και συμπληρωματικά με το γλωσσικό, ειδικά σε</p>	<p>Επικοινωνία</p> <p>Αλληλεπίδραση</p>

		<p>περίπτωση προβλημάτων ομιλίας (π.χ. γλώσσα του σώματος, βιβλίο επικοινωνίας με εικόνες ή σύμβολα, χρήση ειδικών προγραμμάτων σε Η/Υ, κ.ά.).</p> <p>Να χρησιμοποιεί εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας σε περίπτωση που δεν έχει δυνατότητα προφορικού λόγου (πχ. δυσαρθρία ή αλαλία).</p> <p>Στις δραματοποιήσεις να χρησιμοποιεί όλες τις εκφραστικές του δυνατότητες προκειμένου να αποδώσει πληρέστερα το ρόλο του.</p> <p>Να είναι σε θέση να κάνει αισθητική αποτίμηση σε καλλιτεχνικές και χαρισματικές μορφές λόγου, να εκδηλώνει επιθυμία παρακολούθησης και να βιώνει αισθητική απόλαυση.</p> <p>Να αποκτήσει αυτοπεποίθηση και θετική στάση για την ανάπτυξη και τη βελτίωση της ικανότητας προφορικής έκφρασης και ακρόασης.</p>	
A B Γ Δ E ΣΤ	<p>Γραπτός Λόγος: Ανάγνωση</p> <p>Φωνημική επίγνωση</p> <p>Πρώτη ανάγνωση</p> <p>Δομή συλλαβής, λέξης, πρότασης, παραγράφου</p> <p>Είδη ανάγνωσης</p> <p>Είδη κειμένων</p> <p>Επιτονισμός</p>	<p>Να συνειδητοποιεί τη σύνδεση γραπτού και προφορικού λόγου.</p> <p>Να αντιλαμβάνεται ότι τόσο ο προφορικός όσο και ο γραπτός λόγος είναι τρόποι μεταφοράς μηνυμάτων.</p> <p>Να κατανοεί ότι συνισταμένη της ακρόασης, της ομιλίας, της ανάγνωσης και της γραφής είναι ο γλωσσικός κώδικας.</p> <p>Να συσχετίζει την εικόνα, τη γραφή, το άκουσμα και τη σημασία μιας λέξης, εντοπίζοντας τις ομοιότητες και διαφορές τους.</p> <p>Να συνδέει-ταυτίζει τα φωνήματα με τα γραφήματα σε επίπεδο φθόγγων/γραμμάτων, συλλαβών και λέξεων.</p> <p>Να αναλύει και να συνθέτει λέξεις και συλλαβές.</p> <p>Να διαβάζει, να κατανοεί και να αναπαράγει με προφορικό λόγο ένα κείμενο, περιληπτικά ή διεξοδικά-αναλυτικά.</p> <p>Να διαβάζει σιωπηρά, μεγαλόφωνα και εκφραστικά και να προσαρμόζει τον τρόπο και το ρυθμό ανάγνωσης ανάλογα με τις συνθήκες που του το επιβάλλουν.</p> <p>Να επιλέγει σε ένα κείμενο τα ουσιώδη σημεία ή αυτά που τον ενδιαφέρουν.</p> <p>Να διακρίνει τους διάφορους τύπους κειμένων (αφηγήσεις, περιγραφές, προτροπές, διάλογοι, κ.ά.).</p> <p>Να εξοικειώνεται, να αποδέχεται και να κατανοεί τον ιδιωματικό και μεταφορικό λόγο.</p> <p>Να βγάζει συμπεράσματα για το περιεχόμενο ενός βιβλίου, συσχετίζοντας τα εξωτερικά του στοιχεία (τίτλος, εξώφυλλο, περιεχόμενα, κ.ά.).</p>	<p>Δομή</p> <p>Σύστημα</p> <p>Επικοινωνία</p> <p>Ομοιότητα-διαφορά</p> <p>Αλληλεπίδραση</p>

		<p>Να είναι σε θέση να κρατάει κάποιες σημειώσεις για ένα μεγάλο κείμενο που διάβασε.</p> <p>Να περιγράφει και να σχολιάζει τα κείμενα που διαβάζει εκθέτοντας και αιτιολογώντας την προσωπική του άποψη.</p> <p>Να διαμορφώσει θετική στάση απέναντι στο διάβασμα. Να διαβάζει για προσωπική ευχαρίστηση αλλά και για κατάρτιση.</p> <p>Να επιλέγει με βάση τον προηγούμενο στόχο εφημερίδες, περιοδικά, λογοτεχνικά ή επιστημονικά βιβλία από βιβλιοθήκες ή βιβλιοπωλεία.</p> <p>Να χρησιμοποιεί την αναγνωστική του δεξιότητα σε όλα τα μαθήματα.</p> <p>Να διατυπώνει τη σκέψη του και να επικοινωνεί, γραπτά και προφορικά, κατανοώντας τις ιδιαιτερότητες του καθενός απ' αυτούς τους τρόπους επικοινωνίας.</p> <p>Να χρησιμοποιεί τεχνολογικά μέσα ανάγνωσης σε περίπτωση αισθητηριακών ή άλλων βλαβών.</p> <p>Να ανταλλάσσει απόψεις με τους συμμαθητές του για κοινά αναγνώσματα.</p>	
A B Γ Δ E ΣΤ	<p>Γραπτός Λόγος: Γραφή και παραγωγή του λόγου</p> <p>Πρώτη γραφή</p> <p>Αντιγραφή, γραφή, τονισμός, στίξη, καλλιγραφία</p> <p>Στάδια γραψίματος</p> <p>Δομή κειμένου</p> <p>Γλωσσικές πράξεις</p> <p>Είδη λόγου, τύποι κειμένων</p> <p>Περίληψη</p> <p>Συνοχή και συνεκτικότητα</p> <p>Κριτήρια αξιολόγησης</p>	<p>Να γράφει, όσο το δυνατόν ταχύτερα ευανάγνωστα και ορθογραφημένα λέξεις, προτάσεις, περιόδους, παραγράφους, κλπ.</p> <p>Να αντιγράφει σύντομο κείμενο σε εύλογο για τις δυνατότητές του χρόνο.</p> <p>Να εφαρμόζει και να γενικεύει γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες κατά τη γραφή λέξεων και προτάσεων αντίστοιχα.</p> <p>Να γνωρίζει πώς να χειρίζεται πίνακες με παραδείγματα κλίσεων και ορθογραφικά λεξικά και να τα συμβουλευεται.</p> <p>Να γνωρίζει και να εφαρμόζει σωστά τα σημεία στίξης, ιδιαίτερα σε προτάσεις επιθυμίας, ερωτηματικές και επιφωνηματικές.</p> <p>Να αποφασίζει μόνος του να ξαναγράψει κείμενο που δεν έχει καλή σύνταξη ή πλήρες νόημα, ακολουθώντας τη μεθοδολογία συγγραφής κειμένου: Προσυγγραφικό στάδιο (σχεδιασμός, δομή), συγγραφικό στάδιο (πρώτο γράψιμο), μετασυγγραφικό στάδιο (δευτερογραφία, έλεγχος, διόρθωση, βελτίωση).</p> <p>Να συντάσσει απλές, σύνθετες, επαυξημένες και ελλειπτικές προτάσεις.</p> <p>Να συνδέει δευτερεύοντα νοήματα στις κύριες προτάσεις χρησιμοποιώντας σωστά συνδετικές λέξεις, όπως: που, για, για να, ότι, γιατί, χωρίς, μέχρι, όπως, σαν, κλπ.</p> <p>Να φροντίζει για τη νοηματική πληρότητα και συνοχή περιόδων, παραγράφων και με-</p>	<p>Δομή</p> <p>Επικοινωνία</p> <p>Σύστημα</p> <p>Οργάνωση</p> <p>Ομοιότητα-διαφορά</p>

		<p>γαλύτερων κειμένων.</p> <p>Να συντάσσει κείμενα και να προσαρμόζει το λόγο του(μορφή και δομή) ανάλογα με συγκεκριμένη ανάθεση, αποδέκτη ή προθετικότητα: περιγραφικά, αφηγήσεις, διαλόγους, αιτήματα, προτροπές, προσκλήσεις, αλληλογραφία, ενημέρωση, κλπ.</p> <p>Να μετασχηματίζει προτάσεις και μικρά κείμενα, αλλάζοντας τη δομή, τη μορφή ή το νόημα.</p> <p>Να συντάσσει περιλήψεις.</p> <p>Να γνωρίζει και να επιλέγει από ένα σύνολο συνώνυμων λέξεων ή εκφράσεων την κατάλληλη για το γραπτό του(ανάλογα με το σκοπό που επιδιώκει).</p> <p>Να διευρύνει σταδιακά το λεξιλόγιό του και να το χρησιμοποιεί στη γραπτή του έκφραση με σαφήνεια και ακρίβεια.</p> <p>Να βελτιώνει σταδιακά και να αξιοποιεί το γλωσσικό του αίσθημα και κριτήριο προκειμένου να δημιουργεί, να διαμορφώνει ή να αξιολογεί γραπτά κείμενα.</p> <p>Να νιώθει αυτοπεποίθηση σχετικά με τη γραπτή του έκφραση και να επιδιώκει να ασχοληθεί με αυτή.</p> <p>Να συγκρίνει δικά του κείμενα με ανάλογα των συμμαθητών του, να ανταλλάσσει απόψεις και ιδέες, να επιβραβεύει και να υιοθετεί πετυχημένα παραδείγματα.</p> <p>Να χρησιμοποιεί (αν έχει τέτοια δυνατότητα) μόνος του ή με κάποια βοήθεια τον Η/Υ (πχ., κατάλληλος εργονομικός σχεδιασμός υλικού και κατάλληλο λογισμικό) για συγγραφή και επεξεργασία κειμένων.</p>	
A B Γ Δ E ΣΤ	<p>Λογοτεχνία</p> <p>Βιωματικός λόγος</p> <p>Γλωσσικά μέσα των λογοτεχνημάτων</p>	<p>Να διαβάζει λογοτεχνικά έργα, ως έργα τέχνης για αισθητική απόλαυση και καλλιέργεια, αλλά και ως βιωματικές εμπειρίες του συγγραφέα ή των ηρώων για διεύρυνση των εμπειριών και των γνώσεών του μέσω των βιωμάτων αυτών.</p> <p>Να βελτιώνει την αναγνωστική του ικανότητα.</p> <p>Να βελτιώνει σταδιακά την ικανότητα νοηματικής απόδοσης κειμένων κάνοντας χρήση του απαιτούμενου για τις δυνατότητές του λεξιλογίου, σύνταξης και δομής .</p> <p>Να αναπτύσσει θετική στάση απέναντι στον άνθρωπο και στις όποιες δυσκολίες αντιμετωπίζει, μέσα από τα διαδραματιζόμενα στα λογοτεχνικά έργα.</p> <p>Να ερμηνεύει, με περιγραφή, αιτιολόγηση και αξιολόγηση, θετικές και αρνητικές ανθρώπινες πράξεις, εκφράζοντας και αναπτύσσοντας τον ηθικό του κώδικα.</p> <p>Να συγκρίνει τις δικές του ερμηνείες με αυ-</p>	<p>Δομή</p> <p>Αλληλεπίδραση</p>

		<p>τές των συμμαθητών του.</p> <p>Να προσεγγίζει διαισθητικά έργα της νεωτερικής λογοτεχνίας, αξιοποιώντας τη φαντασία του.</p> <p>Να εξοικειώνεται με τους τρόπους γλωσσικής έκφρασης του λογοτέχνη (πχ., εικόνες, μεταφορές, ύφος), να ανακαλύπτει το βαθύτερο νόημά τους και να τους συσχετίζει με το σκοπό τον οποίο υπηρετούν.</p> <p>Να αντιλαμβάνεται, μέσα από παραδείγματα λογοτεχνικών αποσπασμάτων με παρεμφερή θέματα (συγκριτική θεώρηση), τις εναλλακτικές εκφραστικές δυνατότητες της γλώσσας.</p> <p>Να έρχεται σε επαφή με χαρακτηριστικά δείγματα ελληνικής, ευρωπαϊκής και παγκόσμιας λογοτεχνίας.</p> <p>Να αποκτά θετική στάση απέναντι στη λογοτεχνία.</p> <p>Να έρχεται σε επαφή με λογοτεχνικά κείμενα, καθώς και με θεατρικές ή κινηματογραφικές διασκευές τους, που αναφέρονται σε θέματα αναπηρίας ή διαφορετικότητας, με σκοπό την ενθάρρυνσή του για συνεχή προσπάθεια μέσω της ταύτισης με ήρωες που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση.</p>	
Α Β Γ Δ Ε ΣΤ	<p>Λεξιλόγιο</p> <p>Θεματικά, σημασιολογικά, ετυμολογικά πεδία</p> <p>Ορισμός</p> <p>Πολυσημία</p>	<p>Να κατανοεί και να αποδίδει σημασίες ή ορισμούς λέξεων μέσα από την εμπειρία του.</p> <p>Να κατανοεί τη σημασία ή τον ορισμό μιας λέξης μέσα από την ετυμολογία της και την κατάταξή της σε οικογένεια λέξεων(παραγωγή).</p> <p>Να κατανοεί τη σημασία ή τον ορισμό μιας λέξης μέσα από συνώνυμες και αντίθετες λέξεις καθώς και μέσα από τα συμφραζόμενα.</p> <p>Να αναφέρει παραδείγματα συνώνυμων, αντίθετων και ετυμολογικά συγγενών λέξεων.</p> <p>Να κατανοεί τη μεταφορική χρήση ορισμένων λέξεων και να αναφέρει παραδείγματα.</p> <p>Να εξοικειώνεται με την πολυσημία ορισμένων λέξεων χρησιμοποιώντας παραδειγματικές προτάσεις για την κάθε σημασία.</p> <p>Να συνειδητοποιεί τη διαχρονικότητα της ελληνικής γλώσσας μέσα από τη σύγχρονη χρήση της.</p>	<p>Δομή</p> <p>Σύστημα</p> <p>Ομοιότητα-διαφορά</p>
	<p>Γραμματική</p> <p>Προτασιακή δομή</p> <p>Παρατακτική και</p>	<p>Να αισθητοποιεί με παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής (πχ. γλωσσικά παιχνίδια με μπερδεμένες λέξεις, ελλιπείς νοημάτων προτάσεις και παιχνίδια ρόλων).</p> <p>Να συνειδητοποιεί και να κατανοεί την ανάλυση του κειμένου σε ενότητες, παραγράφους και προτάσεις, καθώς και τη νοη-</p>	<p>Δομή</p> <p>Σύστημα</p>

<p>A B Γ Δ Ε ΣΤ</p>	<p>υποτακτική σύνταξη</p> <p>Πυρηνική (απλή), ελλειπτική και επαυξημένη πρόταση</p> <p>Στίξη</p> <p>Λέξεις/ φράσεις ως δείκτες συνοχής και συνεκτικότητας</p> <p>Τα μέρη του λόγου</p> <p>Κλιτικά συστήματα</p> <p>Φωνολογική δομή της γλώσσας</p> <p>Τονισμός και επιτονισμός</p> <p>Ιδιαιτερότητα της δομής της ελληνικής γλώσσας</p> <p>Σχήματα λόγου</p>	<p>ματική σχέση αυτών.</p> <p>Να αντιλαμβάνεται τη λειτουργία της πρότασης ως βασικής μονάδας επικοινωνίας και έκφρασης ολοκληρωμένου νοήματος.</p> <p>Να κατανοεί ότι η πρόταση αποτελείται από λέξεις κατάλληλα συνδεδεμένες, ώστε να εκφράζεται ένα πλήρες νόημα.</p> <p>Να αναδιατάσσει τις λέξεις σε μια πρόταση, με τρόπο που να μην αλλοιώνεται το νόημα, αλλά να δίνεται έμφαση σε διαφορετικό στοιχείο, για επικοινωνιακούς λόγους (ανάλογα με το μήνυμα που επιθυμεί να δώσει).</p> <p>Να αφαιρεί και να προσθέτει στοιχεία σε μια πρόταση (πχ., μετατροπές ανάμεσα σε απλές, σύνθετες, επαυξημένες και ελλειπτικές προτάσεις) και να διαπιστώνει την τροποποίηση του νοήματος.</p> <p>Να κατανοεί τον επιτονισμό και τη χρήση των σημείων στίξης στις διάφορες προτασιακές μορφές ή γλωσσικές πράξεις: κατάφαση, ερώτηση, άρνηση, επιθυμία, προτροπή, παράκληση, επίφαση, κρίση.</p> <p>Να αναδιατάσσει τις προτάσεις μιας περιόδου που συνδέονται παρατακτικά ή υποτακτικά και να κατανοεί το ρόλο της καθεμιάς (κύριες- δευτερεύουσες).</p> <p>Να τονίζει σωστά τις λέξεις.</p> <p>Να αναλύει μια λέξη σε συλλαβές και γράμματα.</p> <p>Να κατανοεί τη δομή μιας λέξης (θέμα, χαρακτηρισ, κατάληξη): το θέμα ως το σταθερό μέρος και την κατάληξη ως το μέρος που υπόκειται σε αλλαγή με την κλίση, την παραγωγή και τη σύνθεση.</p> <p>Να κατανοεί τη δομή μιας παραγράφου, να την αναλύει και να τη συνθέτει.</p> <p>Να συνειδητοποιεί το ρόλο των λέξεων και των φράσεων ως κειμενικών δεικτών στη σύνδεση παραγράφων (πχ., γι' αυτό, επομένως, ύστερα από όλα αυτά, κλπ.).</p> <p>Να χρησιμοποιεί κειμενικούς δείκτες στα γραπτά του κείμενα.</p> <p>Να εντοπίζει τα γλωσσικά στοιχεία (λέξεις ή φράσεις) μέσα σε μία πρόταση και να προσδιορίζει τη σημασία τους και το συντακτικό τους ρόλο.</p> <p>Να εντοπίζει τους προσδιορισμούς (ομοίωπτους και ετερόπτους) και να κατανοεί το ρόλο τους στην πρόταση, καθώς και τις λέξεις τις οποίες προσδιορίζουν.</p> <p>Να γνωρίζει καλά και να γενικεύει σε παρόμοιες περιπτώσεις κλιτικά σχήματα: ενός ρήματος και στις δυο φωνές κι ενός πτωτικού (ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία) και στα τρία γένη.</p>	<p>Ομοιότητα-διαφορά</p>
---	--	---	--------------------------

		<p>Να διακρίνει τα αρχαιοκλίτα και να τα χρησιμοποιεί σωστά μέσα σε προτάσεις.</p> <p>Να αποκτά σταδιακή ευχέρεια στην ταξινόμηση των λέξεων στα δέκα μέρη του λόγου.</p> <p>Να διακρίνει, να αναγνωρίζει και να κατανοεί τα συχνόχρηστα σχήματα λόγου.</p> <p>Να αντιλαμβάνεται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής γλώσσας, ιδίως αν είναι αλλοδαπός μαθητής.</p>	
A B Γ Δ Ε ΣΤ	Διαχείριση της πληροφορίας	<p>Να ζητάει και να δίνει πληροφορίες με σαφήνεια και ακρίβεια, ώστε τα μηνύματα να είναι ξεκάθαρα, σύντομα και κατανοητά.</p> <p>Να κατανοεί τις πληροφορίες που παίρνει από άλλους ανθρώπους προφορικά ή γραπτά.</p> <p>Να γνωρίζει πώς να εντοπίζει και να αξιοποιεί τις πληροφορίες που θέλει σε χάρτες, πίνακες, καταλόγους και άλλα έντυπα (δρομολόγια μεταφορικών μέσων, ονοματεπώνυμα, τηλέφωνα, διαδρομές σε χάρτη, εντοπισμός πόλεων, βουνών, κλπ., εφημερεύοντα φαρμακεία ή νοσοκομεία, κ.ά.).</p> <p>Να αναλύει και να συνθέτει(να επεξεργάζεται) τις πληροφορίες που παίρνει σε σχέση με το βαθμό χρησιμότητάς τους.</p> <p>Να χρησιμοποιεί (αν έχει τέτοια δυνατότητα) μόνος του ή με κάποια βοήθεια τον Η/Υ για την ανεύρεση πληροφοριών.</p>	Πληροφορία Επικοινωνία

Σημείωση: Οι θεματικοί άξονες είναι ίδιοι για όλες τις τάξεις. Οι θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες προσεγγίζονται στο βαθμό του εφικτού, διαισθητικά και με παιγνιώδη τρόπο στις μικρές τάξεις και πιο συστηματικά στις μεγάλες.

3.2. ΑΠΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΕ ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

3.2.1. Εισαγωγή

Οι μαθητές με κινητικές αναπηρίες

Οι μαθητές με κινητικές αναπηρίες είναι αυτοί που πάσχουν από νευρομυϊκές (εγκεφαλική παράλυση, κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις, δισχιδής ράχη) και μυοσκελετικές (μυϊκή δυστροφία, ακρωτηριασμός) βλάβες. Στις νευρομυϊκές βλάβες υπάρχουν συχνά συνοδές διαταραχές, όπως: επιληψία (25%), προβλήματα ακοής (20%), όρασης (20%), άρθρωσης λόγου(50%) και νοητική υστέρηση (το 75% παρουσιάζει IQ κάτω από 70). Επίσης σε αρκετές περιπτώσεις παρατηρούνται ψυχολογικές εκδηλώσεις άγχους, υπερευαισθησίας, κατάθλιψης, δυσκολίας στη σύναψη διαπροσωπικών σχέσεων, καθώς και συναισθηματικές μεταπτώσεις και μειωμένη ικανότητα συγκέντρωσης και προσοχής.

Στο γνωστικό τομέα παρουσιάζονται επιπλέον δυσλειτουργίες: αδυναμία μνημονικής συγκράτησης, οργάνωσης κινήσεων και επεξεργασίας οπτικών και ακουστικών ερεθισμάτων, δυσκολίες στη γραφή και την ανάγνωση λόγω προβλημάτων άρθρωσης λόγου, λανθασμένης χωρικής αντίληψης, έλλειψης οπτικοκινητικού συντονισμού (χέρι-μάτι), μειωμένης οπτικής αντίληψης και μνήμης, καθώς επίσης και δυσκολίες στην ακρόαση, εξαιτίας μειωμένης ακουστικής αντίληψης και μνήμης.

Συνεπώς, ένα ΑΠΣ για μαθητές με κινητικές αναπηρίες οφείλει να καλύπτει όσο το δυνατόν πληρέστερα τις ανάγκες που προκύπτουν, γενικά για όλους τους μαθητές, αλλά και ειδικότερα για τον καθένα από αυτούς. Αρωγοί σε μια τέτοια προσπάθεια είναι τα εξατομικευμένα προγράμματα διδασκαλίας, οι εναλλακτικοί, μη λεκτικοί τρόποι έκφρασης και επικοινωνίας και η υποστηρικτική τεχνολογία, τα οποία έχουν ενταχθεί στα περιεχόμενα του συγκεκριμένου ΑΠΣ.

Το ΑΠΣ της Ελληνικής Γλώσσας

Για τη συγγραφή του ΑΠΣ της Ελληνικής Γλώσσας για μαθητές με κινητικές αναπηρίες λήφθηκαν υπόψη τα εξής:

- Το αντίστοιχο ΑΠΣ Υποχρεωτικής Εκπ/σης για μαθητές που φοιτούν στα γενικά σχολεία.
- Οι σύγχρονες τάσεις της Ειδικής Αγωγής για ισότητα ευκαιριών μάθησης, για ενσωμάτωση μαθητών με κινητικές αναπηρίες στα γενικά σχολεία και για δημιουργία εξατομικευμένων προγραμμάτων διδασκαλίας, όπως αυτά αναδεικνύονται από τις σχετικές αποφάσεις και τα πορίσματα θεσμοθετημένων φορέων (Νόμος 2817/2000).
- Η δημιουργία των Τμημάτων Ένταξης.
- Η συμβολή της υποστηρικτικής τεχνολογίας και των εναλλακτικών τρόπων έκφρασης και επικοινωνίας.
- Η λειτουργία των ΣΜΕΑ για μαθητές με κινητικές αναπηρίες.
- Οι επιμέρους περιπτώσεις μαθητών με κινητικές αναπηρίες, οι ικανότητες και οι αδυναμίες τους.
- Η αναγκαιότητα επικοινωνίας, και κοινωνικής ένταξης.
- Η διευκρίνιση στο ΔΕΠΠΣΑΠΣ Υποχρεωτικής Εκπ/σης (2002:54) ότι «ο γενικός σκοπός και οι επιμέρους στόχοι που διατυπώνονται θεωρούνται ως "στόχοι οροφής" προς τους οποίους τείνει όλη η διδασκαλία αλλά δεν είναι πάντοτε εφικτό να επιτυγχάνονται στο σύνολό τους και στο μέγιστο βαθμό».

Με βάση τα παραπάνω θεωρήθηκε απαραίτητο να συμπεριληφθούν κατά τη σύνταξη του συγκεκριμένου ΑΠΣ (και του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ) οι στόχοι, τα περιεχόμενα και οι δραστηριότητες του ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ Υποχρεωτικής Εκπ/σης, με προσαρμογή τους στις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών με κινητικές αναπηρίες και με εμπλουτισμό τους με πιο εξειδικευμένα στοιχεία, που αφορούν αποκλειστικά τους συγκεκριμένους μαθητές.

Κύριος σκοπός είναι η δυνατότητα εφαρμογής στόχων του ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ Υποχρεωτικής Εκπ/σης σε μαθητές με κινητικές αναπηρίες που έχουν ανάλογες ικανότητες, με τη βοήθεια, κατά περίπτωση, υποστηρικτικής τεχνολογίας και εναλλακτικών τρόπων έκφρασης και επικοινωνίας. Ακόμα να υπάρχει και η δυνατότητα επιλογής από μια ποικιλία στόχων και δραστηριοτήτων κατά τη διαμόρφωση εξατομικευμένων προγραμμάτων για μαθητές με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες.

Όσον αφορά σε μαθητές με κινητικές αναπηρίες και επιπλέον αισθητηριακές βλάβες ή νοητική υστέρηση θα πρέπει να γίνεται συνδυασμός του συγκεκριμένου ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ για μαθητές με κινητικές αναπηρίες, με τα αντίστοιχα των επιπλέον περιπτώσεων ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ.

3.2.2. ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

Ο γενικός σκοπός της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος για τους μαθητές με κινητικές αναπηρίες είναι η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη άνεση και ευχέρεια στη χρήση της ελληνικής γλώσσας, ως αποτέλεσμα επιτυχούς ανάπτυξης, σταθεροποίησης και συνεχούς εξάσκησης των ικανοτήτων ακρόασης, κατανόησης, ομιλίας, ανάγνωσης, γραφής και επικοινωνίας, πράγμα το οποίο εξασφαλίζει την ενεργό συμμετοχή των μαθητών αυτών στη σχολική και κατ' επέκταση στην κοινωνική ομάδα.

Αναλυτικότερα:

- Να είναι σε θέση οι μαθητές να χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να οργανώνουν τη σκέψη, την ομιλία και τη γενικότερη ικανότητα επικοινωνίας τους (γλωσσική ή όποια άλλη μορφή εναλλακτικής επικοινωνίας).
- Να εκφράζουν τις ανάγκες τους, πρακτικές, γνωστικές, συναισθηματικές, κοινωνικές.
- Να κατανοούν και να ανακαλύπτουν νέα εμπειρικά και γνωστικά δεδομένα τα οποία ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους.
- Να αντιλαμβάνονται τη διαφοροποίηση των ειδών του λόγου (αναφορικός, κατευθυντικός), συσχετίζοντας το σημασιολογικό περιεχόμενο και την προθετικότητα του κάθε είδους.
- Να κατανοούν και να εκτελούν γλωσσικές εντολές ανάλογα με τις δυνατότητές τους.
- Να προσαρμόζουν το λόγο τους στην αναγκαιότητα της εκάστοτε επικοινωνιακής περίπτωσης.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι η εξάσκηση της γλωσσικής (ή όποιας εναλλακτικής) ικανότητας τους δίνει τη δυνατότητα να περιγράφουν την εξωτερική και εσωτερική πραγματικότητα, καθώς επίσης και να τη δημιουργούν, χρησιμοποιώντας κατάλληλα τα γλωσσικά εργαλεία.
- Να συνειδητοποιήσουν επίσης ότι η προαναφερθείσα δυνατότητα έχει άμεση σχέση με το βαθμό οικειοποίησης και ανάλογης εφαρμογής του λεξιλογίου και των κανόνων δομής και ύφους του γλωσσικού συστήματος.
- Να έχουν τη δυνατότητα να αξιολογούν αντικειμενικά τα γλωσσικά μηνύματα που δίνουν και δέχονται.
- Να έρθουν σε επαφή με τον πλούτο των μορφών της Λογοτεχνίας και να διαμορφώσουν θετική αλλά και κριτική στάση απέναντι στη μελέτη λογοτεχνικών βιβλίων. Να επιλέγουν αυτό που επιθυμούν να διαβάσουν και να αιτιολογούν αυτή την επιλογή.
- Να αντιλαμβάνονται και να κατανοούν τη διαχρονική πορεία της ελληνικής γλώσσας, να εντοπίζουν και να χρησιμοποιούν τα διαχρονικά εκφραστικά στοιχεία της.

- Να ενθαρρύνονται στη χρήση της γλώσσας (ή όποιας άλλης εκφραστικής δυνατότητας) ώστε να αποκτήσουν και να ενισχύσουν το γλωσσικό τους αυτοσυναίσθημα.
- Να συνειδητοποιήσουν και να αποδεχτούν τη διαφοροποίηση της ελληνικής γλώσσας ανάλογα με τον τόπο (διάλεκτοι) και την κοινωνική προέλευση.
- Να εξασκηθούν και να εξοικειωθούν με τις Τεχνολογίες Επικοινωνίας και Πληροφορίας (ΤΕΠ) για να αποκτούν και να παρουσιάζουν πληροφορίες (Διαδίκτυο, ανοιχτά ή άλλα λογισμικά) και για να επικοινωνούν, σε περίπτωση αδυναμίας γλωσσικής ή άλλης ικανότητας επικοινωνίας.
- Να κατανοήσουν ότι η γλώσσα είναι δείγμα και φορέας πολιτισμού και εθνικής ταυτότητας και να έρθουν σε επαφή με την πολιτισμική αυτή διάσταση της γλώσσας και άλλων λαών.
- Να αποκτήσουν θετική στάση και συμπεριφορά απέναντι σε αλλόγλωσσους πληθυσμούς, αποδεχόμενοι τη διαφορετικότητα των ανθρώπων σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, όπως η σημερινή.
- Οι αλλοδαποί μαθητές να οικειοποιούνται την ελληνική γλώσσα ως έκφραση, επικοινωνία και πολιτισμικό φορέα, μέσα σε κλίμα φυσικής και αβίαστης επικοινωνιακής αλληλεπίδρασης, διαμορφώνοντας και θετική στάση απέναντί της.

3.2.3. ΣΤΟΧΟΙ-ΕΝΟΤΗΤΕΣ-ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

3.2.3.1. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α' -Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η απόκτηση γλωσσικής ικανότητας, με χρήση απλού λεξιλογίου και δομής της γλώσσας για την οργάνωση της σκέψης και την έκφραση με λόγο (ή με άλλο μη λεκτικό τρόπο), καθώς και η ανάπτυξη της επικοινωνιακής δεξιότητας, ανάλογα πάντα με το βαθμό δυνατότητας του κάθε μαθητή.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Ανταποκρίνεται με σχετική ευχέρεια και επάρκεια ως ακροατής και συνομιλητής.</p> <p>Ακολουθεί τους κανόνες ενός διαλόγου στα πλαίσια συζητήσεων και να συμμετέχει με προθυμία και αυτοπεποίθηση.</p> <p>Επικεντρώνει την προσοχή του και παρακολουθεί μορφές του προφορικού λόγου.</p> <p>Κατανοεί και εκτελεί απλές εντολές ή ακολουθία εντολών.</p>	<p>Είδη του προφορικού λόγου:</p> <p>Αναφορικός λόγος (περιγραφές, αναφορές, ανακοινώσεις, πληροφορίες, κ.ά.).</p> <p>Κατευθυντικός λόγος (προτροπή, παράκληση, ερώτηση, εντολή, κ.ά.).</p> <p>Κανόνες συμμετοχής σε διάλογο.</p> <p>Γλωσσικές ή λεκτικές πράξεις (σκόπιμη χρήση της γλώσσας).</p>	<p><i>Οι μαθητές συζητούν ανταλλάσσοντας απόψεις πάνω σε συγκεκριμένο θέμα και προσέχοντας τους κανόνες του καλού συζητητή.</i></p> <p>Διηγούνται συνοπτικά ή διεξοδικά ιστορίες, ανέκδοτα, βιωματικές εμπειρίες, γεγονότα, κ.ά., προσέχοντας να τηρούν τη χρονική αλληλουχία και να χρησιμοποιούν κατάλληλα τους ρηματικούς τύπους.</p> <p><i>Ακούνε με προσοχή, μαγνητοφωνημένα ή φυσικά, αφηγήσεις, διαλόγους, ανακοινώσεις, κ.ά., τα αναπαράγουν με δικό τους λόγο και τα σχολιάζουν με κριτική διάθεση, π.χ., ανακοίνωση των λεγομένων του δασκάλου σε συμμαθητή που σκόπιμα έλειπε από την τάξη, απόψεις και προβλέψεις για κάποιο επίκαιρο γεγονός, κ.ά.</i></p> <p>Παρατηρούν και περιγράφουν με λεκτικό</p>

<p>Κατανοεί και χρησιμοποιεί εκφράσεις της καθημερινής ζωής, κυριολεκτικές ή πολύ συνηθισμένες μεταφορικές.</p> <p>Διηγείται γεγονότα πραγματικά ή φανταστικά, αφηγείται ιστορίες, περιγράφει πρόσωπα, καταστάσεις, εικόνες και ο,τιδήποτε άλλο έχει αντιληφθεί στο σχολικό και ευρύτερο περιβάλλον, κάνει προβλέψεις, δίνοντας τις απαραίτητες για κατανόηση λεπτομέρειες.</p> <p>Εξωτερικεύει με λόγο ή άλλον εναλλακτικό τρόπο τον εσωτερικό του κόσμο: τις σκέψεις, τις ανάγκες, τις απορίες, τις διαθέσεις, τα συναισθήματα, τις εντυπώσεις, τις απόψεις του, κ.ά.</p> <p>Αντιλαμβάνεται και κατανοεί επαρκώς τον εσωτερικό κόσμο των άλλων ανθρώπων από τα λεγόμενά τους και τη σωματική έκφρασή τους (γλώσσα του σώματος).</p> <p>Χρησιμοποιεί, προφέρει και τονίζει σωστά τις λέξεις (ανάλογα με τις δυνατότητές του λεξιλογίου).</p> <p>Διατυπώνει απλής μορφής προτάσεις με συνεπή φωνολογική, σημασιολογική, συντακτική και μορφολογική δομή (καταφατικές, ερωτηματικές, επιφωνηματικές, αρνητικές).</p> <p>Χρησιμοποιεί κατάλληλα τη γλώσσα για την επίτευξη συγκεκριμένου σκοπού (ως γλωσσική ή λεκτική πράξη): οδήγία, εντολή, πληροφορία, παράκληση, επιχειρηματολογία, πειθώ, ανακοίνωση, υπόσχεση, κ.ά.</p> <p>Τηρεί τη χρονική αλληλουχία γεγονότων ή αναφέρεται στο</p>	<p>Προσαρμογή του γλωσσικού ύφους ανάλογα με την εκάστοτε επικοινωνιακή περίπτωση.</p> <p>Λεξιλόγιο.</p> <p>Εναλλακτικές μορφές μη λεκτικής προφορικής επικοινωνίας (makaton, σύμβολα, εικόνες, αντικείμενα αναφοράς, γλώσσα του σώματος, συνδυασμός λόγου, εικόνων και κινήσεων, χρήση Η/Υ).</p> <p>Εξάσκηση σε βοηθητικές δεξιότητες για την υποστήριξη της γλωσσικής ικανότητας, όπως φυσήματα, ρουφήγματα, τοποθέτηση της γλώσσας σε διαφορετικά σημεία και παραγωγή ήχων/φθόγγων, μίμηση ήχων του περιβάλλοντος, προσπάθεια παραγωγής συλλαβών και μικρών τονισμένων λέξεων, κ.ά.</p>	<p>ή μη λεκτικό τρόπο πρόσωπα, γεγονότα και συναισθηματικές καταστάσεις από άμεση ή έμμεση εμπειρία, π.χ., η περιγραφή του ύφους και της συμπεριφοράς ενός θυμωμένου ή ενός χαρούμενου ανθρώπου.</p> <p>Συμμετέχουν και δημιουργούν λεκτικά ή μη λεκτικά παιχνίδια: μαντέματα των οποίων τα στοιχεία περιγράφονται με λόγο ή σωματική έκφραση(τύπου παντομίμας), χαλασμένο τηλέφωνο, παιχνίδια με παροιμίες, γλωσσοδέτες, μεταφορές, εκτέλεση απλών και σύνθετων προφορικών εντολών, κ.ά.</p> <p>Συμμετέχουν στη σχολική ζωή με δραματοποιήσεις, τραγούδια και ποιήματα.</p> <p><i>Συζητούν για διάφορες σχολικές εκδηλώσεις πριν και μετά την πραγματοποίησή τους, σχεδιάζουν, προβλέπουν, βιώνουν, συγκρίνουν, σχολιάζουν, εκτιμούν παραμέτρους και αναφέρουν τις τελικές τους εντυπώσεις, π.χ., μια εκπαιδευτική επίσκεψη που έκαναν ή μια θεατρική παράσταση που είδαν ή έστησαν οι ίδιοι.</i></p> <p><i>Εμπλέκονται σε επικοινωνιακές καταστάσεις πραγματικές ή τεχνητές (π.χ. παιχνίδι ρόλων) και προσαρμόζουν ανάλογα το ύφος του λόγου τους(επίσημο, ανεπίσημο, φιλικό, κ.ά.) χρησιμοποιώντας κατάλληλες εκφράσεις και λεξιλόγιο, π.χ. προφορική ανακοίνωση ή πρόσκληση σε διαφορετικούς αποδέκτες: συμμαθητές, γονείς, φίλους, διευθυντή του σχολείου, δήμαρχο, κ.ά.</i></p> <p>Προφέρουν σωστά λέξεις του βασικού τους λεξιλογίου, με απλό συνδυασμό συμφώνου –φωνήεντος, αλλά και με συμπλέγματα, π.χ. χάντρα, αστροναύτης, κ.ά.</p> <p>Εντάσσουν τις παραπάνω λέξεις σε προτάσεις (ή δημιουργούν και άλλες προτάσεις) που εκφράζουν διαφορετικές γλωσσικές πράξεις: ερώτηση, άρνηση, επιθυμία, κρίση, κατάφαση, πειθώ, επιχειρηματολογία, παράκληση, εντολή, κ.ά. Για παράδειγμα η λέξη «βιβλίο», μπορεί να ενταχθεί σε ερωτηματική πρόταση, «Ποιο βιβλίο διάβασες;», σε επιθυμία, «Θα ήθελα να έχω ένα βιβλίο με παραμύθια», σε πρόταση πειθούς, «Όταν διαβάζεις βιβλία,</p>
--	--	---

<p>χρονικό τους πλαίσιο, χρησιμοποιώντας κατάλληλα τους χρόνους των ρημάτων.</p> <p>Χρησιμοποιεί εναλλακτικούς τρόπους επικοινωνίας, όταν δεν μπορεί να εκφραστεί με λόγο, π.χ. Η/Υ με κατάλληλο εργονομικό σχεδιασμό και λογισμικό.</p>		<p>μαθαίνουν πολλά και ενδιαφέροντα πράγματα», κ.ά.</p> <p>Ανακαλύπτουν τι λείπει και συμπληρώνουν ανάλογα προφορικές προτάσεις.</p> <p>Οι μαθητές που αδυνατούν να εκφραστούν με λόγο συμμετέχουν στις παραπάνω δραστηριότητες με εκφράσεις του προσώπου, κινήσεις του σώματος, άλλους κώδικες επικοινωνίας, χρήση Η/Υ ή άλλων τεχνολογικών μέσων, πάντοτε στο μέτρο των δυνατοτήτων τους. Κάποιες φορές και οι υπόλοιποι μαθητές καλό είναι να προσπαθούν να κάνουν το ίδιο: να επικοινωνούν με τον «διαφορετικό» αυτό τρόπο, έτσι ώστε μέσα από το παιχνίδι να προωθείται η ενσυναίσθηση, η αλληλοκατανόηση και η αλληλοαποδοχή, ιδιαίτερα σε τάξεις γενικού σχολείου όπου έχουν ενσωματωθεί μαθητές με κινητικές αναπηρίες.</p>
--	--	---

* Οι ενδεικτικές δραστηριότητες ανταποκρίνονται σε περισσότερους από έναν διδακτικούς στόχους. Όσες είναι γραμμένες με πλάγια γράμματα προτείνονται και ως διαθεματικές.

Γ' -Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η βελτίωση της οργάνωσης και έκφρασης του προφορικού λόγου του μαθητή, με επιπλέον εξάσκηση στην ακρόαση, στην ευχέρεια, την ακρίβεια, τη σαφήνεια και την ταχύτητα εκφοράς του λόγου. Επίσης, η βελτίωση στη χρήση εναλλακτικών μορφών επικοινωνίας για μαθητές που δεν επικοινωνούν λεκτικά.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Συγκεντρώνει την προσοχή του και ανταποκρίνεται ως ακροατής, ως ομιλητής και συνομιλητής σε κάθε είδος προφορικού λόγου ή εναλλακτικού τρόπου επικοινωνίας.</p> <p>Συμμετέχει με ευχέρεια, ακρίβεια και αυτοπεποίθηση σε διαλόγους και συζητήσεις, ακούγοντας προσεκτικά, ζητώντας διευκρινίσεις, απαντώντας και εκφράζοντας άποψη με αποδεκτή αιτιολόγηση και επιχειρηματολογία.</p> <p>Αντιλαμβάνεται και κατανοεί επαρκώς τον εσωτερικό κό-</p>	<p>Είδη του προφορικού λόγου:</p> <p>Αναφορικός λόγος (περιγραφές, αναφορές, ανακοινώσεις, πληροφορίες, κ.ά.).</p> <p>Κατευθυντικός λόγος (προτροπή, παράκληση, ερώτηση, εντολή, κ.ά.).</p> <p>Κανόνες συμμετοχής σε διάλογο.</p> <p>Γλωσσικές ή λεκτικές πράξεις (σκόπιμη χρήση της γλώσσας).</p>	<p><i>Ενεργός συμμετοχή των μαθητών σε θεατρικές δραστηριότητες (και ειδικότερα στην παντομίμα, όταν δεν υπάρχει λεκτική δυνατότητα) και σε σχολικές εκδηλώσεις.</i></p> <p><i>Αναπαράσταση ρόλων που απαντώνται στην καθημερινή ζωή, μέσα από βιωματικές εμπειρίες των μαθητών ή από λογοτεχνικά και άλλα αναγνώσματα, με χρήση οικειοποιημένων και ανάλογων με την περίπτωση εκφράσεων (συμπεριλαμβανομένων χαιρετισμών, φιλοφρονήσεων, ευχών, κ.ά.) λεξιλογίου και ύφους.</i></p> <p><i>Εκτέλεση μαθησιακών έργων, χειρονακτικών κατασκευών και καλλιτεχνικών δημιουργημάτων με προφορική καθοδήγηση.</i></p> <p>Εμπλοκή των μαθητών σε διαλόγους, συζητήσεις, πραγματικές και υποθετικές</p>

<p>σμο των άλλων ανθρώπων (διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα) από τη συνολική τους έκφραση, λεκτική και μη λεκτική.</p> <p>Διακρίνει τα είδη του προφορικού λόγου και εντοπίζει τις διαφορές τους, π.χ. περιγραφή, οδηγία, αφήγηση, διάλογος, ανακοίνωση, κ.ά.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι το γλωσσικό ύφος και η ευρύτερη μη λεκτική έκφραση είναι ανάλογα με την εκάστοτε επικοινωνιακή περίσταση. Το εφαρμόζει και ως ακροατής αλλά και ως ομιλητής.</p> <p>Κάνει αυθόρμητες περιγραφές, αφηγήσεις, ανακοινώσεις, κ.ά., σε έναν ή περισσότερους αποδέκτες.</p> <p>Μαθαίνει και αφηγείται από μνήμης.</p> <p>Επεξεργάζεται τα πληροφοριακά δεδομένα, λαμβάνοντας υπόψη τη δομή της γλώσσας (γλωσσικά στοιχεία), το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή διατυπώνεται, π.χ., η επικοινωνιακή κατάσταση και τα πρόσωπα (εξωγλωσσικά στοιχεία) και τη συνολική συνοδευτική σωματική έκφραση, π.χ., ο τόνος της φωνής, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις των χεριών (παραγλωσσικά στοιχεία).</p> <p>Διακρίνει και διατηρεί στη μνήμη του τα ουσιώδη από τα λεγόμενα των ομιλητών που ακούει και τα χρησιμοποιεί, αν χρειαστεί να διατυπώσει κρίσεις, σχόλια, διευκρινιστικές ερωτήσεις, κ.ά.</p> <p>Αντιλαμβάνεται κατά την ακρόαση διαφόρων μορφών προφορικού λόγου ποια είναι</p>	<p>Επίπεδα ύφους.</p> <p>Προσαρμογή του γλωσσικού ύφους ανάλογα με την εκάστοτε επικοινωνιακή περίσταση.</p> <p>Συνοπτική απόδοση περιεχομένου π.χ. περίληψη, κύρια ιδέα.</p> <p>Λεξιλόγιο.</p> <p>Εναλλακτικές μορφές μη λεκτικής προφορικής επικοινωνίας (makaton, σύμβολα, εικόνες, αντικείμενα αναφοράς, γλώσσα του σώματος, συνδυασμός λόγου, εικόνων και κινήσεων, χρήση Η/Υ).</p> <p>Εξάσκηση σε βοηθητικές δεξιότητες για την υποστήριξη της γλωσσικής ικανότητας, όπως φυσήματα, ρουφήγματα, τοποθέτηση της γλώσσας σε διαφορετικά σημεία και παραγωγή ήχων/φθόγγων, μίμηση ήχων του περιβάλλοντος, προσπάθεια παραγωγής συλλαβών και μικρών τονισμένων λέξεων, κ.ά.</p>	<p>επικοινωνιακές καταστάσεις, όπου καλούνται να εφαρμόσουν διάφορες γλωσσικές πράξεις με ανάλογη τροποποίηση του γλωσσικού (ή όποιου άλλου εναλλακτικού) ύφους: να ζητήσουν αντικείμενα ή πληροφορίες, να επιχειρηματολογήσουν και να πείσουν, να προσκαλέσουν, να δώσουν οδηγίες, να μεταφέρουν οδηγίες σε τρίτους, να επιμείνουν ευγενικά, να ευχαριστήσουν κάποιον για κάτι.</p> <p>Προφορικές αφηγήσεις, ανακοινώσεις και περιγραφές, ως αναπαραγωγή αναγνωσμάτων, ως απόδοση εμπειρικών δεδομένων και ως παραγωγή λόγου με αφηγηρία υποθετικές ή φανταστικές καταστάσεις, πρόσωπα, τόπους, κ.ά. (συνοπτικά/περιληπτικά ή αναλυτικά) στην τάξη ή σε μεγαλύτερο ακροατήριο.</p> <p>Παιγνιώδους μορφής διάλογοι ή συζητήσεις στην τάξη, για εξάσκηση στους κανόνες του διαλόγου ή της συζήτησης. Διανέμονται, π.χ., ρόλοι συνδιαλεγόμενων και ρυθμιστή, γίνεται ηχογράφηση, ακρόαση, σχολιασμός και αξιολόγηση. Μπορεί να γίνεται και ακρόαση, σχολιασμός και αξιολόγηση διαλόγων και συζητήσεων άλλων ανθρώπων με διαφορετικούς βαθμούς οικειότητας και ανάλογο ύφος.</p> <p>Αξιοποίηση του προφορικού λόγου σε όλα τα μαθήματα του ωρολογίου προγράμματος.</p> <p><i>Περιγραφές, σχόλια, απόψεις και εκτιμήσεις για πρόσωπα, γεγονότα, κοινωνικές και συναισθηματικές καταστάσεις γενικότερα, από το άμεσο και το ευρύτερο φυσικό και κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον.</i></p> <p><i>Σχολιασμός και προσωπική εκτίμηση λογοτεχνικών κειμένων, εικόνων, ζωγραφικών πινάκων, γλυπτών, εκπαιδευτικών επισκέψεων σε χώρους καλλιτεχνικής έκφρασης.</i></p> <p>Επαφή με διάφορα είδη προφορικού λόγου, εύρεση ομοιοτήτων και διαφορών, ανακάλυψη δομής και σκοπιμότητας του καθενός, εξοικείωση και εφαρμογή.</p> <p><i>Διατύπωση προφορικών εμπειρικών ορισμών για λειτουργίες του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, καθώς και για</i></p>
--	---	---

<p>τα γεγονότα και ποια τα συνοδευτικά σχόλια.</p> <p>Κάνει προφορικές προβλέψεις για την εξέλιξη ιστοριών, καταστάσεων, φαινομένων, κ.ά., πραγματικών ή υποθετικών μετά από ακρόασή τους.</p> <p>Διατυπώνει και μετασχηματίζει νοηματικά αποδεκτές προτάσεις, εφαρμόζοντας κανόνες σύνταξης και γραμματικής.</p> <p>Έχει επίγνωση της ποιότητας του προφορικού του λόγου ως προς τη σαφήνεια και την περιεκτικότητα, αλλά και ως προς την αποδοχή και την κατανόηση από τους άλλους.</p> <p>Βελτιώνει την προφορική ή την όποια εναλλακτικής μορφής έκφραση με τον εντοπισμό των σφαλμάτων, τη διόρθωση και την αποφυγή τους.</p> <p>Κατανοεί συναισθηματικές καταστάσεις, υπονοούμενα, νοήματα με κινήσεις και μεταφορικές εκφράσεις της καθημερινής ζωής.</p> <p>Διευρύνει σταδιακά το λεξιλόγιό του και την ικανότητα συνοδευτικών εκφραστικών κινήσεων.</p> <p>Βελτιώνει την ικανότητα χρήσης και κατανόησης εναλλακτικών τρόπων έκφρασης και επικοινωνίας.</p> <p>Αναγνωρίζει, αξιολογεί και απολαμβάνει καταξιωμένες μορφές προφορικού λόγου, π.χ., θέατρο, απαγγελίες, κ.ά.</p> <p>Κατανοεί, οικειοποιείται και αποδέχεται ιδιωματικές μορφές της ελληνικής γλώσσας.</p>		<p><i>αφηρημένες έννοιες.</i></p> <p><i>Διασαφήνιση, διατύπωση και χρήση ειδικού λεξιλογίου, ορολογίας και επιστημονικά αποδεκτών ορισμών, κυρίως στα Μαθηματικά και στα Φυσιογνωστικά, ανάλογα πάντα με το επίπεδο κατανόησης των μαθητών.</i></p> <p><i>Εντοπισμός και διάκριση πραγματικών και μη πραγματικών στοιχείων στα είδη του προφορικού λόγου, ιδιαίτερα κατά την επεξεργασία διαφημίσεων προϊόντων και προπαγανδιστικού λόγου.</i></p> <p><i>Εντοπισμός και διάκριση των γεγονότων από τα σχόλια και τις προσωπικές απόψεις, κατά την ακρόαση ομιλιών, αναφορών, αφηγήσεων, ανακοινώσεων, κ.ά.</i></p> <p>Διατύπωση προβλέψεων με αφορμή ακρόασεις ειδών του προφορικού λόγου.</p> <p><i>Εξάσκηση στη χρήση συνδετικών λέξεων ή εκφράσεων κατά τη μετάβαση από τη μία νοηματική ενότητα στην άλλη, π.χ., στις διάφορες φάσεις ενός μύθου ή ενός ιστορικού γεγονότος.</i></p> <p>Ανακοίνωση στην τάξη μαθησιακών αποτελεσμάτων (καθώς και της αντίστοιχης πορείας της σκέψης), πληροφοριών, προσωπικών θεμάτων (σκέψεις, εντυπώσεις, επιθυμίες, συναισθήματα, κ.ά.).</p> <p>Ακρόαση διαφόρων μορφών προφορικού λόγου (διαλόγων, αφηγήσεων, ανακοινώσεων, ομιλιών, κ.ά.) στην κοινή νεοελληνική γλώσσα αλλά και στις ιδιωματικές της μορφές. Εξάσκηση στην αντίληψη, την κατανόηση και την ανακοίνωση του κύριου νοήματος με λεκτικό ή άλλο εναλλακτικό τρόπο.</p> <p>Συμμετοχή σε τηλεφωνική συνομιλία με πρόσωπα διαφόρων βαθμών οικειότητας, πραγματική ή υποθετική, κάνοντας χρήση ανάλογων λεκτικών και σωματικών εκφράσεων.</p> <p>Εξάσκηση και παρότρυνση στη χρήση συγκεκριμένων εκφράσεων χαιρετισμού, ευχών, συστάσεων, κ.ά.</p>
--	--	--

		<p>Αναφορά, επεξεργασία και χρήση παροιμιών και άλλων μεταφορικών εκφράσεων.</p> <p>Αποστήθιση και απαγγελία μικρών ποιημάτων και γλωσσοδετών για τη βελτίωση της άρθρωσης και της ευρύτερης γλωσσικής ικανότητας.</p> <p>Εξάσκηση των μαθητών σε δραστηριότητες έκφρασης με μη λεκτικό τρόπο(εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας):κινήσεις του σώματος, εκφράσεις του προσώπου, χρήση αντικειμένων αναφοράς, συμβόλων, εικόνων, τεχνολογικών μέσων. Συμμετοχή όλης της τάξης στις δραστηριότητες αυτές, για λόγους ενσυναίσθησης και για ενθάρρυνση των μαθητών που δεν μπορούν να αρθρώσουν λόγο. (Προσπάθεια για επίτευξη, από μέρους των μαθητών με κινητικές αναπηρίες, όσο το δυνατόν περισσότερων στόχων και για συμμετοχή τους στις περισσότερες δραστηριότητες).</p> <p>Επιπλέον δραστηριοποίηση των μαθητών με προβλήματα λόγου σε ασκήσεις άρθρωσης και αναπνοής που υποβοηθούν την ομιλία.</p>
--	--	---

Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η περαιτέρω βελτίωση της οργάνωσης και της έκφρασης του προφορικού λόγου του μαθητή, με επιπλέον εξάσκηση στην ακρόαση, στην ευχέρεια, την ακρίβεια, τη σαφήνεια και την ταχύτητα εκφοράς του λόγου. Επίσης, η ανάλογη βελτίωση στη χρήση εναλλακτικών μορφών επικοινωνίας για μαθητές που δεν επικοινωνούν λεκτικά.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Συγκεντρώνει την προσοχή του και ανταποκρίνεται ως ακροατής, ως ομιλητής και συνομιλητής σε κάθε είδος προφορικού λόγου ή εναλλακτικού τρόπου επικοινωνίας.</p> <p>Συμμετέχει με ευχέρεια, ακρίβεια και αυτοπεποίθηση σε διαλόγους και συζητήσεις, ακούγοντας προσεκτικά, ζητώντας διευκρινίσεις, απαντώντας και εκφράζοντας άποψη με αποδεκτή αιτιολόγηση και επιχειρηματολογία.</p>	<p>Είδη του προφορικού λόγου:</p> <p>Αναφορικός λόγος (περιγραφές, αναφορές, ανακοινώσεις, πληροφορίες, κ.ά).</p> <p>Κατευθυντικός λόγος (προτροπή, παράκληση, ερώτηση, εντολή, κ.ά.).</p> <p>Κανόνες συμμετοχής σε διάλογο.</p> <p>Γλωσσικές ή λεκτικές</p>	<p><i>Δραστηριότητες οικειοποίησης, εφαρμογής και διεύρυνσης των απαιτούμενων για τη βαθμίδα λεξιλογίου και εκφράσεων ή εναλλακτικών τρόπων προφορικής επικοινωνίας, μέσα από τη συμμετοχή σε είδη θεατρικών αναπαραστάσεων και σε εκδηλώσεις της σχολικής ζωής.</i></p> <p><i>Κατασκευές μετά από κατανόηση και επεξεργασία προφορικών οδηγιών. Συζήτηση και λήψη αποφάσεων σχετικών με την οργάνωση εκθέσεων για τις κατασκευές αυτές ή για άλλα καλλιτεχνικά δημιουργήματα.</i></p> <p><i>Πραγματοποίηση ομαδικών εργασιών, εκπαιδευτικών επισκέψεων, παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων, οργάνωση σχο-</i></p>

<p>Αντιλαμβάνεται και κατανοεί επαρκώς τον εσωτερικό κόσμο των άλλων ανθρώπων (διαθέσεις, προθέσεις, συναισθήματα) από τη συνολική τους έκφραση, λεκτική και μη λεκτική.</p> <p>Διακρίνει τα είδη του προφορικού λόγου και εντοπίζει τις διαφορές τους, π.χ. περιγραφή, οδηγία, αφήγηση, διάλογος, ανακοίνωση, κ.ά.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι το γλωσσικό ύφος και η ευρύτερη μη λεκτική έκφραση είναι ανάλογα με την εκάστοτε επικοινωνιακή κατάσταση. Το εφαρμόζει και ως ακροατής αλλά και ως ομιλητής.</p> <p>Κάνει αυθόρμητες περιγραφές, αφηγήσεις, ανακοινώσεις, κ.ά., σε έναν ή περισσότερους αποδέκτες.</p> <p>Μαθαίνει και αφηγείται από μνήμης.</p> <p>Επεξεργάζεται τα πληροφορικά δεδομένα, λαμβάνοντας υπόψη τη δομή της γλώσσας (γλωσσικά στοιχεία), το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή διατυπώνεται, π.χ., η επικοινωνιακή κατάσταση και τα πρόσωπα (εξωγλωσσικά στοιχεία) και τη συνολική συνοδευτική σωματική έκφραση, π.χ., ο τόνος της φωνής, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις των χεριών (παραγλωσσικά στοιχεία).</p> <p>Διακρίνει και διατηρεί στη μνήμη του τα ουσιώδη από τα λεγόμενα των ομιλητών που ακούει και τα χρησιμοποιεί, αν χρειαστεί να διατυπώσει κρίσεις, σχόλια, διευκρινιστικές ερωτήσεις, κ.ά.</p> <p>Αντιλαμβάνεται κατά την α-</p>	<p>πράξεις (σκοπίμη χρήση της γλώσσας).</p> <p>Επίπεδα ύφους.</p> <p>Προσαρμογή του γλωσσικού ύφους ανάλογα με την εκάστοτε επικοινωνιακή κατάσταση.</p> <p>Συνοπτική απόδοση περιεχομένου π.χ. περίληψη, κύρια ιδέα.</p> <p>Λεξιλόγιο.</p> <p>Εναλλακτικές μορφές μη λεκτικής προφορικής επικοινωνίας (makaton, σύμβολα, εικόνες, αντικείμενα αναφοράς, γλώσσα του σώματος, συνδυασμός λόγου, εικόνων και κινήσεων, χρήση Η/Υ).</p> <p>Εξάσκηση σε βοηθητικές δεξιότητες για την υποστήριξη της γλωσσικής ικανότητας, όπως φυσήματα, ρουφήγματα, τοποθέτηση της γλώσσας σε διαφορετικά σημεία και παραγωγή ήχων/φθόγγων, μίμηση ήχων του περιβάλλοντος, προσπάθεια παραγωγής συλλαβών και μικρών τονισμένων λέξεων, κ.ά.</p>	<p><i>Λικών εκδηλώσεων. Με αφορμή αυτές τις δραστηριότητες οι μαθητές παράγουν είδη προφορικού (και γραπτού) λόγου: συζητήσεις για λήψη αποφάσεων, καταγραφή οργανωτικού σχεδίου, ανακοίνωση και καταγραφή συνοδευτικών κειμένων, σχολίων, πληροφοριών, εντυπώσεων, επεξεργασία και κατάρτιση ερωτηματολογίων για σφυγμομέτρηση της κοινής γνώμης σχετικά με θέματα της σχολικής ή της ευρύτερης κοινωνικής ζωής που τους απασχολούν, κ.ά.</i></p> <p><i>Χρήση του διαλόγου και της εποικοδομητικής συζήτησης (με βάση τους συγκεκριμένους κανόνες του «καλού» συζητητή/συνομιλητή) σε όλα τα μαθήματα και στις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής.</i></p> <p>Περιγραφή, σχολιασμός, αξιολόγηση, έκφραση προσωπικής γνώμης και συναισθημάτων, σχετικά με πρόσωπα, καταστάσεις, γεγονότα, ειδήσεις, κ.ά., του άμεσου και ευρύτερου κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος, στην τάξη ή σε άλλο ακροατήριο.</p> <p><i>Παρατήρηση, περιγραφή, σχολιασμός και αξιολόγηση καλλιτεχνικών δημιουργημάτων: εικόνων, ζωγραφικών πινάκων, λογοτεχνικών κειμένων, γλυπτών, θεατρικών και χορευτικών παραστάσεων, κ.ά. Ανακάλυψη και ανακοίνωση των μηνυμάτων που εκφράζονται με τις καλλιτεχνικές δημιουργίες.</i></p> <p>Προσαρμογή του γλωσσικού ύφους (λεξιλόγιο, εκφράσεις, επιτονισμός) και των σωματικών κινήσεων (στάση του σώματος, κινήσεις χεριών, εκφράσεις προσώπου) στην εκάστοτε επικοινωνιακή κατάσταση.</p> <p>Εξάσκηση και εφαρμογή γλωσσικών πράξεων: πρόσκληση, ανακοίνωση, ανταλλαγή διευκρινίσεων, πειθώ, πληροφόρηση, επιχειρηματολογία για αιτιολόγηση απόψεων, κατανόηση, εφαρμογή και μεταφορά οδηγιών σε τρίτους, κ.ά. Χρήση μέσων ενίσχυσης της σκοπιμότητάς τους, π.χ., ενημερωτικά ή διαφημιστικά κείμενα, φωτογραφίες, εντυπώσεις και απόψεις άλλων προσώπων, κ.ά.</p> <p>Εξοικείωση με τα διάφορα είδη του προφορικού λόγου (αναφορικού, κατευθυντι-</p>
--	---	--

<p>κρόαση διαφόρων μορφών προφορικού λόγου ποια είναι τα γεγονότα και ποια τα συνοδευτικά σχόλια.</p> <p>Διατυπώνει και μετασχηματίζει νοηματικά αποδεκτές προτάσεις, εφαρμόζοντας κανόνες σύνταξης και γραμματικής.</p> <p>Έχει επίγνωση της ποιότητας του προφορικού του λόγου ως προς τη σαφήνεια και την περιεκτικότητα, αλλά και ως προς την αποδοχή και την κατανόηση από τους άλλους.</p> <p>Βελτιώνει την προφορική ή την όποια εναλλακτικής μορφής έκφραση με τον εντοπισμό των σφαλμάτων, τη διόρθωση και την αποφυγή τους.</p> <p>Κατανοεί συναισθηματικές καταστάσεις, υπονοούμενα, νοήματα με κινήσεις και μεταφορικές εκφράσεις της καθημερινής ζωής.</p> <p>Διευρύνει σταδιακά το λεξιλόγιό του και την ικανότητα συνοδευτικών εκφραστικών κινήσεων.</p> <p>Βελτιώνει την ικανότητα χρήσης και κατανόησης εναλλακτικών τρόπων έκφρασης και επικοινωνίας.</p> <p>Αναγνωρίζει, αξιολογεί και απολαμβάνει καταξιωμένες μορφές προφορικού λόγου, π.χ., θέατρο, απαγγελίες, κ.ά.</p> <p>Κατανοεί, οικειοποιείται και αποδέχεται ιδιωματικές μορφές της ελληνικής γλώσσας.</p>	<p>κού), με ακροάσεις, σχολιασμούς, ανακάλυψη σκοπιμοτήτων και ομοιοτήτων – διαφορών και γενικότερη κριτική αποτίμηση. Παραδειγματική εφαρμογή και εξάσκηση, με αφορμή πραγματικές ή υποθετικές καταστάσεις και αναγνώσματα από τα σχολικά ή άλλα βιβλία.</p> <p><i>Διατύπωση εμπειρικών ορισμών για έννοιες, φαινόμενα, αντικείμενα, καταστάσεις, διαδικασίες, λειτουργίες, κ.ά., καθώς και σταδιακή μετάβαση στην επιστημονική ορολογία με χρήση ειδικού λεξιλογίου, όρων και ορισμών.</i></p> <p><i>Προφορική περιληπτική απόδοση ειδών προφορικού λόγου ή αναγνωσμάτων. Εντοπισμός και ανακοίνωση του κύριου νοηματικού πυρήνα.</i></p> <p>Διατύπωση προβλέψεων με αφορμή ακροάσεις ειδών του προφορικού λόγου.</p> <p><i>Ομιλία ενώπιον ακροατηρίου (σχολικής τάξης ή άλλου), ως αναπαραγωγή αναγνώσματος και ως αυθόρμητη παραγωγή προφορικού λόγου σχετικά με συγκεκριμένο σημείο αναφοράς, π.χ., παρουσιάσεις σε σχολικές γιορτές, απαγγελίες, ανακοινώσεις σχετικές με οργάνωση και διεκπεραίωση εργασιών καθώς και με την ανάλογη πορεία της σκέψης, κατάθεση προσωπικών ή ομαδικών απόψεων, συναισθημάτων, αναγκών, επιθυμιών. Επίσης, αφηγήσεις, περιγραφές, κριτικές αποτιμήσεις, κ.ά.</i></p> <p>Εντοπισμός πραγματικών και μη πραγματικών στοιχείων, υπερβολών, γεγονότων και σχολίων, κατά την ακρόαση ειδών του προφορικού λόγου.</p> <p><i>Επεξεργασία διαφημίσεων και προπαγανδιστικού λόγου. Εντοπισμός σκοπιμότητας και εξάσκηση στην κριτική αποτίμηση.</i></p> <p>Παραγωγή και αναπαραγωγή προφορικού λόγου με νοηματική συνοχή και χρονική ακολουθία, κάνοντας ταυτόχρονη εφαρμογή συντακτικών και γραμματικών κανόνων.</p> <p>Εξάσκηση και εφαρμογή μετασχηματισμών των προτάσεων (σημασία, σύνταξη και μορφή): Εύρεση συνώνυμων και αντι-</p>
---	---

	<p>θετων εκφράσεων με αξιοποίηση και διεύρυνση του λεξιλογίου, εμπλουτισμός προτάσεων με δευτερεύοντα νοήματα και προσδιορισμούς, αλλαγή χρονικού πλαισίου, κ.ά.</p> <p>Εντοπισμός και επιδιόρθωση εκφραστικών λαθών, π.χ., ακρόαση μαγνητοφωνημένων μορφών προφορικού λόγου στις οποίες παίρνουν μέρος οι μαθητές για αυτοαξιολόγηση και αυτοδιόρθωση.</p> <p>Εξοικείωση και χρήση μεταφορικών και μη εκφράσεων της καθημερινής ζωής: ευχών, φιλοφρονήσεων, χαιρετισμών, παροιμιών, κ.ά.</p> <p>Συμμετοχή σε τηλεφωνικές συνομιλίες με χρήση ανάλογου με την οικειότητα επικοινωνιακού ύφους (λεξιλόγιο, εκφράσεις, στάση και κινήσεις του σώματος).</p> <p>Εντοπισμός στοιχείων και εξοικείωση με τις ιδιωματικές μορφές της ελληνικής γλώσσας, καθώς και με τη σχέση της με την αρχαία ελληνική γλώσσα, μέσα από ακρόαση ανάλογων μορφών προφορικού λόγου. Νοηματική απόδοση των ακουσμάτων και αναφορά των κοινών εκφράσεων με την κοινή νεοελληνική.</p> <p>Αποστήθιση και απαγγελία ποιημάτων και γλωσσοδετών για τη βελτίωση της άρθρωσης και της ευρύτερης γλωσσικής ικανότητας.</p> <p>Εξάσκηση των μαθητών σε δραστηριότητες έκφρασης με μη λεκτικό τρόπο(εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας):κινήσεις του σώματος, εκφράσεις του προσώπου, χρήση αντικειμένων αναφοράς, συμβόλων, εικόνων, τεχνολογικών μέσων. <i>Συμμετοχή όλης της τάξης στις δραστηριότητες αυτές, για λόγους ενσυναίσθησης και για ενθάρρυνση των μαθητών που δεν μπορούν να αρθρώσουν λόγο.</i> (Προσπάθεια για επίτευξη, από μέρους των μαθητών με κινητικές αναπηρίες, όσο το δυνατόν περισσότερων στόχων και για συμμετοχή τους στις περισσότερες δραστηριότητες).</p> <p>Επιπλέον δραστηριοποίηση των μαθητών με προβλήματα λόγου σε ασκήσεις άρθρωσης και αναπνοής που υποβοηθούν την ομιλία.</p>
--	--

3.2.3.2. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ - ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Α' - Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η απόκτηση της αναγνωστικής δεξιότητας (ή εναλλακτικών και υποβοηθητικών της μορφών), ως αποκωδικοποίησης των γραπτών συμβόλων, ως κατανόησης του περιεχομένου και ως πηγής πληροφοριακών δεδομένων. Η αναγνωστική δεξιότητα στηρίζεται πάνω στον προφορικό λόγο, στις βιωματικές εμπειρίες και στις ιδιαίτερες ικανότητες των μαθητών.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Συνδέει τον προφορικό με το γραπτό λόγο.</p> <p>Κατανοεί το γραπτό λόγο ως μέσο έκφρασης και επικοινωνίας.</p> <p>Αναγνωρίζει τα γράμματα του αλφαβήτου και σταδιακά τους συνδυασμούς τους.</p> <p>Εντοπίζει και κατανοεί τη λειτουργία των μέσων αποτύπωσης του γραπτού λόγου (βιβλία, τετράδια, επιγραφές, εφημερίδες, λεξικά, σημειωματάρια, εργαλεία γραφής).</p> <p>Συγκρίνει την εικόνα, το αντικείμενο ή το σύμβολο με τη γραπτή απόδοση μιας λέξης.</p> <p>Επικεντρώνει την προσοχή του στο γραπτό κείμενο.</p> <p>Αποκτά φωνολογική ενημερότητα (συνδέει το γράμμα με την ηχητική του απόδοση).</p> <p>Κατανοεί τη φορά ανάγνωσης, την απόσταση μεταξύ των λέξεων και τα βασικά σημεία στίξης.</p> <p>Κατανοεί και χρησιμοποιεί σωστά όρους, όπως αρχή, τέλος, σελίδα, γραμμή, λέξη, γράμμα, πρόταση, κείμενο, τίτλος.</p> <p>Συνδέει τα γράμματα και δη-</p>	<p>Επικέντρωση της προσοχής σε γραπτό κείμενο μέσω σύνδεσης με τον προφορικό λόγο.</p> <p>Πρώτη ανάγνωση</p> <p>Κατανόηση μικρού γραπτού κειμένου.</p> <p>Φωνολογική ενημερότητα.</p> <p>Ανάλυση και σύνθεση συλλαβών και λέξεων.</p> <p>Δημιουργία νοηματικά αποδεκτών προτάσεων.</p> <p>Σιωπηρή και φωναχτή ανάγνωση με χρήση ανάλογου εκφραστικού ύφους.</p> <p>Αφηγηματικής μορφής νοηματική απόδοση αναγνώσματος.</p> <p>Άντληση πληροφοριών από γραπτό κείμενο.</p> <p>Χρήση εναλλακτικών τρόπων ανάγνωσης: εικόνες και ακολουθίες εικόνων, σύμβολα, makaton, μεγέθυνση γραμμάτων με χρήση Η/Υ, οπτικοακουστικών ή άλλων τεχνολογικών μέσων καθώς και ειδικά γραμμένων βιβλίων, για μαθητές που αδυνατούν να κατακτήσουν την ανα-</p>	<p><i>Αναγνώριση και αποκωδικοποίηση του μηνύματος οπτικών ερεθισμάτων που περιλαμβάνουν ή όχι, γραπτό λόγο: πινακίδες με σήματα ή σύμβολα (τροχαίαις, τουαλέτας, τοξικών ουσιών, συγκοινωνιών, κ.ά.), αφίσες, εικόνες καταστάσεων, προσώπων ή αντικειμένων, συσκευασίες τροφίμων και άλλων καταναλωτικών ειδών, κ.ά.</i></p> <p>Αναγνώριση της γραπτής μορφής του ονόματός τους και βαθμιαία και των συμμαθητών τους με δραστηριότητες όπως το μοίρασμα τετραδίων, παιχνίδια με καρτέλες όπου αναγράφονται τα ονόματα όλων των μαθητών της τάξης (να δοθεί, π.χ., το τετράδιο ή η καρτέλα στο μαθητή του οποίου το όνομα αναγράφεται).</p> <p>Προφορική παραγωγή κειμένου από το μαθητή και αναγραφή του στον πίνακα από το δάσκαλο. Ομαδική διόρθωση σημασιολογικών, συντακτικών και γραμματικών λαθών, εμπλουτισμός του κειμένου με προσδιορισμούς και δευτερεύοντα νοήματα.</p> <p>Παιχνίδι με εντοπισμό σε κείμενο της αρχής, της μέσης και του τέλους, γραμμάτων, λέξεων, γραμμάτων, σελίδων.</p> <p>Οπτικοακουστική παρουσίαση λέξεων ή μικρών προτάσεων και εξάσκηση στη σωστή άρθρωση φθόγγων, συλλαβών και λέξεων.</p> <p>Αντιστοίχιση γραμμάτων, συλλαβών και λέξεων με εικόνες αντικειμένων που αρχίζουν από αυτά.</p> <p>Εξάσκηση στην ανάλυση και σύνθεση συλλαβών και λέξεων, π.χ. καρτέλες με αναγραφόμενες λέξεις που κόβονται πρώτα σε συλλαβές και κατόπιν σε γράμματα και στη συνέχεια συνδέονται</p>

<p>μιουργεί συλλαβές, τις συλλαβές και δημιουργεί λέξεις, τις λέξεις και δημιουργεί προτάσεις.</p> <p>Κατανοεί το νόημα των λέξεων και κατ' επέκταση των προτάσεων και των κειμένων που διαβάζει.</p> <p>Παρακολουθεί γραπτό κείμενο με παράλληλη ακρόασή του και το αποδίδει προφορικά.</p> <p>Διαβάζει φυσικά και αβίαστα με κατάλληλο ρυθμό και επιτονισμό και αποδίδει προφορικά το νόημα του αναγνώσματος.</p> <p>Διαβάζει και κατανοεί μικρό κείμενο για να αντλήσει πληροφορίες ή οδηγίες εκτέλεσης συγκεκριμένης εργασίας.</p> <p>Διαβάζει και απομνημονεύει ποιήματα και ρόλους για απαγγελία, παροιμίες, γλωσσοδέτες και ιδιαίτερες μεταφορικές εκφράσεις.</p> <p>Εντοπίζει νοηματικά, συντακτικά και γραμματικά λάθη σε ένα γραπτό κείμενο και προτείνει διορθώσεις.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τους διαφορετικούς εκφραστικούς τρόπους των ειδών του γραπτού λόγου και τους συνδέει με την εκάστοτε σκοπιμότητα.</p> <p>Διακρίνει το ποίημα από το πεζό και το διάλογο από την αφήγηση και την περιγραφή.</p> <p>Συσχετίζει το κείμενο με την εικονογράφηση.</p> <p>Διακρίνει το απλό από το εμπλουτισμένο κείμενο, τη διάθεση και τα συναισθήματα που εκπέμπονται, το σοβαρό ή το αστείο ύφος, το πραγμα-</p>	<p>γνωστική δεξιότητα.</p>	<p>για να ξανασχηματίσουν τη λέξη.</p> <p>Διάκριση και αναφορά των λέξεων σε μια πρόταση ή μια φράση που θα δουν ή θα ακούσουν.</p> <p>Σύνθεση νοηματικά αποδεκτών προτάσεων με δοσμένες όλες τις λέξεις που τις απαρτίζουν.</p> <p>Σύνθεση νοηματικά αποδεκτών προτάσεων με αφετηρία μια δοσμένη λέξη.</p> <p><i>Συλλογές ή κατασκευή κολλάζ με αποκόμματα εφημερίδων ή περιοδικών σχετικών με θέματα που ενδιαφέρουν τους μαθητές.</i></p> <p><i>Συλλογές με ευχετήριες κάρτες, σπιρτόκουτα, αφίσες, κ.ά.</i></p> <p>Παιχνίδια με λέξεις, π.χ. εύρεση των γραμμάτων που λείπουν από γνωστές λέξεις, ή λέξεων που λείπουν από προτάσεις, αντικατάσταση με συνώνυμα ή αντίθετα, γλωσσοδέτες, στιχομυθίες.</p> <p><i>Παραγωγή προφορικού λόγου ή εναλλακτικού τρόπου έκφρασης, από παρατήρηση (ανάγνωση) εικόνων που συνθέτουν μια ιστορία. Παραλλαγή αυτής της δραστηριότητας είναι η λογική σειροθέτηση δοσμένων εικόνων έτσι ώστε να σχηματιστεί η ιστορία.</i></p> <p>Ανάγνωση καρτελών με προτάσεις που απαρτίζουν μικρό κείμενο, σε μη κανονική σειρά. Στη συνέχεια γίνεται λογική σειροθέτηση των προτάσεων για τη σύνθεση του κειμένου.</p> <p><i>Συνοπτική ή αναλυτική απόδοση νοήματος αναγνωσμένου κειμένου.</i></p> <p>Ανάγνωση διαλόγων, ποιημάτων, αφηγήσεων, αστείων ιστοριών, κ.ά., με ανάλογη γλωσσική (επιτονισμός, ρυθμός, αυξομείωση έντασης της φωνής) ή και σωματική έκφραση (κινήσεις χεριών, εκφράσεις προσώπου).</p> <p>Δραστηριότητες εντοπισμού πληροφοριών σε γραπτό κείμενο, π.χ., η χρήση</p>
---	----------------------------	--

<p>τικό και το μη πραγματικό, το γεγονός από το σχόλιο.</p> <p>Αποκτά, σταθεροποιεί και εφαρμόζει ένα σταδιακά διευρυνόμενο λεξιλόγιο.</p> <p>Εντοπίζει και διαβάζει το όνομα του συγγραφέα, τον τίτλο ενός βιβλίου και τα περιεχόμενα.</p> <p>Αρχίζει να χρησιμοποιεί αλφαβητικά λεξιλόγια, λεξικά και παιδικές εγκυκλοπαίδειες.</p> <p>Εξασκείται στη χρήση εναλλακτικών τρόπων ανάγνωσης, όταν λόγω αισθητηριακών ή εγκεφαλικών βλαβών δεν μπορεί να αποκτήσει τη φυσιολογική αναγνωστική δεξιότητα.</p>		<p>ερμηνευτικού λεξικού, η κατανόηση της εκφώνησης μιας εργασίας, ο εντοπισμός του χώρου και του χρόνου μιας παιδικής θεατρικής παράστασης, η ανεύρεση θέματος σε παιδική εγκυκλοπαίδεια.</p> <p><i>Επεξεργασία κειμένων με συζήτηση στην τάξη: αναφορά κύριου νοήματος, προσώπων, πραγματικών και φανταστικών καταστάσεων, γεγονότων, σκοπιμοτήτων, εναλλακτικών πράξεων, έκφραση εντυπώσεων συναισθημάτων, κρίσεων, κ.ά. Παρουσίαση εικόνων σχετικών με το κείμενο και αντιστοίχιση τους με τα σχετικά χωρία. Αισθητική απόδοση με ζωγραφική και θεατρικές δραστηριότητες (για παιδιά με προβλήματα άρθρωσης λόγου ενδείκνυται η παντομίμα). Σύνδεση με μουσική, αν είναι δυνατό.</i></p> <p><i>Συστηματική εξάσκηση στην ανάγνωση και την επεξεργασία διαφόρων μορφών γραπτού λόγου, ανάλογα με το βαθμό καταλληλότητας και συνάφειας με τα ενδιαφέροντα, τις δυνατότητες και τις ανάγκες των μαθητών.</i></p> <p>Εξάσκηση στη χρήση τεχνολογικών μέσων που υποβοηθούν την αναγνωστική δεξιότητα, π.χ., ταυτόχρονη παρουσίαση κειμένου, εικόνας και ηχητικής απόδοσης με κατάλληλο λογισμικό σε Η/Υ, μεγέθυνση γραμμάτων, εκμετάλλευση της εικόνας(στατικής και κινούμενης), ως μέσου υποστήριξης της ανάγνωσης, πολυμεσικά λογισμικά διαδραστικού τύπου (για απόκτηση γνώσεων ή ανεύρεση πληροφοριών) συνοδευόμενα από κατάλληλο εργονομικό σχεδιασμό υλικού (σε Η/Υ).</p>
---	--	--

Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η σταδιακή βελτίωση της αναγνωστικής δεξιότητας του μαθητή (ή εναλλακτικών και υποβοηθητικών της μορφών), όσον αφορά στην ακρίβεια, την ευχέρεια και την ταχύτητα ανάγνωσης, στη γενίκευση και εφαρμογή της σε όλα τα μαθήματα και στα εξωσχολικά αναγνώσματα, στην άντληση και αξιολόγηση πληροφοριών, καθώς και στη γενικότερη εκτίμηση και αποδοχή της ευρύτερης γλωσσικής ποικιλίας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Διαβάζει και κατανοεί διάφορα είδη γραπτού λόγου, κα-</p>	<p>Ανάγνωση και κατανόηση κειμένου.</p> <p>Απόδοση νοήματος και περίληψης προφορικά</p>	<p>Ανάγνωση, επεξεργασία και εξοικείωση με διάφορα είδη κειμένων: διάφορα κείμενα από τα μαθήματα του σχολικού προγράμματος, αγγελίες, τίτλοι, περιγραφές, αφηγήματα, ποιήματα, πληροφοριακά κείμενα, επιστολές, προσκλήσεις, ημερολόγια, βιο-</p>

<p>τάλληλα για την ηλικία και τις δυνατότητές του.</p> <p>Συγκρίνει τους τρόπους με τους οποίους το ίδιο θέμα παρουσιάζεται μέσα από διαφορετικά είδη γραπτού λόγου.</p> <p>Αντιλαμβάνεται το γλωσσικό ύφος και την οργανωτική δομή με τα οποία παρουσιάζεται ένα θέμα στο γραπτό λόγο και τα συσχετίζει με τη σκοπιμότητα του κειμένου για να εκτιμήσει την καταλληλότητά τους.</p> <p>Διαβάζει ένα κείμενο με μια ανάγνωση για απόκτηση της συνολικής του εικόνας, σχολαστικά για να εντοπίσει και να κατανοήσει επαρκώς τις λεπτομέρειες και επιλεκτικά για άντληση συγκεκριμένων πληροφοριών.</p> <p>Έρχεται σταδιακά σε επαφή και διαβάζει είδη του γραπτού λόγου με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένος.</p> <p>Εντοπίζει τα χαρακτηριστικά μορφολογικά στοιχεία του καθενός από τα είδη του γραπτού λόγου. Βαθμιαία διακρίνει και ονομάζει τα είδη με βάση τα χαρακτηριστικά αυτά.</p> <p>Αναπτύσσει σταδιακά θετική αλλά και κριτική στάση απέναντι στο γραπτό λόγο, επιλέγοντας και διαβάζοντας συγκεκριμένα αναγνώσματα.</p> <p>Διαβάζει για προσωπική του ανάγκη ή ψυχαγωγία και ευχαρίστηση, αλλά και για να ενημερώσει ή να ανακοινώσει κάτι σε άλλους.</p> <p>Διαβάζει μεγάλωφωνα, φυσικά και αβίαστα, με κατάλληλο ρυθμό και επιτονισμό, κατα-</p>	<p>ή γραπτά.</p> <p>Σύνθεση και προφορική απόδοση κειμένου από εικόνες ή από άλλους τρόπους οπτικοακουστικής μετάδοσης (σε περίπτωση που είναι ανεπαρκής ή αδύνατη η απόκτηση της αναγνωστικής δεξιότητας).</p> <p>Διατύπωση εντυπώσεων, σχολίων και απόψεων και ευρύτερη κριτική αποτίμηση των αναγνωσμάτων.</p> <p>Σιωπηρή και φωναχτή ανάγνωση με χρήση ανάλογου εκφραστικού ύφους.</p> <p>Άντληση πληροφοριών από γραπτό κείμενο.</p> <p>Διάκριση των ειδών του γραπτού λόγου και των χαρακτηριστικών τους.</p> <p>Χρήση εναλλακτικών τρόπων ανάγνωσης: εικόνες και ακολουθίες εικόνων, σύμβολα, makaton, μεγέθυνση γραμμάτων με χρήση Η/Υ, οπτικοακουστικών ή άλλων τεχνολογικών μέσων καθώς και ειδικά γραμμένων βιβλίων, για μαθητές που αδυνατούν να κατακτήσουν την αναγνωστική δεξιότητα.</p>	<p>γραφίες, αποσπάσματα από εφημερίδες και περιοδικά, πίνακες περιεχομένων, κατάρτοι, λεξικά, εγκυκλοπαιδικά θέματα, χάρτες, σχεδιαγράμματα, διαφημιστικά έντυπα, ιστορίες με εικόνες ή σκίτσα, σημειώσεις, παραμύθια, ανέκδοτα, διηγήματα, μυθιστορήματα, βιβλιοπαρουσιάσεις, κριτικές θεατρικού ή κινηματογραφικού έργου, χειρόγραφα, ευχετήριες κάρτες για διάφορες περιστάσεις, τηλεγραφήματα.</p> <p><i>Ανάγνωση και επεξεργασία μικρών αγγελιών. Συσχέτισή τους με θέματα εργασίας, κατοικίας, μεταφορικού μέσου και αγοραπωλησίας αντικειμένων που αφορούν τα παιδιά.</i></p> <p><i>Γιορτές, έθιμα, συνήθειες, διατροφή, από διάφορες περιοχές, μέσα από πληροφοριακά κείμενα, διαφημιστικά φυλλάδια, εγκυκλοπαίδειες, τουριστικούς οδηγούς, ντόπιες συνταγές μαγειρικής.</i></p> <p>Ερωτήσεις κατανόησης κειμένου.</p> <p>Εξάσκηση και σταδιακή βελτίωση στο χωρισμό κειμένου σε παραγράφους και θεματικές ενότητες. Αναφορά πλαγιότιτλων.</p> <p><i>Εξάσκηση και σταδιακή βελτίωση στη σύντομη προφορική απόδοση νοήματος και στη γραπτή περίληψη.</i></p> <p>Αναλυτική απόδοση νοήματος.</p> <p>Σύγκριση διαφορετικών ειδών γραπτού λόγου που διαπραγματεύονται το ίδιο θέμα, π.χ., ένας διάλογος, μια αφήγηση, μια δημοσίευση στον τύπο και μια συνοπτική ανακοίνωση σχετικές με το θέμα του διαλόγου.</p> <p>Σύνθεση αναλυτικού κειμένου (προφορικού ή γραπτού) από πρόχειρες σημειώσεις, μελέτη χαρτών, ενημερωτικά και διαφημιστικά κείμενα, εκπαιδευτικές επισκέψεις, εικόνες, φωτογραφίες, ζωγραφικούς πίνακες, κόμικς, ηχογραφημένα είδη προφορικού λόγου, εκδηλώσεις της σχολικής ζωής, κ.ά., και ανακοίνωσή τους στην τάξη.</p> <p>Σχόλια, απόψεις, εντυπώσεις και ευρύτερη κριτική αποτίμηση ενός γραπτού κειμένου,</p>
--	---	---

<p>νοεί το περιεχόμενο και το αποδίδει προφορικά ή γραπτά, συνοπτικά ή αναλυτικά.</p> <p>Προσαρμόζει το αναγνωστικό του ύφος στο είδος και στη σκοπιμότητα του κειμένου.</p> <p>Συνοδεύει την ανάγνωση με κινήσεις του σώματος και εκφράσεις του προσώπου, συμπληρωματικά με τον προφορικό λόγο, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν προβλήματα λόγου.</p> <p>Συγκεντρώνει την προσοχή του στο γραπτό κείμενο και το διαβάζει σιωπηρά.</p> <p>Αντιλαμβάνεται και αναφέρει τις διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.</p> <p>Διαβάζει κείμενα με συνηθισμένες εκφράσεις της αρχαίας ελληνικής γλώσσας καθώς και με ιδιωματικό λόγο, τα αποδέχεται, τα κατανοεί και τα συγκρίνει με την κοινή νεοελληνική γλώσσα.</p> <p>Εφαρμόζει την αναγνωστική του δεξιότητα, ως δεξιότητα άντλησης πληροφοριών, απόκτησης γνώσεων και γραπτής επικοινωνίας ικανοποιώντας προσωπικές και κοινωνικές του ανάγκες.</p> <p>Διαβάζει και απομνημονεύει ποιήματα και ρόλους για απαγγελία.</p> <p>Εντοπίζει νοηματικά, συντακτικά και γραμματικά λάθη σε ένα γραπτό κείμενο, προτείνει και εφαρμόζει διορθώσεις.</p> <p>Χρησιμοποιεί με ευχέρεια λεξικά, καταλόγους και εγκυκλοπαίδειες.</p> <p>Εξασκείται στη χρήση εναλ-</p>		<p>με συζήτηση στην τάξη.</p> <p>Διάκριση γεγονότων από τα σχόλια, κατανόηση της σκοπιμότητας και των πεποιθήσεων του συγγραφέα, συσχέτιση αυτών με το συνολικό ύφος του κειμένου.</p> <p><i>Ανάγνωση μικρών κειμένων (μύθων, ανεκδότων, ποιημάτων, τραγουδιών, κ.ά.) γραμμένων σε διαφορετικά ιδιώματα της ελληνικής γλώσσας και σύγκρισή τους με εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών στην προφορά, στη μορφή και στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση.</i></p> <p><i>Συνοπτική απόδοση συνόλου νοηματικά συναφών κειμένων (για λόγους ανακεφαλαίωσης και επανάληψης) με τη βοήθεια των επιμέρους τίτλων και των κύριων νοημάτων του καθενός.</i></p> <p><i>Άντληση πληροφοριών από βιβλιοθήκες, εγκυκλοπαίδειες, Διαδίκτυο, ΜΜΕ, ενημερωτικά έντυπα, με σκοπό την πραγματοποίηση απλής ερευνητικής εργασίας.</i></p> <p>Εξάσκηση και σταδιακή βελτίωση της αναγνωστικής δεξιότητας με σιωπηρή και φωναχτή ανάγνωση διαφόρων ειδών του γραπτού λόγου. Εντοπισμός και εξοικείωση με τη δομή, το ύφος και τη σκοπιμότητα του καθενός.</p> <p><i>Οργάνωση σχολικών εκδηλώσεων με απαγγελίες ποιημάτων και αναγνώσεις διαφόρων ειδών του γραπτού λόγου σχετικών με το θέμα της εκδήλωσης.</i></p> <p>Εξάσκηση στον «αλφαριθμητισμό» της εικόνας, στην ανάγνωση συμβολικής γλώσσας, στην κατανόηση και την εφαρμογή της γλώσσας του σώματος. Εξοικείωση με την ταυτόχρονη οπτικοακουστική παρουσίαση κειμένου και τη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογικών μέσων, για μαθητές που αδυνατούν να κατακτήσουν επαρκώς την αναγνωστική δεξιότητα.</p>
---	--	--

λακτικών τρόπων ανάγνωσης, όταν λόγω αισθητηριακών ή εγκεφαλικών βλαβών δεν μπορεί να αποκτήσει τη φυσιολογική αναγνωστική δεξιότητα.		
---	--	--

Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη βελτίωση της αναγνωστικής δεξιότητας του μαθητή (ή εναλλακτικών και υποβοηθητικών της μορφών), όσον αφορά στην ακρίβεια, την ευχέρεια και την ταχύτητα ανάγνωσης, στη γενίκευση και εφαρμογή της σε όλα τα μαθήματα και στα εξωσχολικά αναγνώσματα, στην άντληση και αξιολόγηση πληροφοριών, καθώς και στη γενικότερη εκτίμηση και αποδοχή της ευρύτερης γλωσσικής ποικιλίας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Διαβάζει και κατανοεί διάφορα είδη γραπτού λόγου, κατάλληλα για την ηλικία και τις δυνατότητές του.</p> <p>Συγκρίνει τους τρόπους με τους οποίους το ίδιο θέμα παρουσιάζεται μέσα από διαφορετικά είδη γραπτού λόγου.</p> <p>Αντιλαμβάνεται το γλωσσικό ύφος και την οργανωτική δομή με τα οποία παρουσιάζεται ένα θέμα στο γραπτό λόγο και τα συσχετίζει με τη σκοπιμότητα του κειμένου για να εκτιμήσει την καταλληλότητά τους.</p> <p>Διαβάζει ένα κείμενο με μια ανάγνωση για απόκτηση της συνολικής του εικόνας, σχολαστικά για να εντοπίσει και να κατανοήσει επαρκώς τις λεπτομέρειες και επιλεκτικά για άντληση συγκεκριμένων πληροφοριών.</p> <p>Έρχεται σταδιακά σε επαφή και διαβάζει είδη του γραπτού λόγου με τα οποία δεν είναι εξοικειωμένος.</p> <p>Εντοπίζει τα χαρακτηριστικά</p>	<p>Ανάγνωση και κατανόηση κειμένου.</p> <p>Απόδοση νοήματος και περίληψης προφορική ή γραπτά.</p> <p>Σύνθεση και απόδοση κειμένου από γραπτές σημειώσεις.</p> <p>Σύνθεση και προφορική απόδοση κειμένου από εικόνες ή από άλλους τρόπους οπτικοακουστικής μετάδοσης (σε περίπτωση που είναι ανεπαρκής ή αδύνατη η απόκτηση της αναγνωστικής δεξιότητας).</p> <p>Διατύπωση εντυπώσεων, σχολίων και απόψεων και ευρύτερη κριτική αποτίμηση των αναγνωσμάτων.</p> <p>Σιωπηρή και φωναχτή ανάγνωση με χρήση ανάλογου εκφραστικού ύφους.</p> <p>Άντληση πληροφοριών από γραπτό κείμενο.</p> <p>Διάκριση των ειδών του γραπτού λόγου και</p>	<p>Ανάγνωση, επεξεργασία και εξοικείωση με διάφορα είδη κειμένων: διάφορα κείμενα από τα μαθήματα του σχολικού προγράμματος, αγγελίες, τίτλοι, περιγραφές, αφηγήματα, ποιήματα, πληροφοριακά κείμενα, επιστολές, προσκλήσεις, ημερολόγια, βιογραφίες, αποσπάσματα από εφημερίδες και περιοδικά, πίνακες περιεχομένων, κατάλογοι, λεξικά, εγκυκλοπαιδικά θέματα, χάρτες, σχεδιαγράμματα, διαφημιστικά έντυπα, ιστορίες με εικόνες ή σκίτσα, σημειώσεις, παραμύθια, ανέκδοτα, διηγήματα, μυθιστορήματα, βιβλιοπαρουσιάσεις, κριτικές θεατρικού ή κινηματογραφικού έργου, χειρόγραφα, ευχετήριες κάρτες για διάφορες περιστάσεις, τηλεγραφήματα.</p> <p><i>Γιορτές, έθιμα, συνήθειες, διατροφή, από διάφορες περιοχές, μέσα από πληροφοριακά κείμενα, διαφημιστικά φυλλάδια, εγκυκλοπαιδείες, τουριστικούς οδηγούς, ντόπιες συνταγές μαγειρικής.</i></p> <p>Ερωτήσεις κατανόησης κειμένου, για το περιεχόμενο (ενδοκειμενικές), για το πλαίσιο συγγραφής – συγγραφέας, κοινωνικοπολιτισμικές επιροές- (περικειμενικές) και για παρόμοιας θεματολογίας κείμενα (διακειμενικές).</p> <p><i>Περιληπτική απόδοση κειμένου, ως δείγμα κατανόησης των κύριων σημείων του από το μαθητή.</i></p> <p><i>Ερωτήσεις που προάγουν μεταγνωστικές δεξιότητες: ανάλυση και αξιολόγηση προσώπων, πράξεων, καταστάσεων, αναφορά εναλλακτικών τρόπων δράσης των προσώπων ή εναλλακτικών πλαισίων εμφάνι-</i></p>

<p>μορφολογικά στοιχεία του καθενός από τα είδη του γραπτού λόγου. Βαθμιαία διακρίνει και ονομάζει τα είδη με βάση τα χαρακτηριστικά αυτά.</p> <p>Αναπτύσσει σταδιακά θετική αλλά και κριτική στάση απέναντι στο γραπτό λόγο, επιλέγοντας και διαβάζοντας συγκεκριμένα αναγνώσματα.</p> <p>Διαβάζει για προσωπική του ανάγκη ή ψυχαγωγία και ευχαρίστηση, αλλά και για να ενημερώσει ή να ανακοινώσει κάτι σε άλλους.</p> <p>Διαβάζει μεγαλόφωνα, φυσικά και αβίαστα, με κατάλληλο ρυθμό και επιτονισμό, κατανοεί το περιεχόμενο και το αποδίδει προφορικά ή γραπτά, συνοπτικά ή αναλυτικά.</p> <p>Προσαρμόζει το αναγνωστικό του ύφος στο είδος και στη σκοπιμότητα του κειμένου.</p> <p>Συνοδεύει την ανάγνωση με κινήσεις του σώματος και εκφράσεις του προσώπου, συμπληρωματικά με τον προφορικό λόγο, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν προβλήματα λόγου.</p> <p>Συγκεντρώνει την προσοχή του στο γραπτό κείμενο και το διαβάζει σιωπηρά.</p> <p>Αντιλαμβάνεται και αναφέρει τις διαφορές μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου.</p> <p>Διαβάζει κείμενα με συνηθισμένες εκφράσεις της αρχαίας ελληνικής γλώσσας καθώς και με ιδιωματικό λόγο, τα αποδέχεται, τα κατανοεί και τα συγκρίνει με την κοινή νεοελληνική γλώσσα.</p>	<p>των χαρακτηριστικών τους.</p> <p>Χρήση εναλλακτικών τρόπων ανάγνωσης: εικόνες και ακολουθίες εικόνων, σύμβολα, μακρον, μεγέθυνση γραμμάτων με χρήση Η/Υ, οπτικοακουστικών ή άλλων τεχνολογικών μέσων καθώς και ειδικά γραμμένων βιβλίων, για μαθητές που αδυνατούν να κατακτήσουν την αναγνωστική δεξιότητα.</p>	<p><i>σης γεγονότων, προβλέψεις, υποθέσεις, απόψεις, κ.ά. Σύνθεση κριτικών αποτιμήσεων με χρήση ανάλογου λεξιλογίου και ορολογίας.</i></p> <p>Χωρισμός κειμένου σε παραγράφους και θεματικές ενότητες. Αναφορά πλαγιότιτλων.</p> <p>Αναλυτική απόδοση νοήματος.</p> <p>Σύγκριση διαφορετικών ειδών γραπτού λόγου που διαπραγματεύονται το ίδιο θέμα, π.χ., ένας διάλογος, μια αφήγηση, μια δημοσίευση στον τύπο και μια συνοπτική ανακοίνωση σχετικές με το θέμα του διαλόγου.</p> <p>Σύνθεση αναλυτικού κειμένου (προφορικού ή γραπτού) από πρόχειρες σημειώσεις, μελέτη χαρτών, ενημερωτικά και διδακτορικά κείμενα, εκπαιδευτικές επισκέψεις, εικόνες, φωτογραφίες, ζωγραφικούς πίνακες, κόμικς, ηχογραφημένα είδη προφορικού λόγου, εκδηλώσεις της σχολικής ζωής, κ.ά., και ανακοίνωσή τους στην τάξη.</p> <p>Σχόλια, απόψεις, εντυπώσεις και ευρύτερη κριτική αποτίμηση ενός γραπτού κειμένου, με συζήτηση στην τάξη.</p> <p>Διάκριση γεγονότων από τα σχόλια, κατανόηση της σκοπιμότητας και των πεποιθήσεων του συγγραφέα, συσχέτιση αυτών με το συνολικό ύφος του κειμένου.</p> <p><i>Ανάγνωση μικρών κειμένων (μύθων, ανекδότων, ποιημάτων, τραγουδιών, κ.ά.) γραμμένων σε διαφορετικά ιδιώματα της ελληνικής γλώσσας και σύγκρισή τους με εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών στην προφορά, στη μορφή και στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση.</i></p> <p><i>Συνοπτική απόδοση συνόλου νοηματικά συναφών κειμένων (για λόγους ανακεφαλαίωσης και επανάληψης) με τη βοήθεια των επιμέρους τίτλων και των κύριων νοημάτων του καθενός.</i></p> <p><i>Αντληση πληροφοριών από βιβλιοθήκες, εγκυκλοπαίδειες, Διαδίκτυο, ΜΜΕ, ενημερωτικά έντυπα, με σκοπό την πραγματο-</i></p>
---	---	---

<p>Εφαρμόζει την αναγνωστική του δεξιότητα, ως δεξιότητα άντλησης πληροφοριών, απόκτησης γνώσεων και γραπτής επικοινωνίας ικανοποιώντας προσωπικές και κοινωνικές του ανάγκες.</p> <p>Διαβάζει και απομνημονεύει ποιήματα και ρόλους για απαγγελία.</p> <p>Εντοπίζει νοηματικά, συντακτικά και γραμματικά λάθη σε ένα γραπτό κείμενο, προτείνει και εφαρμόζει διορθώσεις.</p> <p>Χρησιμοποιεί με ευχέρεια λεξικά, καταλόγους και εγκυκλοπαίδειες.</p> <p>Εξασκείται στη χρήση εναλλακτικών τρόπων ανάγνωσης, όταν λόγω αισθητηριακών ή εγκεφαλικών βλαβών δεν μπορεί να αποκτήσει τη φυσιολογική αναγνωστική δεξιότητα.</p>		<p><i>ποίηση απλής ερευνητικής εργασίας.</i></p> <p>Σιωπηρή και φωναχτή ανάγνωση διαφόρων ειδών του γραπτού λόγου. Εντοπισμός και εξοικείωση με τη δομή, το ύφος και τη σκοπιμότητα του καθενός.</p> <p><i>Οργάνωση σχολικών εκδηλώσεων με απαγγελίες ποιημάτων και αναγνώσεις διαφόρων ειδών του γραπτού λόγου σχετικών με το θέμα της εκδήλωσης.</i></p> <p><i>Εντοπισμός και ανάγνωση χρήσιμων λειτουργικών πληροφοριών από τις εφημερίδες:θέατρα, κινηματογράφοι, φαρμακεία, νοσοκομεία, κ.ά.</i></p> <p><i>Πραγματοποίηση μικρών ερευνών με δημιουργία ερωτηματολογίου για θέματα που αφορούν τη σχολική ζωή ή κάποιο σχέδιο εργασίας.</i></p> <p><i>Οργάνωση της σχολικής βιβλιοθήκης με αρχειοθέτηση και καρτέλες δανεισμού. Οργάνωση εκθέσεων βιβλίου και βιβλιοπαρουσιάσεων.</i></p> <p><i>Ανάγνωση, επεξεργασία και σύγκριση βιογραφιών με βιογραφικά σημειώματα.</i></p> <p>Εξάσκηση στον «αλφαριθμητισμό» της εικόνας, στην ανάγνωση συμβολικής γλώσσας, στην κατανόηση και την εφαρμογή της γλώσσας του σώματος. Εξοικείωση με την ταυτόχρονη οπτικοακουστική παρουσίαση κειμένου και τη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογικών μέσων, για μαθητές που αδυνατούν να κατακτήσουν επαρκώς την αναγνωστική δεξιότητα.</p>
---	--	--

3.2.3.3. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ - ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Α' - Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας γραφής και γραπτής απόδοσης νοημάτων και η εισαγωγή στην επικοινωνιακή χρήση του λόγου. Η δυνατότητα έκφρασης με εναλλακτικούς τρόπους.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Συνδέει τον προφορικό με το</p>	<p>Φωνολογική ενημερότητα.</p> <p>Πρώτη γραφή.</p>	<p>Ασκήσεις οπτικοκινητικού και γραφοκινητικού συντονισμού (αντιστοιχίσεις, αντιγραφή χρωματιστών σχημάτων, λαβύρινοι, συμπλήρωση ελλείψεων σε εικόνες, διάστικτα γράμματα, χρήση πληκτρολογί-</p>

<p>γραφτό λόγο, κατανοώντας και τη δυνατότητα γραπτής επικοινωνίας και διατύπωσης των σκέψεων.</p> <p>Κατανοεί ότι ο γλωσσικός κώδικας είναι ο ίδιος κατά την ακρόαση, την ομιλία, την ανάγνωση και τη γραφή.</p> <p>Γράφει και αντιγράφει με ευχέρεια, ακρίβεια και ταχύτητα, καθώς και με αισθητικά αποδεκτή γραφή, όσον αφορά στη μορφή των γραμμάτων και στην απόσταση των λέξεων μέσα σε μια πρόταση, ανάλογα πάντα με τις δυνατότητές του.</p> <p>Εντοπίζει και συγκρίνει τους τύπους των γραμμάτων, π.χ. καλλιγραφικά, τυπογραφικά, απλά χειρόγραφα.</p> <p>Διατυπώνει γραπτά μικρές προτάσεις ή σύνολο προτάσεων με νοηματική συνοχή και τα παρουσιάζει στην τάξη του.</p> <p>Εφαρμόζει σωστά τα πιο συνηθισμένα σημεία στίξης: τελεία, κόμμα, ερωτηματικό, ενωτικό, θαυμαστικό.</p> <p>Διατυπώνει γραπτές περιγραφές συγκεκριμένων αντικειμένων του περιβάλλοντός του.</p> <p>Παράγει γραπτό λόγο με βάση εικόνες, ακολουθία εικόνων, παρακολούθηση ταινίας σε οπτικοακουστικά μέσα, ακούσματα.</p> <p>Αφηγείται γραπτά προσωπικά βιώματα και φανταστικές ιστορίες, τηρώντας τη χρονική αλληλουχία. Γράφει την αρχή, τη μέση ή τη συνέχεια μιας ιστορίας.</p>	<p>Χρήση βοηθητικών τεχνολογικών μέσων και εναλλακτικών τρόπων έκφρασης</p> <p>Παραγωγή γραπτού λόγου με βάση την άμεση εμπειρία του μαθητή.</p> <p>Αντιγραφή, αισθητικά αποδεκτή γραφή.</p> <p>Χρήση βασικών σημείων στίξης.</p> <p>Ορθογραφία, τονισμός.</p> <p>Στοιχειώδεις γλωσσικές πράξεις με γραπτό λόγο (πρόσκληση, ανακοίνωση, ευχή).</p> <p>Σχολιασμός κειμένων από είδη γραπτού λόγου κατάλληλων για τις δυνατότητες κατανόησης του μαθητή.</p> <p>Αυτοδιόρθωση, αλληλοδιόρθωση.</p>	<p>ου και ποντικιού σε Η/Υ, κ.ά.).</p> <p>Εξάσκηση στην, όσο το δυνατό πιο καλαίσθητη και ευανάγνωστη γραφή, στον τονισμό και στη στίξη, με αντιγραφή μικρών κειμένων, ανάλογα με την ευχέρεια του κάθε μαθητή.</p> <p>Εξάσκηση στη γραφή με τεχνολογικά μέσα υποστήριξης, π.χ., το «Πληκτρολόγιο Οθόνης» και το κανονικό πληκτρολόγιο του Η/Υ, λογισμικά ή άλλα τεχνολογικά μέσα ενεργοποίησης φωνής ή ακόμα και η χρήση αισθητήρων που προσαρμίζονται σε όποιο μέρος του σώματος μπορεί ο μαθητής να κινήσει συντονισμένα και «μεταφράζουν» τις κινήσεις του σε γραφή.</p> <p>Εξάσκηση στη χρήση συμβόλων και εικόνων επικοινωνίας, αν δεν υπάρχει δυνατότητα γραπτής έκφρασης με άλλο τρόπο.</p> <p>Σωστή γραφή του ονόματός του και λέξεων του βασικού λεξιλογίου.</p> <p><i>Γραπτές δραστηριότητες διαφόρων τύπων: απλές προτάσεις κρίσης, επιθυμίας, απορίας, ερώτησης, άρνησης, θαυμασμού, κ.ά., με κατάλληλη χρήση σημείων στίξης. Ανακοινώσεις, προσκλήσεις, προβλέψεις, περιγραφές, αφηγήσεις, ευχετήριες κάρτες, αλληλογραφία, πληροφορίες, κ.ά. Ανάρτηση των δραστηριοτήτων στον πίνακα ανακοινώσεων ή στο «Βιβλίο της τάξης».</i></p> <p><i>Εξάσκηση και παραγωγή κατευθυντικού γραπτού λόγου απλής μορφής (προσκλήσεις, οδηγίες, ερωτήσεις, κ.ά.) με ίδιο θέμα και διαφορετικό αποδέκτη.</i></p> <p>Γραφή φανταστικής ιστορίας, ποιήματος, διαλόγου ή παραμυθιού.</p> <p>Γραπτή περιγραφή εικόνας ή αφήγηση ιστορίας με βάση σειρά εικόνων.</p> <p>Γραπτές εντυπώσεις ή αναπαραγωγές (σε μικρή έκταση) με αφορμή οπτικοακουστικά ερεθίσματα, π.χ., διάλογοι, γεγονότα, ταινίες, κ.ά.</p> <p><i>Συνδυασμός του γραπτού λόγου που παράγει ο μαθητής με σχετικό θέμα ζωγρα-</i></p>
--	---	--

<p>Ξαναγράφει κείμενο με σκοπό τη βελτίωσή του, μετά από διορθωτικές παρατηρήσεις δικές του ή των άλλων.</p> <p>Κατανοεί ότι απαιτείται η κατάλληλη χρήση λεξιλογίου, σύνταξης και γραμματικής, για την επίτευξη επικοινωνίας. Αντιλαμβάνεται ότι αυτά τροποποιούνται ανάλογα με την επικοινωνιακή περίπτωση (σκοπός και αποδέκτης του μηνύματος).</p> <p>Διαβάζει και σχολιάζει τα γραπτά των συμμαθητών του. Τα συγκρίνει με τα δικά του, ανταλλάσσει απόψεις και παραδειγματίζει ή παραδειγματίζεται από τους άλλους.</p> <p>Χρησιμοποιεί τεχνολογικά μέσα στήριξης της ικανότητας γραφής, αν έχει γραφοκινητικές και οπτικοκινητικές δυσκολίες.</p> <p>Εκφράζεται με αναφορά σε σύμβολα, ή εικόνες σε περίπτωση που αδυνατεί να κατακτήσει την ικανότητα της γραφής.</p>		<p><i>φικής.</i></p> <p>Αυτοδιόρθωση και αλληλοδιόρθωση γραπτών κειμένων με κριτήριο τη μορφολογική, συντακτική και σημασιολογική συνάφεια, χρησιμοποιώντας την ερώτηση: «πώς θα ταίριαζε καλύτερα;».</p>
--	--	---

Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας χρήσης του γραπτού λόγου ως μέσου επικοινωνίας, με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας μορφή και ύφος ανάλογα με την επικοινωνιακή περίπτωση, και η διαμόρφωση θετικής στάσης απέναντι στο γραπτό λόγο ή στην όποια μορφή εναλλακτικής έκφρασης.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Γράφει και αντιγράφει κείμενα (μικρά ή μεγάλα, ανάλογα με τις δυνατότητές του) ευανάγνωστα, ορθογραφημένα και καλαίσθητα, όσο το δυνατόν ταχύτερα.</p> <p>Χρησιμοποιεί σωστά στίξη και τονισμό.</p>	<p>Είδη λόγου (αναφορικός, κατευθυντικός) και αντίστοιχοι τύποι κειμένων</p> <p>Γλωσσικές πράξεις με γραπτό λόγο (ή άλλο τρόπο έκφρασης)</p> <p>Καλαίσθητη γραφή, ορθογραφία, στίξη, τονισμός</p>	<p>Ασκήσεις οπτικοκινητικού και γραφοκινητικού συντονισμού για μαθητές που εξαιτίας αισθητηριακών και κινητικών βλαβών ή δυσλειτουργιών δεν μπορούν να γράψουν ευανάγνωστα γράμματα.</p> <p>Ασκήσεις καλλιγραφίας, ορθογραφημένης και ευανάγνωστης γραφής, στίξης και τονισμού.</p> <p>Εξάσκηση στη χρήση λεξικών κανονικών ή ηλεκτρονικών και εγκυκλοπαιδειών.</p>

<p>Εφαρμόζει και γενικεύει βασικούς γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων.</p> <p>Διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη με αναφορές σε λεξικά και σε πίνακες κλίσης της γραμματικής.</p> <p>Αποφασίζει να βελτιώσει δυσνόητο κείμενο ξαναγράφοντάς το.</p> <p>Μετασχηματίζει δοσμένο κείμενο (ή το παράγει από την αρχή) σε διαφορετικό είδος λόγου, για διαφορετικό σκοπό.</p> <p>Διατυπώνει γραπτά κείμενα αναφορικού και κατευθυντικού λόγου.</p> <p>Διατυπώνει γραπτά διάφορα κείμενα επικοινωνιακού χαρακτήρα, προσαρμόζοντας ανάλογα το ύφος της γραφής του.</p> <p>Γράφει κείμενα με βάση τις γνώσεις, τη φαντασία και τις εμπειρίες του, με νοηματική συνοχή και τρόπο που να προκαλεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη.</p> <p>Αφηγείται γραπτά χρονικά εξελισσόμενα συμβάντα από την άμεση ή έμμεση εμπειρία του, τηρώντας τη χρονική ακολουθία.</p> <p>Διατυπώνει γραπτά και κατανοητά τις ιδέες του, με κατάλληλο και βαθμιαία διευρυμένο λεξιλόγιο.</p> <p>Συσχετίζει τις φραστικές του επιλογές με το σκοπό του γραπτού του λόγου.</p> <p>Εξασκείται και σταδιακά βελ-</p>	<p>Διόρθωση (αυτοδιόρθωση, αλληλοδιόρθωση)</p> <p>Τρόποι σύνταξης περιλήψης</p> <p>Επιχειρηματολογία, διατύπωση συμπερασμάτων και αποφάσεων</p> <p>Σχεδιασμός και οργάνωση της δομής γραπτού κειμένου(μορφή, περιεχόμενο)</p> <p>Γραφή κειμένου με παραγράφους</p> <p>Διατύπωση γραπτού λόγου (ή εναλλακτικού τρόπου) ανάλογα με την σκοπιμότητα και την περίπτωση</p> <p>Εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης με ή χωρίς τη χρήση βοηθητικής τεχνολογίας</p>	<p>Γραπτές προτάσεις με ορθή χρήση προθέσεων, συνδέσμων και άλλων μικρών λέξεων και εκφράσεων που εισάγουν προσδιορισμούς και δευτερεύοντα νοήματα (με αφορμή βιώματα ή διδασκόμενα μαθήματα).</p> <p><i>Μετασχηματισμοί κειμένων: από το λογοτεχνικό, αφηγηματικό, περιγραφικό στο διαλογικό και θεατρικό, και αντίστροφα.</i></p> <p>Μετατροπή ποιήματος σε πεζό (αφηγηματικό ή διαλογικό) και αντίστροφα.</p> <p><i>Συνοπτικές αποδόσεις κειμένων με βάση ακολουθία ερωτήσεων (για τόπο, χρόνο, πρόσωπα, καταστάσεις, κ.ά.).</i></p> <p><i>Αναγνώριση του είδους του λόγου και του αντίστοιχου τύπου των διδασκόμενων κειμένων, π.χ., περιγραφή ιστορικού γεγονότος, αφήγηση διηγήματος ή παραμυθιού, διάλογος μεταξύ δυο προσώπων, ανακοίνωση μιας είδησης, κ.ά.. Παραγωγή ανάλογων κειμένων.</i></p> <p><i>Γραφή κειμένων με ύφος και λεξιλόγιο ανάλογα με τη σκοπιμότητα και τον αποδέκτη (προσκήσεις, επιχειρηματολογία για στήριξη απόψεων και πειθώ, διατύπωση αιτημάτων, έκφραση συναισθημάτων και συγχαρητηρίων, περιγραφή και αφήγηση με σκοπό την ενημέρωση, καθοδήγηση για εκτέλεση μιας εργασίας, κ.ά.). Εντοπισμός των χαρακτηριστικών αυτών σε διάφορα κείμενα.</i></p> <p>Πραγματικές ή φανταστικές αφηγήσεις, διάλογοι και περιγραφές, σχετικά με πρόσωπα, γεγονότα, καταστάσεις. Εναλλακτικές εξελίξεις (τι άλλο θα μπορούσε να γίνει;). Υποθέσεις με παροντικές, παρελθοντικές και μελλοντικές διαστάσεις (αν θα γινόταν/θα γίνει/γίνεται αυτό, τότε θα...). Αξιολογήσεις, εκτιμήσεις (αίτια-αποτελέσματα πράξεων, χαρακτηρισμοί, εντυπώσεις, κ.ά.).</p> <p><i>Γραπτή διατύπωση της οργάνωσης και της ακολουθίας της σκέψης για την διεξαγωγή συμπερασμάτων, τη λήψη αποφάσεων και την επίλυση προβληματικών καταστάσεων.</i></p>
---	---	--

<p>τιώνεται στη δόμηση κειμένου με μορφολογικά, συντακτικά και σημασιολογικά αποδεκτές προτάσεις, περιόδους, παραγράφους και νοηματικές ενότητες.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τη μονιμότητα του γραπτού λόγου έναντι της προσωρινότητας του προφορικού, καθώς και τον τρόπο έκφρασης του καθενός.</p> <p>Καταγράφει συνοπτικά σκέψεις και σχέδια με σκοπό να τα αναπτύξει προφορικά ή γραπτά.</p> <p>Εξασκείται και βελτιώνεται στη χρήση προσδιορισμών, συνδετικών λέξεων και δευτερευόντων νοημάτων κατά τη γραφή ενός κειμένου.</p> <p>Εξασκείται και σταδιακά βελτιώνει την ικανότητα γραπτής περίληψης ενός κειμένου.</p> <p>Αναπτύσσει θετική στάση απέναντι στη γραφή και στην παραγωγή γραπτού λόγου, καθώς και εμπιστοσύνη στις δυνατότητές του.</p> <p>Χρησιμοποιεί τεχνολογικά μέσα στήριξης της ικανότητας γραφής, αν έχει γραφοκινητικές και οπτικοκινητικές δυσκολίες.</p> <p>Εκφράζεται με αναφορά σε σύμβολα, ή εικόνες σε περίπτωση που αδυνατεί να κατακτήσει την ικανότητα της γραφής.</p>		<p>Συμπλήρωση ιστορίας: αρχή, μέση ή τέλος. Εύρεση τίτλου.</p> <p>Παραγωγή γραπτού κειμένου με δοσμένο τίτλο ή και βοηθητικές-καθοδηγητικές ερωτήσεις.</p> <p>Συμπλήρωση απλής πρότασης με προσδιορισμούς.</p> <p><i>Ανάπτυξη ιστορίας προφορικά και γραπτά, με βάση μια περιγραφική εικόνα, κόμικς, ηχογραφημένο προφορικό λόγο ή ακολουθία εικόνων, αφού πρώτα σειροθετηθούν οι εικόνες αυτές. Μαθητές χωρίς την ικανότητα έκφρασης με γραπτό ή προφορικό λόγο μπορούν να ασχολούνται συχνότερα με τέτοιας μορφής δραστηριότητες.</i></p> <p><i>Συλλογή πληροφοριακών στοιχείων, με βάση συγκεκριμένο διαπραγματευόμενο θέμα από τα γνωστικά αντικείμενα του σχολικού προγράμματος, από εγκυκλοπαίδειες, διαδίκτυο, χάρτες, διαγράμματα, ενημερωτικά έντυπα, από εκπαιδευτικές επισκέψεις και πολιτιστικές εκδηλώσεις, από την ευρύτερη σχολική και κοινωνική ζωή. Καταγραφή τους και παρουσίασή τους στην τάξη με γραπτό λόγο, ηχογράφηση και εικόνες.</i></p> <p>Ασκήσεις για κατανόηση και εξοικείωση με τη δομή και τη νοηματική συνοχή προτάσεων, παραγράφων και κειμένων. Γραπτή διατύπωση παραδειγμάτων και αυτοδιόρθωση ή αλληλοδιόρθωση.</p> <p><i>Ασκήσεις κατανόησης περιεχομένου σε κείμενο με αναφορά πλαγιοτίτλων και ανάπτυξη περιληπτικού κειμένου με βάση αυτούς.</i></p> <p>Ανάπτυξη γραπτού κειμένου με βάση λέξεις και εκφράσεις-κλειδιά.</p> <p>Εξάσκηση στη γραφή κειμένου με βάση το προσυγγραφικό, το συγγραφικό και το μετασυγγραφικό στάδιο.</p> <p>Εξάσκηση στη γραφή με τεχνολογικά μέσα υποστήριξης, π.χ., το «Πληκτρολόγιο Οθόνης» και το κανονικό πληκτρολόγιο</p>
---	--	---

		<p>του Η/Υ, λογισμικά ή άλλα τεχνολογικά μέσα ενεργοποίησης φωνής ή ακόμα και η χρήση αισθητήρων που προσαρμόζονται σε όποιο μέρος του σώματος μπορεί ο μαθητής να κινήσει συντονισμένα και «μεταφράζουν» τις κινήσεις του σε γραφή.</p> <p>Εξάσκηση στη χρήση συμβόλων και εικόνων επικοινωνίας, αν δεν υπάρχει δυνατότητα γραπτής έκφρασης με άλλο τρόπο.</p>
--	--	---

Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η ανάπτυξη της ικανότητας χρήσης του γραπτού λόγου ως μέσου επικοινωνίας, με ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, χρησιμοποιώντας μορφή και ύφος ανάλογα με την επικοινωνιακή περίπτωση, η διαμόρφωση θετικής στάσης και αυτοπεποίθησης απέναντι στο γραπτό λόγο ή στην όποια μορφή εναλλακτικής έκφρασης και η ικανότητα οργάνωσης της σκέψης και συστηματοποίησης γνώσεων και εμπειριών μέσω του γραπτού λόγου.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Γράφει και αντιγράφει κείμενα (μικρά ή μεγάλα, ανάλογα με τις δυνατότητές του) ευανάγνωστα, ορθογραφημένα και καλαίσθητα, όσο το δυνατόν ταχύτερα.</p> <p>Χρησιμοποιεί σωστά στίξη και τονισμό.</p> <p>Εφαρμόζει και γενικεύει βασικούς γραμματικούς κανόνες στη γραφή των λέξεων.</p> <p>Διορθώνει τα ορθογραφικά του λάθη με αναφορές σε λεξικά και σε πίνακες κλίσης της γραμματικής.</p> <p>Αποφασίζει να βελτιώσει δυσνόητο κείμενο ξαναγράφοντάς το.</p> <p>Μετασχηματίζει δοσμένο κείμενο (ή το παράγει από την αρχή) σε διαφορετικό είδος λόγου, για διαφορετικό σκοπό.</p>	<p>Είδη λόγου (αναφορικός, κατευθυντικός) και αντίστοιχοι τύποι κειμένων</p> <p>Γλωσσικές πράξεις με γραπτό λόγο (ή άλλο τρόπο έκφρασης)</p> <p>Καλαίσθητη γραφή, ορθογραφία, στίξη, τονισμός</p> <p>Διόρθωση (αυτοδιόρθωση, αλληλοδιόρθωση)</p> <p>Προτασιακές περίοδοι με δευτερεύοντα νοήματα και χρήση συνδυαστικών λέξεων ή εκφράσεων</p> <p>Τρόποι σύνταξης περιληψής</p> <p>Σχεδιασμός και οργάνωση της δομής γραπτού κειμένου (μορφή, περιεχόμενο)</p> <p>Γραφή κειμένου με</p>	<p>Ασκήσεις οπτικοκινητικού και γραφοκινητικού συντονισμού για μαθητές που εξαιτίας αισθητηριακών και κινητικών βλαβών ή δυσλειτουργιών δεν μπορούν να γράψουν ευανάγνωστα γράμματα.</p> <p>Ασκήσεις καλλιγραφίας, ορθογραφημένης και ευανάγνωστης γραφής, στίξης και τονισμού.</p> <p>Εξάσκηση στη χρήση λεξικού (κανονικού ή ηλεκτρονικού), εγκυκλοπαίδειας και του σχολικού εγχειριδίου της Γραμματικής.</p> <p>Παραγωγή και οργάνωση ιδεών με βάση συγκεκριμένο θέμα. Διατύπωση των ιδεών αυτών με γραπτό κείμενο (κειμενοποίηση). Εξάσκηση στην αυτοδιόρθωση και στη σταδιακή βελτίωση.</p> <p><i>Μετασχηματισμοί κειμένων: από το λογοτεχνικό, αφηγηματικό, περιγραφικό στο διαλογικό και θεατρικό, και αντίστροφα.</i></p> <p>Μετατροπή ποιήματος σε πεζό (αφηγηματικό ή διαλογικό) και αντίστροφα.</p> <p>Γραπτές περιλήψεις σε όλα τα μαθήματα του σχολικού προγράμματος στα πλαίσια ανακεφαλαιώσεων ή σε περιπτώσεις παρουσίασης εξωσχολικών βιβλίων.</p>

<p>Γράφει περιλήψεις με διάφορους βαθμούς σύμπτυξης.</p> <p>Διατυπώνει γραπτά κείμενα αναφορικού και κατευθυντικού λόγου.</p> <p>Διατυπώνει γραπτά διάφορα κείμενα επικοινωνιακού χαρακτήρα, προσαρμόζοντας ανάλογα το ύφος της γραφής του.</p> <p>Γράφει κείμενα με βάση τις γνώσεις, τη φαντασία και τις εμπειρίες του, με νοηματική συνοχή και τρόπο που να προκαλεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη.</p> <p>Αφηγείται γραπτά χρονικά εξελισσόμενα συμβάντα από την άμεση ή έμμεση εμπειρία του, τηρώντας τη χρονική ακολουθία.</p> <p>Διατυπώνει γραπτά και κατανοητά τις ιδέες του, με κατάλληλο και βαθμιαία διευρυμένο λεξιλόγιο.</p> <p>Συσχετίζει τις φραστικές του επιλογές με το σκοπό του γραπτού του λόγου. Επιλέγει με βάση και το γλωσσικό του αίσθημα.</p> <p>Εξασκείται και σταδιακά βελτιώνεται στη δόμηση κειμένου με μορφολογικά, συντακτικά και σημασιολογικά αποδεκτές προτάσεις, περίοδους, παραγράφους και νοηματικές ενότητες.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τη μονιμότητα του γραπτού λόγου έναντι της προσωρινότητας του προφορικού, καθώς και τον τρόπο έκφρασης του καθενός.</p> <p>Καταγράφει συνοπτικά σκέψεις και σχέδια με σκοπό να</p>	<p>παραγράφους και νοηματικές ενότητες</p> <p>Εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης με ή χωρίς τη χρήση βοηθητικής τεχνολογίας</p>	<p><i>Συνοπτικές αποδόσεις κειμένων με βάση ακολουθία ερωτήσεων (για τόπο, χρόνο, πρόσωπα, καταστάσεις, κ.ά.).</i></p> <p><i>Αναγνώριση του είδους του λόγου και του αντίστοιχου τύπου των διδασκόμενων κειμένων, με εντοπισμό των ειδικών χαρακτηριστικών του καθενός π.χ., περιγραφή ιστορικού γεγονότος, αφήγηση διηγήματος ή παραμυθιού, διάλογος μεταξύ δυο προσώπων, ανακοίνωση μιας είδησης, περιγραφή και ερμηνεία φυσικού ή κοινωνικού φαινομένου, κ.ά.. Παραγωγή ανάλογων κειμένων.</i></p> <p><i>Γραφή κειμένων με ύφος και λεξιλόγιο ανάλογα με τη σκοπιμότητα και τον αποδέκτη (προσκλήσεις, επιχειρηματολογία για στήριξη απόψεων σε περιπτώσεις αντιπαράθεσεων και αναγκαιότητας πειθούς, διατύπωση αιτημάτων, έκφραση συναισθημάτων και συγχαρητηρίων, περιγραφή και αφήγηση με σκοπό την ενημέρωση, καθοδήγηση για εκτέλεση μιας εργασίας, κ.ά.). Εντοπισμός των χαρακτηριστικών αυτών σε διάφορα κείμενα.</i></p> <p>Πραγματικές ή φανταστικές αφηγήσεις, διάλογοι και περιγραφές, σχετικά με πρόσωπα, γεγονότα, καταστάσεις. Εναλλακτικές εξελίξεις (τι άλλο θα μπορούσε να γίνει;). Υποθέσεις με παροντικές, παρελθοντικές και μελλοντικές διαστάσεις (αν θα γινόταν/θα γίνει/γίνεται αυτό, τότε θα...). Αξιολογήσεις, εκτιμήσεις (αίτια-αποτελέσματα πράξεων, χαρακτηρισμοί, εντυπώσεις, κ.ά.).</p> <p><i>Γραπτή διατύπωση της οργάνωσης και της ακολουθίας της σκέψης για την διεξαγωγή συμπερασμάτων, τη λήψη αποφάσεων και την επίλυση προβληματικών καταστάσεων.</i></p> <p>Συμπλήρωση ιστορίας: αρχή, μέση ή τέλος. Εύρεση τίτλου.</p> <p>Παραγωγή γραπτού κειμένου με δοσμένο τίτλο ή και βοηθητικές-καθοδηγητικές ερωτήσεις.</p> <p><i>Ανάπτυξη ιστορίας προφορικά και γραπτά, με βάση μια περιγραφική εικόνα, κόμικς, ηχογραφημένο προφορικό λόγο ή ακολουθία εικόνων, αφού πρώτα σειροθετη-</i></p>
--	---	---

<p>τα αναπτύξει προφορικά ή γραπτά.</p> <p>Εξασκείται και βελτιώνεται στη χρήση προσδιορισμών, συνδετικών λέξεων και δευτερευόντων νοημάτων κατά τη γραφή ενός κειμένου.</p> <p>Αναπτύσσει θετική στάση απέναντι στη γραφή και στην παραγωγή γραπτού λόγου, καθώς και εμπιστοσύνη στις δυνατότητές του.</p> <p>Χρησιμοποιεί τεχνολογικά μέσα στήριξης της ικανότητας γραφής, αν έχει γραφοκινητικές και οπτικοκινητικές δυσκολίες.</p> <p>Εκφράζεται με αναφορά σε σύμβολα, ή εικόνες σε περίπτωση που αδυνατεί να κατακτήσει την ικανότητα της γραφής.</p>	<p><i>θούν οι εικόνες αυτές. Μαθητές χωρίς την ικανότητα έκφρασης με γραπτό ή προφορικό λόγο μπορούν να ασχολούνται συχνότερα με τέτοιας μορφής δραστηριότητες.</i></p> <p><i>Συλλογή πληροφοριακών στοιχείων, με βάση συγκεκριμένο διαπραγματευόμενο θέμα από τα γνωστικά αντικείμενα του σχολικού προγράμματος, από εγκυκλοπαίδειες, διαδίκτυο, χάρτες, διαγράμματα, ενημερωτικά έντυπα, από εκπαιδευτικές επισκέψεις και πολιτιστικές εκδηλώσεις, από την ευρύτερη σχολική και κοινωνική ζωή. Καταγραφή τους και παρουσίασή τους στην τάξη με γραπτό λόγο, ηχογράφηση και εικόνες.</i></p> <p>Ασκήσεις για κατανόηση και εξοικείωση με τη δομή, τη νοηματική συνοχή και την επικοινωνιακή σκοπιμότητα προτάσεων, παραγράφων και κειμένων. Γραπτή διατύπωση παραδειγμάτων και αυτοδιόρθωση ή αλληλοδιόρθωση.</p> <p><i>Ασκήσεις κατανόησης περιεχομένου σε κείμενο με αναφορά πλαγιότιτλων και ανάπτυξη περιληπτικού κειμένου με βάση αυτούς.</i></p> <p><i>Ασκήσεις κατανόησης της δομής ενός κειμένου με βάση τα μορφολογικά και συντακτικά του χαρακτηριστικά: παράγραφοι, περίοδοι, κύριες και δευτερεύουσες προτάσεις, χρόνοι ρημάτων, προσδιορισμοί, κ.ά.</i></p> <p>Ανάπτυξη γραπτού κειμένου με βάση λέξεις και εκφράσεις-κλειδιά.</p> <p>Εξάσκηση στη γραφή κειμένου με βάση το προσυγγραφικό, το συγγραφικό και το μετασυγγραφικό στάδιο.</p> <p><i>Ανάθεση και εκπόνηση γραπτών εργασιών σε όλα τα μαθήματα.</i></p> <p>Εξάσκηση στη γραφή με τεχνολογικά μέσα υποστήριξης, π.χ., το «Πληκτρολόγιο Οθόνης» και το κανονικό πληκτρολόγιο του Η/Υ, λογισμικά ή άλλα τεχνολογικά μέσα ενεργοποίησης φωνής ή ακόμα και η χρήση αισθητήρων που προσαρμόζονται σε όποιο μέρος του σώματος μπορεί ο μαθητής να κινήσει συντονισμένα και «με-</p>
---	--

		ταφράζουν» τις κινήσεις του σε γραφή. Εξάσκηση στη χρήση συμβόλων και εικόνων επικοινωνίας, αν δεν υπάρχει δυνατότητα γραπτής έκφρασης με άλλο τρόπο.
--	--	--

3.2.3.4. ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α' - Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η επαφή και η εξοικείωση του μαθητή με αισθητικά καταξιωμένα έργα της ελληνικής κυρίως λογοτεχνίας, λαϊκής και έντεχνης, καθώς και με το εξωσχολικό βιβλίο. Η ενθάρρυνσή του για ανάπτυξη δημιουργικής φαντασίας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Εξοικειώνεται μέσα από την καθημερινή εμπειρία με τη μορφή και το περιεχόμενο των λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Απολαμβάνει αισθητικά τη λογοτεχνία, ευχαριστείται και ψυχαγωγείται.</p> <p>Αντιλαμβάνεται διαισθητικά απλά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας.</p> <p>Ανακαλύπτει και κατανοεί τις εναλλακτικές εκφραστικές δυνατότητες της γλώσσας στο φωνολογικό, σημασιολογικό, συντακτικό και μορφολογικό επίπεδο.</p> <p>Γνωρίζει και ενστερνίζεται την ελληνική λαϊκή παράδοση και τον πολιτισμό.</p> <p>Βιώνει έμμεσα συναισθηματικές καταστάσεις που αναδεικνύονται από τα διάφορα λογοτεχνικά κείμενα: εύθυμη διάθεση, αγωνία, λύπη, χαρά, κ.ά.</p> <p>Αναπτύσσει τη φαντασία του και δημιουργεί δικά του λογοτεχνικά κείμενα.</p>	<p>Παραδοσιακά και νεωτερικά λογοτεχνικά κείμενα. Ακρόαση και αναδιήγησή τους.</p> <p>Μικρά λογοτεχνικά κείμενα για σιωπηρή και μεγαλόφωνη ανάγνωσή τους.</p> <p>Ποιήματα για απαγγελία.</p> <p>Λογοτεχνικά κείμενα για εξοικείωση με συναισθηματικές καταστάσεις και βιωματικές εμπειρίες.</p> <p>Λογοτεχνικά κείμενα για καλλιέργεια και ενίσχυση της φαντασίας.</p> <p>Αντιπροσωπευτικά λογοτεχνικά έργα σημαντικών δημιουργών και διαφόρων ειδών και σχολών.</p>	<p>Ακρόαση και προφορική αναπαραγωγή λογοτεχνικών κειμένων (μύθοι, παραμύθια, μικρές ιστορίες και διηγήματα).</p> <p>Ανάγνωση μικρών αποσπασμάτων λογοτεχνικών κειμένων από τους μαθητές.</p> <p>Παρουσίαση λογοτεχνικών έργων με οπτικοακουστικά μέσα (γραπτός λόγος, εικόνα, ήχος) για ενίσχυση της κατανόησης των μαθητών με ελλιπή ανάπτυξη των ικανοτήτων ανάγνωσης, ακρόασης ή όρασης (πολυαισθητηριακή προσέγγιση).</p> <p>Απαγγελίες ποιημάτων, επαναλήψεις γλωσσοδετών, αινιγμάτων, αστειών εκφράσεων και μικρών ιστοριών-ανεκδότων.</p> <p>Χρήση μελοποιημένης ποίησης.</p> <p>Συμπλήρωση ιστοριών στην αρχή, τη μέση ή το τέλος.</p> <p>Δημιουργία νέων ιστοριών ή διαφορετικών εκδοχών των ήδη γνωστών (δημιουργική αφήγηση).</p> <p><i>Παιχνίδι ρόλων, δραματοποίηση, παντομίμα, ζωγραφική, κολλάζ, τραγούδι, με θέμα ένα λογοτεχνικό κείμενο.</i></p> <p>Δραστηριότητες σειροθέτησης με βάση τη χρονική αλληλουχία, προτάσεων ή εικόνων που αποτελούν ένα λογοτεχνικό έργο.</p> <p>Αφήγηση από το δάσκαλο επιλεγμένων</p>

<p>Αντιλαμβάνεται τη χωροχρονική διάσταση στα πλαίσια λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Ακροάται κατάλληλα για την ηλικία του λογοτεχνικά έργα των κυριότερων εκπροσώπων της ελληνικής κυρίως λογοτεχνικής παράδοσης.</p> <p>Κατανοεί το περιεχόμενο λογοτεχνικών κειμένων μέσω οπτικής και ακουστικής παρουσίασης, αν δεν μπορεί να το προσεγγίσει με την ανάγνωση.</p> <p>Έρχεται σε επαφή με λογοτεχνικά έργα που αναφέρονται σε θέματα αναπηρίας ή διαφορετικότητας και ενθαρρύνεται για συνεχή προσπάθεια βελτίωσης των ικανοτήτων του, μέσω της ταύτισης με ήρωες που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση.</p> <p>Αναπτύσσει θετική στάση απέναντι στον άνθρωπο και στις όποιες δυσκολίες αντιμετωπίζει, μέσα από τα δραματιζόμενα στα λογοτεχνικά έργα.</p> <p>Ερμηνεύει και αξιολογεί θετικές και αρνητικές ανθρώπινες πράξεις, εκφράζοντας και αναπτύσσοντας τον ηθικό του κώδικα.</p> <p>Διευρύνει τις γνώσεις και εμπειρίες του μέσα από τα βιώματα των ηρώων των λογοτεχνικών κειμένων.</p>		<p>Λογοτεχνικών έργων από το χώρο της παιδικής, ελληνικής και παγκόσμιας, λογοτεχνικής παραγωγής.</p> <p>Σιωπηρή ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων με σκοπό την κατανόηση του περιεχομένου.</p> <p>Μεγαλόφωνη ανάγνωση με ακρίβεια και παραστατικότητα, ανάλογα με το είδος του λογοτεχνικού λόγου και την περίπτωση.</p> <p><i>Ανάγνωση ή οπτικοακουστική παρουσίαση λογοτεχνημάτων με θέματα αναπηρίας και διαφορετικότητας.</i></p> <p>Έκφραση εντυπώσεων, περιγραφών, ερμηνειών και αξιολογήσεων για πρόσωπα, καταστάσεις και γεγονότα που αναφέρονται σε λογοτεχνικά κείμενα, μέσα από συζήτηση στην τάξη.</p> <p>Αναφορά προσωπικών βιωμάτων που μοιάζουν με αυτά που αναφέρονται στα λογοτεχνικά έργα.</p>
--	--	--

Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η σταδιακή επαφή και εξοικείωση του μαθητή με την ελληνική, αλλά και την παγκόσμια λογοτεχνική παραγωγή, καθώς και με πιο επεξεργασμένες και διευρυμένες δυνατότητες της γλώσσας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Εξασκείται στην ανάγνωση και μέσα από τη λογοτεχνία.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τη σκοπιμότητα του συγγραφέα μέσω του τρόπου που χρησιμοποιεί τη γλώσσα.</p> <p>Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής και περιεχομένου των διαφόρων μορφών της λογοτεχνίας (ποίημα, διήγημα, παραμύθι, μυθιστόρημα, μύθος, λαϊκή παράδοση, θρύλος, κ.ά.).</p> <p>Αποδίδει το νόημα λογοτεχνικών κειμένων με ακρίβεια και σαφήνεια (Λεξιλόγιο, σύνταξη, χρονική αλληλουχία).</p> <p>Προσεγγίζει διαισθητικά απλά ποιήματα και πεζά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας.</p> <p>Γνωρίζει σταδιακά επιλεγμένα και αντιπροσωπευτικά λογοτεχνήματα από τους κυριότερους εκπροσώπους της ελληνικής λογοτεχνίας σε όλη τη γεωγραφική και χρονική της έκταση.</p> <p>Γνωρίζει επιλεγμένα κείμενα βαλκανικής, ευρωπαϊκής και παγκόσμιας λογοτεχνικής παραγωγής.</p> <p>Κατανοεί το περιεχόμενο λογοτεχνικών κειμένων μέσω οπτικής και ακουστικής παρουσίασης, αν δεν μπορεί να το προσεγγίσει με την ανάγνωση.</p>	<p>Ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Προσέγγιση του μεταφορικού λόγου.</p> <p>Ελεύθερη ανάγνωση.</p> <p>Απαγγελία.</p> <p>Δημιουργική αφήγηση.</p> <p>Δημιουργικό γράψιμο.</p>	<p>Ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων με ανάδειξη, κατανόηση και ερμηνεία των μεταφορικών εκφράσεων που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας (γιατί το λέει έτσι;...τι θέλει να πετύχει;...πώς αλλιώς θα μπορούσε να το πει;...).</p> <p>Μεγαλόφωνη ανάγνωση με ακρίβεια και παραστατικότητα, ανάλογα με το είδος του λογοτεχνικού λόγου και την περίπτωση.</p> <p>Δραστηριότητες μετασχηματισμού ποιητικών εκφράσεων σε καθημερινές, ή και ολόκληρων ποιημάτων σε μορφές πεζού λόγου (αφηγήσεις, διάλογοι, περιγραφές, κ.ά.).</p> <p>Αναδιηγήσεις και περιληπτικές αποδόσεις λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Διατύπωση εναλλακτικών και συμπληρωματικών ερμηνειών σχετικά με ένα λογοτεχνικό κείμενο, με συζήτηση στην τάξη και αντιπαράθεση απόψεων.</p> <p>Δημιουργία νέων ιστοριών ή διαφορετικών εκδοχών των ήδη γνωστών (δημιουργική αφήγηση).</p> <p>Αξιολόγηση λογοτεχνημάτων με έκφραση συναισθημάτων, εντυπώσεων, προτιμήσεων, χαρακτηρισμών.</p> <p>Συγκριτική θεώρηση παραδοσιακών και νεωτερικών ποιημάτων, ξεκινώντας κατά προτίμηση από ποιήματα που διαπραγματεύονται το ίδιο θέμα.</p> <p><i>Ανάγνωση ιστοριών, ποιημάτων, μύθων, παραμυθιών, που αναφέρονται στο ίδιο θέμα, από διάφορες περιοχές της Ελλάδας και μέσα από διάφορα γλωσσικά ιδιώματα.</i></p>

<p>Έρχεται σε επαφή με λογοτεχνικά έργα που αναφέρονται σε θέματα αναπηρίας ή διαφορετικότητας και ενθαρρύνεται για συνεχή προσπάθεια βελτίωσης των ικανοτήτων του, μέσω της ταύτισης με ήρωες που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση.</p> <p>Αναπτύσσει θετική στάση απέναντι στον άνθρωπο και στις όποιες δυσκολίες αντιμετωπίζει, μέσα από τα δραματιζόμενα στα λογοτεχνικά έργα.</p> <p>Ερμηνεύει, με περιγραφή, αιτιολόγηση και αξιολόγηση, θετικές και αρνητικές ανθρωπινες πράξεις, εκφράζοντας και αναπτύσσοντας τον ηθικό του κώδικα.</p> <p>Διευρύνει τις γνώσεις και εμπειρίες του μέσα από τα βιώματα των ηρώων των λογοτεχνικών κειμένων.</p>		<p>Σύγκριση κειμένων διαφορετικών περιοχών, περιόδων, συγγραφέων, τόσο ως προς το θέμα και τη λογοτεχνική γραφή, όσο και ως προς την οπτική γωνία, μέσα από την οποία ένας συγγραφέας αντιμετωπίζει ένα θέμα ή πρόβλημα.</p> <p>Αυθόρμητη σιωπηρή ή μεγαλόφωνη ανάγνωση με σκοπό την ψυχαγωγία. Καθιέρωση ώρας ελεύθερης ανάγνωσης ή οπτικοακουστικής παρουσίασης λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p><i>Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένης ποίησης, δημιουργία λογοτεχνικών ανθολογιών.</i></p> <p><i>Χρήση λογοτεχνημάτων σε σχολικές εκδηλώσεις: έκθεση βιβλίου, απαγγελίες, μεγάφωνες αναγνώσεις, μελοποιημένη ποίηση, δραματοποιήσεις.</i></p> <p><i>Διασύνδεση της λογοτεχνίας με τα υπόλοιπα μαθήματα του σχολικού προγράμματος σε περίπτωση συνάφειας περιεχομένου.</i></p> <p>Συμπλήρωση από τους μαθητές πληροφοριακού εντύπου με λόγο και εικόνα, σχετικά με ένα λογοτέχνημα που διάβασαν και ανάρτησή του στον πίνακα ανακοινώσεων για να ενημερωθούν και οι υπόλοιποι, με σκοπό την παρακίνηση και την ενθάρρυνσή τους να το διαβάσουν.</p> <p>Παρουσίαση λογοτεχνικών έργων με οπτικοακουστικά μέσα (γραπτός λόγος, εικόνα, ήχος) για ενίσχυση της κατανόησης των μαθητών με ελλιπή ανάπτυξη των ικανοτήτων ανάγνωσης, ακρόασης ή όρασης (πολυαισθητηριακή προσέγγιση).</p> <p><i>Παιχνίδι ρόλων, δραματοποίηση, παντομίμα, ζωγραφική, κολλάζ, τραγούδι, με θέμα ένα λογοτεχνικό κείμενο.</i></p> <p>Δραστηριότητες σειροθέτησης με βάση τη χρονική αλληλουχία, προτάσεων ή εικόνων που αποτελούν ένα λογοτεχνικό έργο.</p> <p><i>Ανάγνωση ή οπτικοακουστική παρουσίαση λογοτεχνημάτων με θέματα αναπηρίας και διαφορετικότητας.</i></p>
--	--	---

		<p>Έκφραση εντυπώσεων, περιγραφών, ερμηνειών και αξιολογήσεων για πρόσωπα, καταστάσεις και γεγονότα, μέσα από συζήτηση στην τάξη.</p> <p>Αναφορά προσωπικών βιωμάτων που μοιάζουν με αυτά που αναφέρονται στα λογοτεχνικά έργα.</p> <p>Πρόσκληση λογοτεχνών στο σχολείο και συζήτηση σχετικά με το έργο τους.</p> <p>Δημιουργία σχολικής βιβλιοθήκης.</p>
--	--	---

Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η σταδιακή επαφή και εξοικείωση του μαθητή με την ελληνική, αλλά και την παγκόσμια λογοτεχνική παραγωγή, καθώς και με πιο επεξεργασμένες και διευρυμένες δυνατότητες της γλώσσας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Εξασκείται στην ανάγνωση και μέσα από τη λογοτεχνία.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τη σκοπιμότητα του συγγραφέα μέσω του τρόπου που χρησιμοποιεί τη γλώσσα.</p> <p>Εξοικειώνεται με στοιχεία δομής και περιεχομένου των διαφόρων μορφών της λογοτεχνίας (ποίημα, διήγημα, παραμύθι, μυθιστόρημα, μύθος, λαϊκή παράδοση, θρύλος, κ.ά.).</p> <p>Αποδίδει το νόημα λογοτεχνικών κειμένων με ακρίβεια και σαφήνεια (Λεξιλόγιο, σύνταξη, χρονική αλληλουχία).</p> <p>Προσεγγίζει διαισθητικά απλά ποιήματα και πεζά κείμενα νεωτερικής λογοτεχνίας.</p> <p>Γνωρίζει σταδιακά επιλεγμένα και αντιπροσωπευτικά λογοτεχνήματα από τους κυριότερους εκπροσώπους της ελλη-</p>	<p>Ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Προσέγγιση του μεταφορικού λόγου.</p> <p>Ελεύθερη ανάγνωση.</p> <p>Απαγγελία.</p> <p>Δημιουργική αφήγηση.</p> <p>Δημιουργικό γράψιμο.</p>	<p>Ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων με ανάδειξη, κατανόηση και ερμηνεία των μεταφορικών εκφράσεων που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας (γιατί το λέει έτσι;...τι θέλει να πετύχει;...πώς αλλιώς θα μπορούσε να το πει;...).</p> <p>Μεγαλόφωνη ανάγνωση με ακρίβεια και παραστατικότητα, ανάλογα με το είδος του λογοτεχνικού λόγου και την περίπτωση.</p> <p>Δραστηριότητες μετασχηματισμού ποιητικών εκφράσεων σε καθημερινές, ή και ολόκληρων ποιημάτων σε μορφές πεζού λόγου (αφηγήσεις, διάλογοι, περιγραφές, κ.ά.).</p> <p>Αναδιηγήσεις και περιληπτικές αποδόσεις λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p>Διατύπωση εναλλακτικών και συμπληρωματικών ερμηνειών σχετικά με ένα λογοτεχνικό κείμενο, με συζήτηση στην τάξη και αντιπαράθεση απόψεων.</p> <p>Δημιουργία νέων ιστοριών ή διαφορετικών εκδοχών των ήδη γνωστών (δημιουργική αφήγηση).</p> <p>Αξιολόγηση λογοτεχνημάτων με έκφραση συναισθημάτων, εντυπώσεων, προτιμήσεων, χαρακτηρισμών.</p>

<p>νικής λογοτεχνίας σε όλη τη γεωγραφική και χρονική της έκταση.</p> <p>Γνωρίζει επιλεγμένα κείμενα βαλκανικής, ευρωπαϊκής και παγκόσμιας λογοτεχνικής παραγωγής.</p> <p>Κατανοεί το περιεχόμενο λογοτεχνικών κειμένων μέσω οπτικής και ακουστικής παρουσίασης, αν δεν μπορεί να το προσεγγίσει με την ανάγνωση.</p> <p>Έρχεται σε επαφή με λογοτεχνικά έργα που αναφέρονται σε θέματα αναπηρίας ή διαφορετικότητας και ενθαρρύνεται για συνεχή προσπάθεια βελτίωσης των ικανοτήτων του, μέσω της ταύτισης με ήρωες που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση.</p> <p>Αναπτύσσει θετική στάση απέναντι στον άνθρωπο και στις όποιες δυσκολίες αντιμετωπίζει, μέσα από τα δραματιζόμενα στα λογοτεχνικά έργα.</p> <p>Ερμηνεύει, με περιγραφή, αιτιολόγηση και αξιολόγηση, θετικές και αρνητικές ανθρώπινες πράξεις, εκφράζοντας και αναπτύσσοντας τον ηθικό του κώδικα.</p> <p>Διευρύνει τις γνώσεις και εμπειρίες του μέσα από τα βιώματα των ηρώων των λογοτεχνικών κειμένων.</p>		<p>Συγκριτική θεώρηση παραδοσιακών και νεωτερικών ποιημάτων, ξεκινώντας κατά προτίμηση από ποιήματα που διαπραγματεύονται το ίδιο θέμα.</p> <p><i>Ανάγνωση ιστοριών, ποιημάτων, μύθων, παραμυθιών, που αναφέρονται στο ίδιο θέμα, από διάφορες περιοχές της Ελλάδας και μέσα από διάφορα γλωσσικά ιδιώματα.</i></p> <p>Σύγκριση κειμένων διαφορετικών περιοχών, περιόδων, συγγραφέων, τόσο ως προς το θέμα και τη λογοτεχνική γραφή, όσο και ως προς την οπτική γωνία, μέσα από την οποία ένας συγγραφέας αντιμετωπίζει ένα θέμα ή πρόβλημα.</p> <p>Αυθόρμητη σιωπηρή ή μεγαλόφωνη ανάγνωση με σκοπό την ψυχαγωγία. Καθιέρωση ώρας ελεύθερης ανάγνωσης ή οπτικοακουστικής παρουσίασης λογοτεχνικών κειμένων.</p> <p><i>Απαγγελίες ποιημάτων, χρήση μελοποιημένηςποίησης, δημιουργία λογοτεχνικών ανθολογίων.</i></p> <p><i>Χρήση λογοτεχνημάτων σε σχολικές εκδηλώσεις: έκθεση βιβλίου, απαγγελίες, μεγαλόφωνες αναγνώσεις, μελοποιημένη ποίηση, δραματοποιήσεις.</i></p> <p><i>Διασύνδεση της λογοτεχνίας με τα υπόλοιπα μαθήματα του σχολικού προγράμματος σε περίπτωση συνάφειας περιεχομένου.</i></p> <p>Συμπλήρωση από τους μαθητές πληροφοριακού εντύπου με λόγο και εικόνα, σχετικά με ένα λογοτέχνημα που διάβασαν και ανάρτησή του στον πίνακα ανακοινώσεων για να ενημερωθούν και οι υπόλοιποι, με σκοπό την παρακίνηση και την ενθάρρυνσή τους να το διαβάσουν.</p> <p>Παρουσίαση λογοτεχνικών έργων με οπτικοακουστικά μέσα (γραπτός λόγος, εικόνα, ήχος) για ενίσχυση της κατανόησης των μαθητών με ελλιπή ανάπτυξη των ικανοτήτων ανάγνωσης, ακρόασης ή όρασης (πολυαισθητηριακή προσέγγιση).</p>
--	--	---

		<p><i>Παιχνίδι ρόλων, δραματοποίηση, παντομίμα, ζωγραφική, κολλάζ, τραγούδι, με θέμα ένα λογοτεχνικό κείμενο.</i></p> <p>Δραστηριότητες σειροθέτησης με βάση τη χρονική αλληλουχία, προτάσεων ή εικόνων που αποτελούν ένα λογοτεχνικό έργο.</p> <p><i>Ανάγνωση ή οπτικοακουστική παρουσίαση λογοτεχνημάτων με θέματα αναπηρίας και διαφορετικότητας.</i></p> <p>Έκφραση εντυπώσεων, περιγραφών, ερμηνειών και αξιολογήσεων για πρόσωπα, καταστάσεις και γεγονότα, μέσα από συζήτηση στην τάξη.</p> <p>Αναφορά προσωπικών βιωμάτων που μοιάζουν με αυτά που αναφέρονται στα λογοτεχνικά έργα.</p> <p>Πρόσκληση λογοτεχνών στο σχολείο και συζήτηση σχετικά με το έργο τους.</p> <p>Δημιουργία σχολικής βιβλιοθήκης.</p>
--	--	--

3.2.3.5. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α' -Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η αποσαφήνιση, η σταθεροποίηση και η διεύρυνση του λεξιλογίου της προσχολικής ηλικίας. Ο εμπλουτισμός του με λέξεις και εκφράσεις επικοινωνιακής αναγκαιότητας. Η χρήση του στο γραπτό και τον προφορικό λόγο. Η χρήση υποστηρικτικής τεχνολογίας για την επίτευξη των παραπάνω.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Προφέρει, γράφει και κατανοεί σωστά τις λέξεις που χρησιμοποιεί.</p> <p>Προσεγγίζει, διαμορφώνει και εφαρμόζει ομάδες λέξεων, αρχικά εύχρηστες και σταδιακά πιο εξειδικευμένες, για διάφορες θεματικές περιοχές.</p> <p>Προσεγγίζει και αντιλαμβάνεται την έννοια των λέξεων σε</p>	<p>Λέξεις και εκφράσεις απαραίτητες για την καθημερινή επικοινωνία.</p> <p>Άγνωστες λέξεις.</p> <p>Εναλλακτικοί τρόποι παρουσίασης λέξεων και εκφράσεων για μαθητές με ελλιπή άρθρωση λόγου και δυσκολίες κατάκτησης ανάγνωσης και γραφής.</p>	<p>Σύνδεση λέξεων με εικόνες και αντικείμενα.</p> <p><i>Οπτικοακουστική παρουσίαση (εικόνες, φωτογραφίες, βίντεο, κ.ά.) διαφόρων θεμάτων από τα σχολικά μαθήματα και την καθημερινή ζωή. Ανάδειξη και ομαδοποίηση λέξεων και εκφράσεων σχετικών με το εκάστοτε διαπραγματευόμενο θέμα.</i></p> <p><i>Ανάρτηση εικόνας, κολλάζ ή ζωγραφικής από τους μαθητές μαζί με τις σχετικές λέξεις και εκφράσεις σε ειδικό πίνακα στην τάξη.</i></p> <p>Παιχνίδια λέξεων με αντίθετη και συγγενική σημασία, προφορικά ή γραπτά. Χρήση</p>

<p>σχέση με αντίστοιχα αντικείμενα και συμφραζόμενα.</p> <p>Κατανοεί τις έννοιες των λέξεων μέσα από αντίθετες, συνώνυμες και παράγωγες λέξεις.</p> <p>Τοποθετεί λέξεις σε αλφαβητική σειρά και δημιουργεί απλά αλφαβητικά λεξιλόγια.</p> <p>Διευρύνει το βασικό του λεξιλόγιο μέσα από τα μαθήματα του σχολικού προγράμματος και τις σχολικές εκδηλώσεις.</p> <p>Χρησιμοποιεί στο γραπτό και προφορικό του λόγο τις καινούριες λέξεις που μαθαίνει, ενσωματώνοντάς τες στο παθητικό και κυρίως στο ενεργητικό του λεξιλόγιο.</p> <p>Χρησιμοποιεί εικόνες, σύμβολα, αντικείμενα, και βοηθητική τεχνολογία για να εκφράσει και να κατανοήσει λέξεις, όταν δεν μπορεί να αρθρώσει λόγο και να αποκτήσει την αναγνωστική και τη γραφοκινητική δεξιότητα.</p>		<p>εναλλακτικών τρόπων παρουσίασης των λέξεων για μαθητές που αδυνατούν να εκφραστούν λεκτικά.</p> <p>Σχηματισμός προτάσεων με δοσμένη λέξη ή έκφραση και συμπλήρωση προτάσεων με νοηματικά και μορφολογικά κατάλληλες λέξεις ή εκφράσεις, προφορικά, γραπτά ή εναλλακτικά (π.χ. σε Η/Υ με κατάλληλο λογισμικό και εργονομικό σχεδιασμό υλικού).</p> <p>Αποσαφήνιση των εννοιών των άγνωστων και δύσκολων λέξεων. Χρήση και σημασιολογική επεξεργασία τους μέσα σε προτάσεις.</p> <p>Καταχώρηση νέων λέξεων, εκφράσεων με ή χωρίς την εικονική τους αναπαράσταση (ανάλογα με τις δυνατότητες κατανόησης του κάθε μαθητή) σε ειδικό τετράδιο για το λεξιλόγιο και τις λεξιλογικές ασκήσεις.</p>
---	--	--

Γ' -Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Ο εμπλουτισμός, η διεύρυνση και η ενεργοποίηση του ατομικού λεξιλογίου των μαθητών, με την κατάλληλη αξιοποίηση των ειδικών γλωσσικών απαιτήσεων κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος. Η χρήση υποστηρικτικής τεχνολογίας για την επίτευξη των παραπάνω.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Προφέρει, γράφει και κατανοεί σωστά τις λέξεις που χρησιμοποιεί.</p> <p>Προσεγγίζει, διαμορφώνει και εφαρμόζει ομάδες λέξεων, αρχικά εύχρηστες και σταδιακά πιο εξειδικευμένες, για διάφορες θεματικές περιοχές.</p> <p>Χρησιμοποιεί εικόνες, σύμβολα, αντικείμενα, και βοηθητική τεχνολογία για να εκφράσει και να κατανοήσει λέξεις, όταν δεν μπορεί να αρθρώσει λόγο και να αποκτήσει την αναγνωστική και τη γραφοκινητική δεξιότητα.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τη σημασία των λέξεων μέσα από την εμπειρία του ή τα συμφραζόμενα.</p> <p>Εντοπίζει και κατανοεί τις κυριότερες σημασιολογικές σχέσεις: κυριολεξία, μεταφορά, συνωνυμία, αντίθεση.</p> <p>Αντιλαμβάνεται το ρόλο του γλωσσικού περιβάλλοντος (εσωτερική οργάνωση, δομή του λόγου) και του εξωγλωσσικού (συνθήκες δημιουργίας, σκοπιμότητα, βαθμός κατανόησης του αναγνώστη) στον εννοιολογικό προσδιορισμό των λέξεων.</p> <p>Γνωρίζει, κατανοεί και εφαρμόζει την πολυσημία των λέξεων (πολλές σημασίες της</p>	<p>Ομάδες λέξεων με θεματική, ετυμολογική και σημασιολογική συνάφεια.</p> <p>Σύνδεση λέξεων με τις επικοινωνιακές περιστάσεις, το γλωσσικό ύφος και το είδος του λόγου.</p> <p>Εμπειρική και ετυμολογική προσέγγιση της σημασίας των λέξεων.</p> <p>Λεξικά (κανονικά και ηλεκτρονικά).</p> <p>Λεξικά με συνδυασμό λέξης- εικόνας ή ηλεκτρονικά λεξικά με οπτικοακουστική παρουσίαση λέξεων.</p> <p>Εναλλακτικοί τρόποι (κυρίως εικονικά ή συμβολικά) παρουσίας και δημιουργίας λέξεων και εκφράσεων για μαθητές με ελλιπή άρθρωση λόγου και δυσκολίες κατάκτησης των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής.</p> <p>Σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων.</p>	<p>Σημασιολογική ανάλυση, ταξινόμηση και ομαδοποίηση λέξεων: συνώνυμες, αντίθετες, παράγωγες, σύνθετες.</p> <p>Επιλογή και χρήση μέσα σε προτάσεις του νοηματικά καταλληλότερου από μια λίστα συνωνύμων, ανάλογα με την επικοινωνιακή σκοπιμότητα και με το επίπεδο λόγου.</p> <p>Επιλογή και χρήση λέξεων ή εκφράσεων ανάλογα με τις διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις.</p> <p>Χρήση λεξικών (ερμηνευτικών, ετυμολογικών) με αναφορές συνωνύμων και αντίθετων λέξεων.</p> <p>Δραστηριότητες σημασιολογικής (έννοια), συντακτικής (θέση μέσα στην πρόταση) και μορφολογικής (γραμματική) δομής των λέξεων μέσα σε προτάσεις: Μετασχηματισμοί προτάσεων ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση. Αλλαγή της συντακτικής και μορφολογικής δομής, χωρίς να αλλάζει το νόημα, π.χ., με έμφαση σε διαφορετικό σημείο: «Ο Γιώργος έφτασε σήμερα στο σπίτι.», «Σήμερα έφτασε στο σπίτι ο Γιώργος.», ή με μετατροπή λέξεων: «Αρχισε η ταινία», «Η αρχή της ταινίας».</p> <p>Γλωσσικά παιχνίδια με πολύσημες λέξεις. Παροιμίες, ανέκδοτα, αινίγματα και ποιήματα.</p> <p>Προσεγγίσεις των σημασιών μέσω εμπειρίας και ετυμολογίας των λέξεων.</p> <p>Εξάσκηση στην κατανόηση ακρωνυμίων με τη βοήθεια εικόνων αναφερόμενων στο πλαίσιο ένταξης των ακρωνυμίων αυτών, π.χ., τηλέφωνο, τηλεφωνική συνομιλία, λογαριασμός τηλεφώνου και υποκατάστημα του Ο.Τ.Ε.</p>

<p>ίδιας λέξης, π.χ. φύλλο δέντρου, φύλλο τετραδίου, φύλλο λαμαρίνας).</p> <p>Διαπιστώνει τη δημιουργία πολλών λέξεων μέσα από την παραγωγή και τη σύνθεση.</p> <p>Συνειδητοποιεί τη διαχρονικότητα της ελληνικής γλώσσας μέσα από τη σύγχρονη χρήση της.</p> <p>Δίνει εμπειρικούς ορισμούς λέξεων.</p> <p>Γνωρίζει τα πιο συνηθισμένα ακρωνύμια (ή αρτικόλεξα), π.χ. Ο.Τ.Ε., Δ.Ε.Η.</p> <p>Δημιουργεί αλφαβητικά και θεματικά λεξιλόγια.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι η χρήση μιας λέξης καθορίζεται από την εκάστοτε επικοινωνιακή περίσταση και σκοπιμότητα.</p> <p>Κατανοεί ότι για τη διευκόλυνση της κατανόησης και την αποτελεσματική επικοινωνία απαιτείται κατάλληλο λεξιλόγιο.</p> <p>Εμπλουτίζει το βασικό του λεξιλόγιο με αφορμή λέξεις από τα σχολικά του μαθήματα και τις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής.</p>	<p>Καθοδηγούμενη συγκρότηση θεματικών λεξιλογίων από τους μαθητές σε ειδικό τετράδιο (π.χ. με τη μέθοδο της «αράχνης», όπου, γύρω από μια λέξη ή έκφραση-θέμα, αναπτύσσονται σχετικές με αυτό λέξεις ή εκφράσεις). Χρήση των θεματικών λεξιλογίων σε δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου: προτάσεις, παράγραφοι, κείμενα.</p> <p><i>Δημιουργία ειδικών θεματικών λεξιλογίων για κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος, ιδιαίτερα αυτών που συμπεριλαμβάνουν συγκεκριμένη ορολογία, π.χ., η Μελέτη Περιβάλλοντος.</i></p> <p><i>Γραφή κειμένου με βάση το ειδικό θεματικό λεξιλόγιο, π.χ., περιγραφή ενός βουνού με χρήση των όρων: πρόποδες, πλαγιά, κορυφή, διάβρωση, κ.ά.</i></p> <p>Θεματικά ή αλφαβητικά λεξικά με εικόνες ή συνδυασμό εικόνας-λέξης για μαθητές που αδυνατούν να κατακτήσουν τις δεξιότητες γραφής και ανάγνωσης.</p> <p>Εντοπισμός και ερμηνεία άγνωστων λέξεων ή εκφράσεων μέσα σε κείμενο. Προσπάθεια ερμηνείας μιας λέξης από τα συμφραζόμενα. Χρήση των άγνωστων λέξεων ή εκφράσεων σε γραπτές ή προφορικές προτάσεις.</p> <p>Εισαγωγικές δραστηριότητες στην κυριολεκτική και τη μεταφορική έννοια των λέξεων, π.χ., εντοπισμός κυριολεξίας ή μεταφοράς σε δοσμένες εκφράσεις.</p> <p><i>Εντοπισμός (σε κείμενο) και διάκριση λέξεων που προέρχονται από την αρχαία ελληνική γλώσσα με σύγκριση των σημασιών τότε και τώρα, καθώς και λέξεων-δανείων από άλλες γλώσσες.</i></p> <p><i>Οπτικοακουστική παρουσίαση (εικόνες, φωτογραφίες, βίντεο, κ.ά.) διαφόρων θεμάτων από τα σχολικά μαθήματα και την καθημερινή ζωή. Ανάδειξη και ομαδοποίηση λέξεων και εκφράσεων σχετικών με το εκάστοτε διαπραγματευόμενο θέμα.</i></p> <p><i>Ανάρτηση εικόνας, κολλάζ ή ζωγραφικής από τους μαθητές μαζί με τις σχετικές λέξεις και εκφράσεις σε ειδικό πίνακα στην τάξη.</i></p>
---	---

		Σχηματισμός προτάσεων με δοσμένη λέξη ή έκφραση και συμπλήρωση προτάσεων με νοηματικά και μορφολογικά κατάλληλες λέξεις ή εκφράσεις, προφορικά, γραπτά ή εναλλακτικά (π.χ. σε Η/Υ με κατάλληλο λογισμικό και εργονομικό σχεδιασμό υλικού).
--	--	--

Ε' -ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Ο εμπλουτισμός, η διεύρυνση και η ενεργοποίηση του ατομικού λεξιλογίου των μαθητών, με την κατάλληλη αξιοποίηση των ειδικών γλωσσικών απαιτήσεων κάθε μαθήματος του σχολικού προγράμματος. Η χρήση υποστηρικτικής τεχνολογίας για την επίτευξη των παραπάνω.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται, ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Προφέρει, γράφει και κατανοεί σωστά τις λέξεις που χρησιμοποιεί.</p> <p>Προσεγγίζει, διαμορφώνει και εφαρμόζει ομάδες λέξεων, αρχικά εύχρηστες και σταδιακά πιο εξειδικευμένες, για διάφορες θεματικές περιοχές.</p> <p>Χρησιμοποιεί εικόνες, σύμβολα, αντικείμενα, και βοηθητική τεχνολογία για να εκφράσει και να κατανοήσει λέξεις, όταν δεν μπορεί να αρθρώσει λόγο και να αποκτήσει την αναγνωστική και τη γραφοκινητική δεξιότητα.</p> <p>Αντιλαμβάνεται τη σημασία των λέξεων μέσα από την εμπειρία του ή τα συμφραζόμενα.</p> <p>Εντοπίζει και κατανοεί τις κυριότερες σημασιολογικές σχέσεις: κυριολεξία, μεταφορά, συνωνυμία, αντίθεση.</p> <p>Αντιλαμβάνεται το ρόλο του γλωσσικού περιβάλλοντος (εσωτερική οργάνωση, δομή του λόγου) και του εξω-</p>	<p>Ομάδες λέξεων με θεματική, ετυμολογική και σημασιολογική συνάφεια.</p> <p>Εξειδικευμένο λεξιλόγιο ανάλογα με το κάθε διδασκόμενο μάθημα του σχολικού προγράμματος.</p> <p>Σύνδεση λέξεων με τις επικοινωνιακές περιστάσεις, το γλωσσικό ύφος και το είδος του λόγου.</p> <p>Εμπειρική και ετυμολογική προσέγγιση της σημασίας των λέξεων.</p> <p>Λεξικά (κανονικά και ηλεκτρονικά).</p> <p>Λεξικά με συνδυασμό λέξης- εικόνας ή ηλεκτρονικά λεξικά με οπτικοακουστική παρουσίαση λέξεων.</p> <p>Εναλλακτικοί τρόποι (κυρίως εικονικοί ή συμβολικοί) παρουσίασης και δημιουργίας λέξεων και εκφράσεων για μαθητές με ελλιπή</p>	<p>Σημασιολογική ανάλυση, ταξινόμηση και ομαδοποίηση λέξεων: συνώνυμες, αντίθετες, παράγωγες, σύνθετες.</p> <p>Επιλογή και χρήση μέσα σε προτάσεις του νοηματικά καταλληλότερου από μια λίστα συνωνύμων, αφηρημένων κυρίως εννοιών, π.χ. ενέργεια, δραστηριότητα, εργασία, πράξη, ανάλογα με την επικοινωνιακή σκοπιμότητα και με το επίπεδο λόγου.</p> <p>Επιλογή και χρήση λέξεων ή εκφράσεων ανάλογα με τις διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις και τα επίπεδα λόγου.</p> <p>Χρήση λεξικών (ερμηνευτικών, ετυμολογικών) με αναφορές συνωνύμων και αντίθετων λέξεων.</p> <p>Δραστηριότητες σημασιολογικής (έννοια), συντακτικής (θέση μέσα στην πρόταση) και μορφολογικής (γραμματική) δομής των λέξεων μέσα σε προτάσεις: Μετασχηματισμοί προτάσεων ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση. Αλλαγή της συντακτικής και μορφολογικής δομής, χωρίς να αλλάζει το νόημα, π.χ., με έμφαση σε διαφορετικό σημείο: «Ο Γιώργος έφτασε σήμερα στο σπίτι.», «Σήμερα έφτασε στο σπίτι ο Γιώργος.», ή με μετατροπή λέξεων: «Αρχισε η ταινία», «Η αρχή της ταινίας».</p> <p>Γλωσσικά παιχνίδια με πολύσημες λέξεις, Παροιμίες, ανέκδοτα, αινίγματα και ποιήματα.</p>

<p>γλωσσικού (συνθήκες δημιουργίας, σκοπιμότητα, βαθμός κατανόησης του αναγνώστη) στον εννοιολογικό προσδιορισμό των λέξεων.</p> <p>Γνωρίζει, κατανοεί και εφαρμόζει την πολυσημία των λέξεων (πολλές σημασίες της ίδιας λέξης, π.χ. φύλλο δέντρου, φύλλο τετραδίου, φύλλο λαμαρίνας).</p> <p>Εξοικειώνεται με τους παραγωγικούς μηχανισμούς της γλώσσας και κατανοεί με βάση αυτούς σημασίες άγνωστων λέξεων.</p> <p>Εξοικειώνεται με την ευρεία χρήση των σύνθετων λέξεων, των περιφράσεων και των πολυλεκτικών σύνθετων στην κοινή νεοελληνική γλώσσα.</p> <p>Διαπιστώνει τη δημιουργία πολλών λέξεων μέσα από την παραγωγή και τη σύνθεση.</p> <p>Συνειδητοποιεί τη διαχρονικότητα της ελληνικής γλώσσας μέσα από τη σύγχρονη χρήση της.</p> <p>Συνειδητοποιεί την ύπαρξη λόγιων και λαϊκών λέξεων και τη σχέση τους με τα διάφορα επίπεδα λόγου.</p> <p>Δίνει εμπειρικούς ορισμούς λέξεων.</p> <p>Γνωρίζει τα πιο συνηθισμένα ακρωνύμια (ή αρτικόλεξα), π.χ. Ο.Τ.Ε., Δ.Ε.Η., Ο.Σ.Ε., Υ.Π.Ε.Π.Θ., ΙΝ.ΚΑ.</p> <p>Δημιουργεί αλφαβητικά και θεματικά λεξιλόγια.</p> <p>Αντιλαμβάνεται ότι η χρήση μιας λέξης καθορίζεται από την εκάστοτε επικοινωνιακή</p>	<p>άρθρωση λόγου και δυσκολίες κατάκτησης των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής.</p> <p>Σύνταξη προσωπικών λεξιλογίων.</p>	<p>Δραστηριότητες με λέξεις που έχουν κοινά προθήματα ή επιθήματα (γλωσσικά μορφήματα με συγκεκριμένη σημασία στην αρχή ή στο τέλος) από την κοινή νεοελληνική αλλά και από τη λόγια γλώσσα, όπως είναι οι προθέσεις και τα αχώριστα μόρια, π.χ., εύ-κολα, ευ-χάριστα, ευ-τυχία, παθο-λόγος, αρχαιο-λόγος, ψυχολόγος, υπερ-βολικός, υπερ-ωκεάνειο, υπέρ-βαρος, τηλε-φωνο, τηλε-όραση, κ.ά.</p> <p>Ταξινομήσεις λέξεων σε πίνακες με βάση μορφολογικά χαρακτηριστικά: κοινή ρίζα, προθήματα και επιθήματα. Συμπληρωματική χρήση εικόνων για επίτευξη κατανόησης από μαθητές με αναγνωστικές δυσκολίες. Ανάρτηση των πινάκων αυτών στον τοίχο της τάξης.</p> <p><i>Εντοπισμός (σε κείμενο) και διάκριση λέξεων που προέρχονται από την αρχαία ελληνική γλώσσα με σύγκριση των σημασιών τότε και τώρα, καθώς και λέξεων-δανείων από άλλες γλώσσες.</i></p> <p>Προσεγγίσεις των σημασιών μέσω εμπειρίας και ετυμολογίας των λέξεων.</p> <p>Εξάσκηση στην κατανόηση ακρωνυμίων με τη βοήθεια εικόνων αναφερόμενων στο πλαίσιο ένταξης των ακρωνυμίων αυτών, π.χ., τηλέφωνο, τηλεφωνική συνομιλία, λογαριασμός τηλεφώνου και υποκατάστημα του Ο.Τ.Ε.</p> <p>Καθοδηγούμενη συγκρότηση θεματικών λεξιλογίων από τους μαθητές σε ειδικό τετράδιο (π.χ. με τη μέθοδο της «αράχνης», όπου, γύρω από μια λέξη ή έκφραση-θέμα, αναπτύσσονται σχετικές λέξεις ή εκφράσεις). Χρήση των θεματικών λεξιλογίων σε δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου: προτάσεις, παράγραφοι, κείμενα.</p> <p><i>Δημιουργία ειδικών θεματικών λεξιλογίων για κάθε μάθημα του σχολικού προγράμματος, ιδιαίτερα αυτών που συμπεριλαμβάνουν συγκεκριμένη ορολογία, π.χ., το μάθημα των Φυσικών επιστημών και της Γεωγραφίας.</i></p> <p><i>Γραφή κειμένου με βάση το ειδικό θεματικό λεξιλόγιο, π.χ., περιγραφή μιας χώρας</i></p>
---	--	--

<p>περίσταση και σκοπιμότητα.</p> <p>Κατανοεί ότι για τη διευκόλυνση της κατανόησης και την αποτελεσματική επικοινωνία απαιτείται κατάλληλο λεξιλόγιο.</p> <p>Εμπλουτίζει το βασικό του λεξιλόγιο με αφορμή λέξεις από τα σχολικά του μαθήματα και τις εκδηλώσεις της σχολικής ζωής.</p> <p>Εντοπίζει και κατανοεί την ειδική ορολογία ενός κειμένου, π.χ. η ορολογία του μαθήματος των Φυσικών Επιστημών.</p> <p>Διακρίνει και χρησιμοποιεί ανάλογα συνώνυμες λέξεις οι οποίες όμως διαμορφώνουν διαφορετικό γλωσσικό ύφος, π.χ., βουνοκορφές, κορυφογραμμή.</p>	<p><i>ή ηπείρου με χρήση των όρων: σύνορα, πληθυσμός, οριζόντιος και κάθετος διαμελισμός, κλίμα, κλιματική ζώνη, ημισφαίριο, χλωρίδα, πανίδα, κ.ά.</i></p> <p>Θεματικά ή αλφαβητικά λεξικά με εικόνες ή συνδυασμό εικόνας-λέξης για μαθητές που αδυνατούν να κατακτήσουν τις δεξιότητες γραφής και ανάγνωσης.</p> <p>Εντοπισμός και ερμηνεία άγνωστων λέξεων ή εκφράσεων μέσα σε κείμενο. Προσπάθεια ερμηνείας μιας λέξης από τα συμφραζόμενα. Χρήση των άγνωστων λέξεων ή εκφράσεων σε γραπτές ή προφορικές προτάσεις.</p> <p>Καθορισμός των λέξεων και εκφράσεων-κλειδιών για την κατανόηση του είδους του κειμένου, π.χ., περιγραφικού, διαλογικού, αφηγηματικού.</p> <p>Διατύπωση προτάσεων, γραπτά ή προφορικά, με χρήση της κυριολεκτικής και της μεταφορικής σημασίας των λέξεων.</p> <p><i>Οπτικοακουστική παρουσίαση (εικόνες, φωτογραφίες, βίντεο, κ.ά.) διαφόρων θεμάτων από τα σχολικά μαθήματα και την καθημερινή ζωή. Ανάδειξη και ομαδοποίηση λέξεων και εκφράσεων σχετικών με το εκάστοτε διαπραγματευόμενο θέμα.</i></p> <p><i>Ανάρτηση εικόνας, κολλάζ ή ζωγραφικής από τους μαθητές μαζί με τις σχετικές λέξεις και εκφράσεις σε ειδικό πίνακα στην τάξη.</i></p> <p>Σχηματισμός προτάσεων με δοσμένη λέξη ή έκφραση και συμπλήρωση προτάσεων με νοηματικά και μορφολογικά κατάλληλες λέξεις ή εκφράσεις, προφορικά, γραπτά ή εναλλακτικά (π.χ. σε Η/Υ με κατάλληλο λογισμικό και εργονομικό σχεδιασμό υλικού).</p>
---	--

Α' -Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η κατανόηση και η συνειδητοποίηση των βασικών στοιχείων της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας με τη βοήθεια της εμπειρίας, της διαίσθησης και της πρακτικής εφαρμογής γραμματικών κανόνων.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Γράφει και τονίζει σωστά τις λέξεις που χρησιμοποιεί.</p> <p>Κατανοεί και εφαρμόζει τη χρήση των βασικών σημείων στίξης.</p> <p>Διαβάζει και γράφει σωστά τα δίψηφα φωνήεντα και σύμφωνα, τους συνδυασμούς, τους διφθόγγους και τα συμπλέγματα.</p> <p>Αντιλαμβάνεται με εμπειρικό, πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Κατανοεί και χρησιμοποιεί την απαραίτητη για τη συνεννόηση κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος μεταγλωσσική ορολογία (ορισμοί, διευκρινίσεις, επεξηγήσεις, κανόνες).</p> <p>Εξοικειώνεται προφορικά και γραπτά με βασικές προτασιακές δομές του τύπου: P, Y-P, Y-P-A, Y-P-K.</p> <p>Αντιλαμβάνεται και συνειδητοποιεί το ρόλο του ρήματος (μεταβατική ή αμετάβλητη ενέργεια ή κατάσταση) και του ουσιαστικού (έναρθρου, άναρθρου, ως υποκείμενου, αντικείμενου ή κατηγορούμενου) μέσα σε μια πρόταση και τα χρησιμοποιεί αναλόγως.</p>	<p>Βασικά στοιχεία δομής και λειτουργίας της γλώσσας.</p> <p>Οπτική παρουσίαση κειμένου, παραγράφου, πρότασης, φράσης, λέξης, κεφαλαίων και μικρών γραμμάτων, βασικών σημείων στίξης (τελεία, κόμμα, ερωτηματικό, θαυμαστικό, παύλα, ενωτικό).</p> <p>Σύνταξη απλών προτάσεων και δημιουργία μικρών κειμένων.</p>	<p>Ασκήσεις γραφής, προφοράς και στίξης.</p> <p>Συμπλήρωση παζλ με ολοκλήρωση λέξεων, προτάσεων ή συνδυασμού εικόνων-λέξεων και εικόνων-προτάσεων.</p> <p>Ασκήσεις προφορικού και γραπτού συλλαβισμού.</p> <p>Συγκρότηση λέξεων με σειροθέτηση δοσμένων γραμμάτων ή συλλαβών (σε καρτέλες, στον πίνακα, στο τετράδιο ή σε μορφή διαδραστικού εκπαιδευτικού λογισμικού σε Η/Υ).</p> <p>Κατανόηση της συντακτικής δομής της πρότασης με ερωτήσεις του τύπου: Ποιος κάνει τι; Τι κάνει; Ποιος είναι τι; <i>Χρήση διαφορετικού χρώματος για υπογράμμιση ή χρωματισμό σχηματικού πλαισίου της λέξης που απαντά στην κάθε ερώτηση, π.χ., κόκκινο για το Υ, μπλε για το Ρ, κίτρινο για το Α, πράσινο για το Κ (συνδυασμός με την Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Παιγνιώδεις ασκήσεις με αλλαγή της θέσης των λέξεων ή των εκφράσεων σε μια πρόταση (συνταγματικός άξονας-συνδυαστικότητα), καθώς και με αντικατάστασή τους από άλλες (παραδειγματικός άξονας-υποκαταστασιμότητα). Νοηματικός έλεγχος και σύγκριση των προτάσεων που προκύπτουν.</p> <p>Μετατροπή απλών προτάσεων (ύπαρξη κύριων όρων) σε επαυξημένες (προσθήκη προσδιορισμών) και το αντίθετο, προφορικά ή γραπτά.</p> <p>Μετατροπή ελλιπών προτάσεων (έλλειψη κάποιων από τους κύριους όρους) σε απλές και επαυξημένες, προφορικά ή γραπτά.</p>

<p>Κατανοεί τη χρήση της προσωπικής αντωνυμίας ως υποκείμενου.</p> <p>Διακρίνει (οπτικά ή ακουστικά) γράμματα, φθόγγους και συλλαβές μέσα στη λέξη, καθώς και λέξεις μέσα στην πρόταση ή προτάσεις μέσα σε παράγραφο.</p> <p>Αντιλαμβάνεται την παράγραφο ως διακριτό τμήμα ενός κειμένου με δική του νοηματική συνοχή.</p> <p>Χρησιμοποιεί υποστηρικτική τεχνολογία για κατανόηση των περιεχομένων της Γραμματικής και έκφραση των ανάλογων δραστηριοτήτων: οπτικοακουστικά μέσα για παρουσίαση της ύλης, διαδραστικού τύπου εκπαιδευτικά λογισμικά και εργονομικός σχεδιασμός υλικού σε Η/Υ για πρακτική εξάσκηση, συμπληρωματική ή αποκλειστική χρήση εικόνων ή συμβόλων αναφοράς, για περιπτώσεις μαθητών με προβλήματα άρθρωσης λόγου, οπτικοακουστικές, γραφοκινητικές και άλλες δυσκολίες.</p>		<p>Επεξεργασία επαυξημένων προτάσεων με ερωτήσεις για τον τόπο, το χρόνο, την αιτία, το σκοπό, κ.ά.</p> <p>Σχηματισμός προτάσεων με βάση δοσμένες λέξεις ή φράσεις.</p> <p>Χρήση βασικών συνδέσμων: και, όταν, γιατί, κ.ά., κατά το σχηματισμό προτάσεων.</p> <p>Συνένωση μικρών απλών προτάσεων σε μια σύνθετη (περισσότερα του ενός Υ, Α ή Κ).</p> <p>Ασκήσεις γλωσσικών πράξεων με βάση τον επιτονισμό, π.χ., η μετατροπή της ίδιας πρότασης σε κατάφαση, ερώτηση, ανακοίνωση, επιθυμία, προσταγή, κ.ά. <i>Παιχνίδι ρόλων με γλωσσικές πράξεις.</i></p> <p>Μετατροπές λέξεων ή προτάσεων από τον ενικό στον πληθυντικό αριθμό.</p> <p>Αλλαγή χρονικού πλαισίου προτάσεων με χρήση ανάλογων επιρρημάτων ή εκφράσεων: χθες, σήμερα, αύριο, ύστερα, την επόμενη/περασμένη εβδομάδα, κ.ά.</p> <p>Πραγματοποίηση των παραπάνω δραστηριοτήτων σε ειδικά κατασκευασμένο λογισμικό και υλικό Η/Υ.</p>
---	--	--

Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η συνειδητοποίηση και η πρακτική εφαρμογή της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας σε σχέση με την επικοινωνιακή της διάσταση, σε επίπεδο λέξης, πρότασης και κειμένου.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Αντιλαμβάνεται με εμπειρικό, πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Διαπιστώνει ότι το όνομα και το ρήμα είναι βασικά στοιχεία</p>	<p>Δομή και λειτουργία της γλώσσας σε επίπεδο λέξης, πρότασης, κειμένου.</p> <p>Γλωσσική πράξη.</p> <p>Τα μέρη του λόγου.</p>	<p>Ασκήσεις με αλλαγή της θέσης των λέξεων ή των εκφράσεων σε μια πρόταση (συνταγματικός άξονας-συνδυαστικότητα), καθώς και με αντικατάστασή τους από άλλες (παραδειγματικός άξονας-υποκαταστασιμότητα). Νοηματικός έλεγχος και σύγκριση των προτάσεων που προκύπτουν.</p> <p>Σύνθεση παραγράφου με σειροθέτηση</p>

<p>της οργάνωσης του λόγου, καθώς και ότι το ονομαστικό και το ρηματικό μέρος αποτελούν τους κύριους όρους μιας πρότασης.</p> <p>Κατανοεί τις συνταγματικές (συνδυαστικότητα) και τις παραδειγματικές (αντικατάσταση) σχέσεις των γλωσσικών στοιχείων σε μία πρόταση.</p> <p>Συνειδητοποιεί ότι μια πρόταση μπορεί να είναι απλή (με τους κύριους όρους), επαυξημένη (προσθήκη προσδιορισμών), σύνθετη (περισσότερα του ενός Υ, Α ή Κ) ή ελλειπτική (απουσία κάποιων κύριων όρων).</p> <p>Διαπιστώνει ότι τα δομικά στοιχεία μιας πρότασης είναι οι λέξεις.</p> <p>Εντοπίζει και αναγνωρίζει τους κύριους όρους και τους προσδιορισμούς σε μια πρόταση.</p> <p>Εντοπίζει και αναγνωρίζει τα δομικά στοιχεία μιας παραγράφου (λέξεις, προτάσεις, περίοδοι).Αντιλαμβάνεται τη νοηματική της συνοχή.</p> <p>Αντιλαμβάνεται το ρόλο της πρότασης ως βασικής επικοινωνιακής μονάδας.</p> <p>Κατανοεί την ανάγκη μετασχηματισμού των προτάσεων σε διάφορα επίπεδα ύψους, ανάλογα με τη σκοπιμότητα και την επικοινωνιακή περίπτωση.</p> <p>Διαπιστώνει εμπειρικά τις νοηματικές σχέσεις ανάμεσα στα τμήματα ενός κειμένου: προτάσεις, παράγραφοι, ενότητες.</p>	<p>δοσμένων προτάσεων και σύνθεση κειμένου με σειροθέτηση δοσμένων παραγράφων. Οι προτάσεις και οι παράγραφοι μπορούν να συνοδεύονται από ηχητική απόδοση ή και εικόνα σε περιπτώσεις μαθητών που δυσκολεύονται να διαβάσουν λόγω αισθητηριακών ή εγκεφαλικών βλαβών.</p> <p>Παραγραφοποίηση δοσμένου κειμένου.</p> <p>Μετατροπές προτάσεων από το ένα είδος σε άλλο: α) απλές, επαυξημένες, σύνθετες, ελλειπτικές, β)καταφατικές, ερωτηματικές, αρνητικές, γ) ανακοίνωση, επιθυμία, προσταγή, παράκληση, ενημέρωση, οδηγία, κ.ά. Σταδιακά οι μαθητές να δημιουργούν τέτοιες προτάσεις.</p> <p>Εντοπισμός κύριων και εξαρτημένων προτάσεων. Προσδιορισμός του νοήματος της καθεμιάς.</p> <p>Εντοπισμός υποκείμενου, ρήματος, αντικείμενου, κατηγορούμενου και προσδιορισμών σε μια πρόταση. <i>Συνδυασμός του κάθε στοιχείου με διαφορετικό χρώμα υπογράμμισης ή χρωματιστού σχηματικού πλαισίου για ευκολότερη αναπαράσταση και εμπέδωση αλλά και για συνδυασμό με το μάθημα της Αισθητικής Αγωγής (οπτική παρουσίαση).</i></p> <p>Διαπίστωση του λειτουργικού ρόλου ενός γραμματικού στοιχείου μέσα σε μια πρόταση (π.χ., της γενικής πτώσης, των τοπικών επιρρημάτων, των επιφωνημάτων, των ρηματικών χρόνων, κ.ά.) και αναφορά παρόμοιων παραδειγμάτων από την καθημερινή ζωή (μέσα από πραγματικές επικοινωνιακές περιστάσεις).</p> <p><i>Παιχνίδι ρόλων με αφορμή τη γραμματική, π.χ., με τους χρόνους των ρημάτων: οι μαθητές υποδύονται τους χρόνους, περιγράφουν τη χρονική περίοδο που εκπροσωπούν και μετατρέπουν μια συγκεκριμένη πρόταση ο καθένας στο χρόνο που υποδύεται. Το ίδιο μπορεί να γίνει με τα μέρη του λόγου, τους συντακτικούς όρους των προτάσεων, τη δημιουργία παραγράφων, τα είδη επιρρημάτων, κ.ά.</i></p> <p>Άσκηση στις διάφορες λειτουργίες κάθε τύπου πρότασης, π.χ. μια πρόταση κρίσης</p>
---	--

<p>Κατανοεί το ρόλο των κειμενικών δεικτών (συνδετικών λέξεων ή εκφράσεων) στη σύνδεση των παραγράφων.</p> <p>Διαπιστώνει ότι το κάθε είδος κειμένου, ανάλογα με τη σκοπιμότητά του, εμφανίζει διαφορετική συντακτική και μορφολογική δομή, π.χ. ένα λογοτεχνικό κείμενο και ένα κείμενο μαθηματικών.</p> <p>Κατανοεί ,εντοπίζει, αναλύει και ανασυνθέτει την παρατακτική και υποτακτική σύνδεση προτάσεων σε δοσμένη περίοδο ή παράγραφο.</p> <p>Κατανοεί και εφαρμόζει την ομαδοποίηση των λέξεων στα δέκα μέρη του λόγου.</p> <p>Αναγνωρίζει τη μορφολογική και τη συντακτική δομή των λέξεων (γραμματική και συντακτική αναγνώριση).</p> <p>Μαθαίνει κλιτικά σχήματα και τα χρησιμοποιεί ως πρότυπα: ενός ρήματος και στις δυο φωνές και ενός από κάθε κατηγορία πτωτικών (ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία) και στα τρία γένη.</p> <p>Συνειδητοποιεί το μορφολογικό πλούτο της ελληνικής γλώσσας μέσα από την παραγωγή και τη σύνθεση.</p> <p>Κατανοεί και αναγνωρίζει τα συστατικά των λέξεων, τα μορφήματα (θέμα ή λεξικό μόρφημα και κατάληξη ή γραμματικό μόρφημα), και το ρόλο τους στη σημασία της λέξης.</p> <p>Εντοπίζει τους προσδιορισμούς σε μια πρόταση και ελέγχει αν υπάρχει συμφωνία με τον προσδιοριζόμενο όρο κατά γένος, πτώση και αριθ-</p>		<p>μπορεί να είναι κατάφαση ή άρνηση, ανακοίνωση, οδηγία, πληροφορία, κ.ά., μια ερωτηματική μπορεί να είναι απορία, παράκληση, αναζήτηση πληροφοριών, αποδοκιμασία, κ.ά.</p> <p>Μετασχηματισμός προτάσεων, παραγράφων και κειμένων σε άλλο ρηματικό χρόνο ή σε άλλο πρόσωπο.</p> <p>Διατύπωση πλαγιότιτλων στις παραγράφους ενός κειμένου και σύνθεσή τους για δημιουργία περίληψης.</p> <p>Συνειδητοποίηση και κατανόηση της έννοιας του γλωσσικού συστήματος:</p> <p>α) Αναγνώριση συντακτικών όρων (σε προτάσεις με δυσκολία ανάλογη με τις δυνατότητες των μαθητών) και ένταξή τους στο ονοματικό ή το ρηματικό μέρος της πρότασης.</p> <p>β) Αναγνώριση των μερών του λόγου και των γραμματικών τους τύπων (γένος, πτώση, αριθμός, πρόσωπο, φωνή, χρόνος, κ.ά.).</p> <p>γ) Κλίση ενός ρήματος σε όλους τους χρόνους και στις δυο φωνές.</p> <p>δ) Κλίση ενός από κάθε είδος πτωτικού (ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία) και στα τρία γένη.</p> <p>ε) Παιγνιώδεις ασκήσεις με το θέμα και την κατάληξη, π.χ. ίδιο θέμα και διαφορετικές καταλήξεις και το αντίθετο, αντιστοίχιση θέματος και κατάληξης μέσα σε ένα σύνολο ξεκομμένων μορφημάτων, με σκοπό τη δημιουργία νοηματικά αποδεκτών λέξεων, κ.ά.</p> <p>στ) Παιχνίδια συμφωνίας και ασυμφωνίας του ονόματος με τα υπόλοιπα μέλη της πρότασης.</p> <p>ζ) Παιγνιώδεις ασκήσεις με τους χρόνους των ρημάτων καθώς και με λέξεις ή εκφράσεις προσδιοριστικές του χρόνου και των χρονικών σχέσεων.</p> <p>η) Ασκήσεις με κλιτά και άκλιτα μέρη του λόγου, π.χ., επιλογή ενός ή δυο κλιτών και ενός ή δυο άκλιτων και δημιουργία πρότασης ή παραγράφου που να τα περιλαμβάνει , ταξινομήσεις δοσμένων λέξεων, κ.ά.</p> <p>θ) Αναγνώριση των μερών του λόγου και διαπίστωση του συντακτικού τους ρόλου σε μια πρόταση.</p>
---	--	---

<p>μό (ομοιόπτωτοι), ή αν δεν υπάρχει (ετερόπτωτοι, επιρρηματικοί). Κατανοεί το διευκρινιστικό και το συμπληρωματικό τους ρόλο.</p> <p>Διακρίνει (οπτικά ή ακουστικά) γράμματα, φθόγγους και συλλαβές μέσα στη λέξη, καθώς και λέξεις μέσα στην πρόταση ή προτάσεις μέσα σε παράγραφο. Τονίζει σωστά τις λέξεις που γράφει και προφέρει.</p> <p>Χρησιμοποιεί τα σημεία στίξης στην ανάγνωση και τη γραφή.</p> <p>Κατανοεί και αναγνωρίζει συχνόχρηστα σχήματα λόγου.</p> <p>Συσχετίζει εικόνες, σχήματα, διαγράμματα με το περιεχόμενο συνοδευτικών κειμένων.</p> <p>Εισάγεται στη χρήση της απαιτούμενης για τη συνεννόηση ορολογίας.</p> <p>Χρησιμοποιεί υποστηρικτική τεχνολογία για κατανόηση των περιεχομένων της Γραμματικής και έκφραση των ανάλογων δραστηριοτήτων: οπτικοακουστικά μέσα για παρουσίαση της ύλης, διαδραστικού τύπου εκπαιδευτικά λογισμικά και εργονομικός σχεδιασμός υλικού σε Η/Υ για πρακτική εξάσκηση, συμπληρωματική ή αποκλειστική χρήση εικόνων ή συμβόλων αναφοράς, για περιπτώσεις μαθητών με προβλήματα άρθρωσης λόγου, οπτικοακουστικές, γραφοκινητικές και άλλες δυσκολίες.</p>		<p>Διόρθωση ορθογραφικών λαθών με αναφορά στους ορθογραφικούς κανόνες της γραμματικής.</p> <p>Ασκήσεις ορθής άρθρωσης των λέξεων και επιτονισμού των προτάσεων.</p> <p>Προσαρμογή της διατύπωσης (γραπτής ή προφορικής) του λόγου του μαθητή (οικείος, φιλικός, επίσημος) σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις, με βαθμιαία τροποποίηση του αρχικού εκφωνήματος.</p> <p>Πραγματοποίηση των παραπάνω δραστηριοτήτων σε ειδικά κατασκευασμένο λογισμικό και υλικό Η/Υ.</p>
--	--	--

Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η συνειδητοποίηση και η πρακτική εφαρμογή της δομής και της λειτουργίας της γλώσσας σε σχέση με την επικοινωνιακή της διάσταση, σε επίπεδο λέξης, πρότασης και κειμένου.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Αντιλαμβάνεται με εμπειρικό, πρακτικό και παιγνιώδη τρόπο την έννοια της γλωσσικής δομής.</p> <p>Διαπιστώνει ότι το όνομα και το ρήμα είναι βασικά στοιχεία της οργάνωσης του λόγου, καθώς και ότι το ονοματικό και το ρηματικό μέρος αποτελούν τους κύριους όρους μιας πρότασης.</p> <p>Κατανοεί τις συνταγματικές (συνδυαστικότητα) και τις παραδειγματικές (αντικατάσταση) σχέσεις των γλωσσικών στοιχείων σε μία πρόταση.</p> <p>Συνειδητοποιεί ότι μια πρόταση μπορεί να είναι απλή (με τους κύριους όρους), επαυξημένη (προσθήκη προσδιορισμών), σύνθετη (περισσότερα του ενός Υ, Α ή Κ) ή ελλειπτική (απουσία κάποιων κύριων όρων).</p> <p>Διαπιστώνει ότι τα δομικά στοιχεία μιας πρότασης είναι οι λέξεις.</p> <p>Εντοπίζει και αναγνωρίζει τους κύριους όρους και τους προσδιορισμούς σε μια πρόταση.</p> <p>Εντοπίζει και αναγνωρίζει τα δομικά στοιχεία μιας παραγράφου (λέξεις, προτάσεις, περίοδοι).Αντιλαμβάνεται τη νοηματική της συνοχή.</p>	<p>Δομή και λειτουργία της γλώσσας σε επίπεδο λέξης, πρότασης, κειμένου.</p> <p>Δομή της πρότασης και του κειμένου και επικοινωνιακή περίσταση.</p> <p>Τα μέρη του λόγου.</p>	<p>Ασκήσεις με αλλαγή της θέσης των λέξεων ή των εκφράσεων σε μια πρόταση (συνταγματικός άξονας-συνδυαστικότητα), καθώς και με αντικατάστασή τους από άλλες (παραδειγματικός άξονας-υποκαταστασιμότητα). Νοηματικός έλεγχος και σύγκριση των προτάσεων που προκύπτουν.</p> <p>Σύνθεση παραγράφου με σειροθέτηση δοσμένων προτάσεων και σύνθεση κειμένου με σειροθέτηση δοσμένων παραγράφων. Οι προτάσεις και οι παράγραφοι μπορούν να συνοδεύονται από ηχητική απόδοση ή και εικόνα σε περιπτώσεις μαθητών που δυσκολεύονται να διαβάσουν λόγω αισθητηριακών ή εγκεφαλικών βλαβών.</p> <p>Παραγραφοποίηση δοσμένου κειμένου.</p> <p>Μετατροπές προτάσεων από το ένα είδος σε άλλο: α) απλές, επαυξημένες, σύνθετες, ελλειπτικές, β)καταφατικές, ερωτηματικές, αρνητικές, γ) ανακοίνωση, επιθυμία, προσταγή, παράκληση, ενημέρωση, οδηγία, κ.ά. Σταδιακά οι μαθητές να δημιουργούν τέτοιες προτάσεις.</p> <p>Εντοπισμός κύριων και εξαρτημένων προτάσεων. Προσδιορισμός του νοήματος της καθεμιάς. Μετασχηματισμός κύριας πρότασης σε εξαρτημένη και αντίστροφα.</p> <p>Εντοπισμός υποκείμενου, ρήματος, αντικείμενου, κατηγορούμενου και προσδιορισμών σε μια πρόταση. <i>Συνδυασμός του κάθε στοιχείου με διαφορετικό χρώμα υπογράμμισης ή χρωματιστού σχηματικού πλαισίου για ευκολότερη αναπαράσταση και εμπέδωση αλλά και για συνδυασμό με το μάθημα της Αισθητικής Αγωγής (οπτική παρουσίαση).</i></p> <p>Διαπίστωση του λειτουργικού ρόλου ενός γραμματικού στοιχείου μέσα σε μια πρόταση (π.χ., της γενικής πτώσης, των τοπι-</p>

<p>Αντιλαμβάνεται το ρόλο της πρότασης ως βασικής επικοινωνιακής μονάδας.</p> <p>Κατανοεί την ανάγκη μετασχηματισμού των προτάσεων σε διάφορα επίπεδα ύψους, ανάλογα με τη σκοπιμότητα και την επικοινωνιακή κατάσταση.</p> <p>Διαπιστώνει εμπειρικά τις νοηματικές σχέσεις ανάμεσα στα τμήματα ενός κειμένου: προτάσεις, παράγραφοι, ενότητες.</p> <p>Κατανοεί το ρόλο των κειμενικών δεικτών (συνδετικών λέξεων ή εκφράσεων) στη σύνδεση των παραγράφων.</p> <p>Διαπιστώνει ότι το κάθε είδος κειμένου, ανάλογα με τη σκοπιμότητά του, εμφανίζει διαφορετική συντακτική και μορφολογική δομή, π.χ. ένα λογοτεχνικό κείμενο και ένα κείμενο μαθηματικών.</p> <p>Κατανοεί ,εντοπίζει, αναλύει και ανασυνθέτει την παρατακτική και υποτακτική σύνδεση προτάσεων σε δοσμένη περίοδο ή παράγραφο.</p> <p>Κατανοεί και εφαρμόζει την ομαδοποίηση των λέξεων στα δέκα μέρη του λόγου.</p> <p>Αναγνωρίζει τη μορφολογική και τη συντακτική δομή των λέξεων (γραμματική και συντακτική αναγνώριση).</p> <p>Εντοπίζει και χρησιμοποιεί σωστά τα αρχαιόκλιτα.</p> <p>Μαθαίνει κλιτικά σχήματα και τα χρησιμοποιεί ως πρότυπα: ενός ρήματος και στις δυο φωνές και ενός από κάθε κατηγορία πτωτικών (ουσιαστι-</p>		<p>κών επιρρημάτων, των επιφωνημάτων, των ρηματικών χρόνων, κ.ά.) και αναφορά παρόμοιων παραδειγμάτων από την καθημερινή ζωή (μέσα από πραγματικές επικοινωνιακές περιστάσεις).</p> <p><i>Παιχνίδι ρόλων με αφορμή τη γραμματική, π.χ., με τους χρόνους των ρημάτων: οι μαθητές υποδύονται τους χρόνους, περιγράφουν τη χρονική περίοδο που εκπροσωπούν και μετατρέπουν μια συγκεκριμένη πρόταση ο καθένας στο χρόνο που υποδύεται. Το ίδιο μπορεί να γίνει με τα μέρη του λόγου, τους συντακτικούς όρους των προτάσεων, τη δημιουργία παραγράφων, τα είδη επιρρημάτων, κ.ά.</i></p> <p>Άσκηση στις διάφορες λειτουργίες κάθε τύπου πρότασης, π.χ. μια πρόταση κρίσης μπορεί να είναι κατάφαση ή άρνηση, ανακοίνωση, οδηγία, πληροφορία, κ.ά., μια ερωτηματική μπορεί να είναι απορία, παράκληση, αναζήτηση πληροφοριών, αποδοκιμασία, κ.ά.</p> <p>Μετασχηματισμός προτάσεων, παραγράφων και κειμένων σε άλλο ρηματικό χρόνο ή σε άλλο πρόσωπο.</p> <p>Διατύπωση πλαγιότιτλων στις παραγράφους ενός κειμένου και σύνθεσή τους για δημιουργία περίληψης.</p> <p>Συνειδητοποίηση και κατανόηση της έννοιας του γλωσσικού συστήματος:</p> <p>α) Αναγνώριση συντακτικών όρων (σε προτάσεις με δυσκολία ανάλογη με τις δυνατότητες των μαθητών) και ένταξή τους στο ονοματικό ή το ρηματικό μέρος της πρότασης.</p> <p>β) Αναγνώριση των μερών του λόγου και των γραμματικών τους τύπων (γένος, πτώση, αριθμός, πρόσωπο, φωνή, χρόνος, κ.ά.).</p> <p>γ) Κλίση ενός ρήματος σε όλους τους χρόνους και στις δυο φωνές.</p> <p>δ) Κλίση ενός από κάθε είδος πτωτικού (ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία) και στα τρία γένη.</p> <p>ε) Παιγνιώδεις ασκήσεις με το θέμα και την κατάληξη, π.χ. ίδιο θέμα και διαφορετικές καταλήξεις και το αντίθετο, αντιστοίχιση θέματος και κατάληξης μέσα σε ένα σύνολο ξεκομμένων μορφημάτων, με σκοπό τη δημιουργία νοηματικά αποδε-</p>
--	--	---

<p>κό, επίθετο, αντωνυμία) και στα τρία γέννη.</p> <p>Συνειδητοποιεί το μορφολογικό πλούτο της ελληνικής γλώσσας μέσα από την παραγωγή και τη σύνθεση.</p> <p>Κατανοεί και αναγνωρίζει τα συστατικά των λέξεων, τα μορφήματα (θέμα ή λεξικό μόρφημα και κατάληξη ή γραμματικό μόρφημα), και το ρόλο τους στη σημασία της λέξης.</p> <p>Εντοπίζει τους προσδιορισμούς σε μια πρόταση και ελέγχει αν υπάρχει συμφωνία με τον προσδιοριζόμενο όρο κατά γένος, πτώση και αριθμό (ομοιόπτωτοι), ή αν δεν υπάρχει (ετερόπτωτοι, επιρρηματικοί). Κατανοεί το διευκρινιστικό και το συμπληρωματικό τους ρόλο.</p> <p>Διακρίνει (οπτικά ή ακουστικά) γράμματα, φθόγγους και συλλαβές μέσα στη λέξη, καθώς και λέξεις μέσα στην πρόταση ή προτάσεις μέσα σε παράγραφο. Τονίζει σωστά τις λέξεις που γράφει και προφέρει.</p> <p>Χρησιμοποιεί τα σημεία στίξης στην ανάγνωση και τη γραφή.</p> <p>Κατανοεί και αναγνωρίζει συχνόχρηστα σχήματα λόγου.</p> <p>Κατανοεί και εφαρμόζει την ειδική ορολογία της γραμματικής με σκοπό την επίτευξη συνεννόησης.</p> <p>Συσχετίζει εικόνες, σχήματα, διαγράμματα με το περιεχόμενο συνοδευτικών κειμένων.</p> <p>Χρησιμοποιεί υποστηρικτική τεχνολογία για κατανόηση των περιεχομένων της Γραμ-</p>		<p>κτών λέξεων, κ.ά.</p> <p>στ) Παιχνίδια συμφωνίας και ασυμφωνίας του ονόματος με τα υπόλοιπα μέλη της πρότασης.</p> <p>ζ) Παιγνιώδεις ασκήσεις με τους χρόνους των ρημάτων καθώς και με λέξεις ή εκφράσεις προσδιοριστικές του χρόνου και των χρονικών σχέσεων.</p> <p>η) Ασκήσεις με κλιτά και άκλιτα μέρη του λόγου, π.χ., επιλογή ενός ή δυο κλιτών και ενός ή δυο άκλιτων και δημιουργία πρότασης ή παραγράφου που να τα περιλαμβάνει, ταξινομήσεις δοσμένων λέξεων, κ.ά.</p> <p>θ) Αναγνώριση των μερών του λόγου και διαπίστωση του συντακτικού τους ρόλου σε μια πρόταση.</p> <p>Κλίση αρχαιοκλιτων ονομάτων και χρήση τους μέσα σε προτάσεις.</p> <p>Διόρθωση ορθογραφικών λαθών με αναφορά στους ορθογραφικούς κανόνες της Γραμματικής.</p> <p>Ασκήσεις ορθής άρθρωσης των λέξεων και επιτονισμού των προτάσεων.</p> <p>Προσαρμογή της διατύπωσης (γραπτής ή προφορικής) του λόγου του μαθητή (οικείος, φιλικός, επίσημος) σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις, με βαθμιαία τροποποίηση του αρχικού εκφωνήματος.</p> <p>Πραγματοποίηση των παραπάνω δραστηριοτήτων σε ειδικά κατασκευασμένο λογισμικό και υλικό Η/Υ.</p>
--	--	--

<p>ματικής και έκφραση των ανάλογων δραστηριοτήτων: οπτικοακουστικά μέσα για παρουσίαση της ύλης, διαδραστικού τύπου εκπαιδευτικά λογισμικά και εργονομικός σχεδιασμός υλικού σε Η/Υ για πρακτική εξάσκηση, συμπληρωματική ή αποκλειστική χρήση εικόνων ή συμβόλων αναφοράς, για περιπτώσεις μαθητών με προβλήματα άρθρωσης λόγου, οπτικοακουστικές, γραφοκινητικές και άλλες δυσκολίες.</p>		
--	--	--

3.2.3.7. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

Α' - Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η απόκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης πληροφοριών και η αποκωδικοποίηση οπτικών και ακουστικών σημάτων.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης (κείμενο, ήχος, εικόνα, κινούμενη εικόνα, συνδυασμοί των παραπάνω).</p>	<p>Πηγές πληροφοριών.</p> <p>Τρόποι αναζήτησης πληροφοριών.</p>	<p><i>Ανεύρεση πληροφοριών για συγκεκριμένο θέμα μέσα από διάφορες πηγές: λεξικό, εγκυκλοπαίδεια, αγγελίες, τηλεγράφημα, ενημερωτικά και διαφημιστικά έντυπα (αφίσες, οδηγίες χρήσης παιχνιδιού, θέατρα, τσίρκα, κ.ά.), εφημερίδες, ευρετήρια, πίνακες περιεχομένων, χάρτες, καταλόγους (τηλεφωνικοί, βιβλιοπωλείων, κ.ά.).</i></p> <p>Εισαγωγή στη χρήση CD-ROM εκπαιδευτικού λογισμικού σε Η/Υ για ανεύρεση πληροφοριών, κατάλληλων για την ηλικία των μαθητών ως προς την ευκολία χρήσης και το περιεχόμενο, με την παρουσία και τη βοήθεια του δασκάλου.</p>

Γ' - Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η απόκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης, αξιολόγησης, επεξεργασίας και αποκωδικοποίησης πληροφοριών από διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη γλωσσικές.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες</p>	<p>Πηγές πληροφοριών.</p> <p>Τρόποι αναζήτησης, εντοπισμού, ανάλυσης και σύνθεσης πληροφοριών.</p>	<p>Εντοπισμός, αξιολόγηση και εκμετάλλευση της πληροφορίας, με βάση το σκοπό ανεύρεσης.</p> <p><i>Πρόσβαση σε πληροφοριακές πηγές: λεξικό, εγκυκλοπαίδεια, αγγελίες, τηλεγράφη-</i></p>

<p>πηγές πληροφόρησης (κείμενο, ήχος, εικόνα, κινούμενη εικόνα, συνδυασμοί των παραπάνω).</p> <p>Επεξεργάζεται δεδομένες πληροφορίες αναλύοντας και συνθέτοντάς τις.</p>	<p>Το θέμα και ο σκοπός της διερεύνησης ως κριτήρια αξιολόγησης των πληροφοριών.</p>	<p><i>μα, ενημερωτικά και διαφημιστικά έντυπα (αφίσες, οδηγίες χρήσης παιχνιδιού, θέατρα, τσίρκα, κ.ά.), εφημερίδες, ευρετήρια, πίνακες περιεχομένων, χάρτες, κατάλογοι(τηλεφωνικοί, βιβλιοπωλείων, κ.ά.), σχεδιαγράμματα, σχηματικές αναπαραστάσεις, στατιστικά γραφήματα.</i></p> <p>Δημιουργία και χρήση ερωτηματολογίου για λήψη πληροφοριών και εξαγωγή συμπερασμάτων.</p> <p>Εισαγωγή στη διαδικασία ανεύρεσης πληροφοριών από το Διαδίκτυο με την παρουσία και τη βοήθεια του δασκάλου.</p> <p>Λήψη πληροφοριών από CD-ROM εκπαιδευτικού λογισμικού σε Η/Υ(κατάλληλου για την ηλικία και τις ανάγκες των μαθητών): ηλεκτρονικά λεξικά και εγκυκλοπαίδειες με πολυμεσική παρουσίαση των πληροφοριών, διαδραστικού τύπου λογισμικά που επιτρέπουν την παρουσίαση της διδακτέας ύλης (προφορικός και γραπτός λόγος, λεξιλόγιο, γραμματική) και την πρακτική εξάσκηση του μαθητή με παιγνιώδη τρόπο.</p>
--	--	---

Ε' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Σκοπός: Η απόκτηση δεξιοτήτων αναζήτησης, αξιολόγησης, επεξεργασίας και αποκωδικοποίησης πληροφοριών από διάφορες πηγές πληροφόρησης, γλωσσικές και μη γλωσσικές.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
<p>Ο μαθητής εξασκείται ώστε να είναι ικανός να:</p> <p>Εντοπίζει και αξιολογεί τις πληροφορίες που χρειάζεται, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές πληροφόρησης (κείμενο, ήχος, εικόνα, κινούμενη εικόνα, συνδυασμοί των παραπάνω).</p> <p>Επεξεργάζεται δεδομένες πληροφορίες αναλύοντας και συνθέτοντάς τις.</p>	<p>Πηγές πληροφοριών.</p> <p>Είδη και κατηγορίες πηγών.</p> <p>Σύνταξη ερωτηματολογίου με βάση το οποίο θα γίνει η αναζήτηση.</p> <p>Τρόποι αναζήτησης, εντοπισμού, ανάλυσης και σύνθεσης πληροφοριών.</p> <p>Το θέμα και ο σκοπός της διερεύνησης ως κριτήρια αξιολόγησης των πληροφοριών.</p>	<p>Εντοπισμός, αξιολόγηση και εκμετάλλευση της πληροφορίας, με βάση το σκοπό ανεύρεσης.</p> <p><i>Πρόσβαση σε πληροφοριακές πηγές: λεξικό, εγκυκλοπαίδεια, αγγελίες, τηλεγράφημα, ενημερωτικά και διαφημιστικά έντυπα (αφίσες, οδηγίες χρήσης παιχνιδιού, θέατρα, τσίρκα, κ.ά.), εφημερίδες, ευρετήρια, πίνακες περιεχομένων, χάρτες, κατάλογοι(τηλεφωνικοί, βιβλιοπωλείων, κ.ά.), σχεδιαγράμματα, σχηματικές αναπαραστάσεις, στατιστικά γραφήματα.</i></p> <p>Δημιουργία και χρήση ερωτηματολογίου για λήψη πληροφοριών και εξαγωγή συμπερασμάτων.</p>

	<p>Αναζήτηση και λήψη πληροφοριών από το Διαδίκτυο με την παρουσία και τη βοήθεια του δασκάλου.</p> <p>Λήψη πληροφοριών από CD-ROM εκπαιδευτικού λογισμικού σε Η/Υ(κατάλληλου για την ηλικία και τις ανάγκες των μαθητών): ηλεκτρονικά λεξικά και εγκυκλοπαιδίες με πολυμεσική παρουσίαση των πληροφοριών, διαδραστικού τύπου λογισμικά που επιτρέπουν την παρουσίαση της διδακτέας ύλης (προφορικός και γραπτός λόγος, λεξιλόγιο, γραμματική) και την πρακτική εξάσκηση του μαθητή με παιγνιώδη τρόπο.</p> <p>Εισαγωγή στη χρήση λογισμικού επεξεργασίας κειμένων στον Η/Υ με επεξεργασία απλού κειμένου, καθώς και με επιλογή και αποθήκευση γλωσσικών πληροφοριών.</p> <p>Εισαγωγή στη χρήση λογισμικού παρουσιάσεων σε Η/Υ με παρουσίαση της γλωσσικής πληροφορίας μαζί με οπτικό υλικό (εικόνες, σχήματα).</p>
--	---

Συνολικός χρόνος διδασκαλίας Γλώσσας και Λογοτεχνίας:

- Τάξη Α' : περίπου 250 ώρες
- Τάξη Β' : περίπου 250 ώρες
- Τάξη Γ' : περίπου 240 ώρες
- Τάξη Δ' : περίπου 240 ώρες
- Τάξη Ε' : περίπου 210 ώρες
- Τάξη ΣΤ' : περίπου 210 ώρες

3.2.4. Προτεινόμενα Διαθεματικά Σχέδια Εργασίας

Τα Σχέδια Εργασίας που παρουσιάζονται στο σημείο αυτό μπορούν να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά ή να συμπληρώσουν τις προτεινόμενες στο ΑΠΣ διαθεματικές δραστηριότητες (αυτές με πλάγια γραφή). Για τις δραστηριότητες αυτές πρέπει να διατίθεται το 10% του διδακτικού χρόνου και να αναδεικνύουν τις θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες που αναφέρονται στην τρίτη στήλη του ΔΕΠΠΣ.

Οι θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες αποτελούν το πλαίσιο διασύνδεσης μεταξύ των σκοπών και των επιμέρους στόχων διαφόρων μαθημάτων όλων των τάξεων, και επομένως προσφέρονται για διαθεματική προσέγγιση. Εξυπηρετούν την ολόπλευρη και ισόρροπη ανάπτυξη των μαθητών μέσα από την επεξεργασία θεματικών ενοτήτων που αναφέρονται στην πραγματικότητα και στην καθημερινή ζωή. Πρωθούν την απόκτηση γνώσεων, την καλλιέργεια δεξιοτήτων και τη διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών που θα βοηθήσουν τους μαθητές να ενταχθούν στην κοινωνία ως ενεργοί, κριτικά σκεπτόμενοι και ενημερωμένοι πολίτες.

Μερικές ενδεικτικές θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες είναι οι εξής:

- Αλληλεπίδραση (π.χ., ομαδικότητα, συνεργασία, σύγκρουση, εξάρτηση, ενέργεια)
- Διάσταση (π.χ., χώρος, χρόνος)
- Επικοινωνία (π.χ., κώδικας, σύμβολο, πληροφορία)
- Μεταβολή (π.χ., εξέλιξη, ανάπτυξη, περιοδικότητα)
- Μονάδα-Σύνολο (π.χ., άτομο, προσωπικότητα, κοινότητα, κοινωνία)
- Ομοιότητα-Διαφορά (π.χ., ισότητα, ταύτιση, αντίθεση, διαφορετικότητα)
- Πολιτισμός (π.χ., παράδοση, ήθη, έθιμα, τέχνη)
- Σύστημα (π.χ., δομή, οργάνωση, ταξινόμηση, νόμος)

Θέμα: «Το δάσος»

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και αναζητούν πληροφορίες για ελληνικά και άλλα δάση: τόποι όπου υπάρχουν δάση, αντιπροσωπευτικά ζώα και φυτά, λειτουργίες και χρησιμότητα του δάσους, οικολογική διαταραχή στο δάσος, μύθοι, θρύλοι και άλλα λογοτεχνικά δημιουργήματα για το δάσος, τραγούδια, παροιμίες, αινίγματα, αποκόμματα από τα ΜΜΕ, εικόνες/φωτογραφίες, γεωγραφικοί χάρτες. Αφού συγκεντρώσουν τις πληροφορίες τις επεξεργάζονται (μελέτη, ανάλυση, σύνθεση, αξιολόγηση και επιλογή) και τις παρουσιάζουν με γραπτό λόγο, ήχο και εικόνα (μπορούν και οι ίδιοι να ζωγραφίσουν) με έντυπο ή ηλεκτρονικό τρόπο(με τη βοήθεια του Η/Υ). Στο σύνολο της εργασίας προσθέτουν ατομικές ή ομαδικές δραστηριότητες από τμήματα της γλωσσικής διδασκαλίας με αφορμή το δάσος, π.χ., θεματικά λεξιλόγια με λέξεις και εικόνες, πίνακες ταξινόμησης ζώων και φυτών του δάσους στα τρία γένη των ουσιαστικών, σταυρόλεξα, ακροστιχίδες, σειροθετήσεις προτάσεων, παραγράφων και εικόνων, δικές τους πραγματικές ή φανταστικές ιστορίες για το δάσος, κ.ά. Διαμορφώνουν ένα χώρο του σχολείου με εικόνες, ήχο και κείμενα, καθώς και με έκθεση βιβλίου για το δάσος, Οργανώνουν μια μικρή εκδήλωση για να παρουσιάσουν την εργασία τους. Γράφουν προσκλήσεις και ενημερωτικά έντυπα που απευθύνονται στην ευρύτερη σχολική κοινότητα, στους γονείς τους και πιθανόν στους πολιτικούς εκπροσώπους της περιοχής ή σε διάφορους συλλόγους που έχουν σχέση με το θέμα.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Ομοιότητα-Διαφορά, Χώρος-Χρόνος, Σύστημα, Δομή, Οργάνωση, Αλληλεπίδραση, Πολιτισμός, Μεταβολή (εξέλιξη), Επικοινωνία.

Προεκτάσεις: Γεωγραφία, Μελέτη Περιβάλλοντος, Φυσικές Επιστήμες, Περιβαλλοντική Εκπ/ση, Αγωγή του Πολίτη, Μυθολογία (π.χ., Αίσωπος, Δρυάδες, Άρτεμη), Παλαιά Διαθήκη (π.χ., Η δημιουργία του κόσμου, Η κιβωτός του Νώε), Αισθητική Αγωγή, Λαϊκός Πολιτισμός.

Θέμα: «Γουτού Γουπατού», του Α.Παπαδιαμάντη (σε διασκευή)

(Τη θέση του παραπάνω διηγήματος μπορεί να πάρει οποιοδήποτε άλλο λογοτεχνικό έργο. Το συγκεκριμένο αναφέρεται υπό μορφή παραδείγματος).

Το αναφερόμενο διήγημα έχει ως θέμα ένα παιδί με κινητικές αναπηρίες που κατορθώνει ωστόσο να υπερασπιστεί αποτελεσματικά τα δικαιώματά της παρέας του και να καταξιωθεί μέσα σε αυτή. Αποτελεί έναυσμα για παρώθηση και ενθάρρυνση των μαθητών με κινητικές αναπηρίες για συνεχή προσπάθεια και αισιοδοξία.

Οι μαθητές διαβάζουν σιωπηρά ή μεγαλόφωνα το διήγημα. Σε περιπτώσεις αισθητηριακών βλαβών και αδυναμίας ανάγνωσης το ακούνε από το δάσκαλο ή τους συμμαθητές τους. Αναπαράγουν το διήγημα προφορικά, γραπτά ή με τη βοήθεια υποστηρικτικής τεχνολογίας, εικόνων, κινήσεων του σώματος και εκφράσεων του προσώπου. Ζωγραφίζουν σχετικές σκηνές και δίνουν τίτλο στη ζωγραφική τους. Σειροθετούν προτάσεις ή εικόνες (ή και το συνδυασμό τους) σχετικές με τη χρονική αλληλουχία των γεγονότων. Αναφέρουν εντυπώσεις, συναισθήματα, χαρακτηρισμούς, σχόλια για πρόσωπα και καταστάσεις και προτείνουν εναλλακτικές λύσεις για τη δράση των ηρώων (προφορικά, γραπτά ή με εναλλακτικό τρόπο). Ηχογραφούν τη μεγαλόφωνη ανάγνωση του διηγήματος και την προφορική τους συζήτηση. Ανα-

ζητούν πληροφορίες για το συγγραφέα, για την εποχή του, για το χρόνο και τον τόπο δράσης των ηρώων, καθώς και για τα ήθη και τα έθιμα που αναδεικνύονται μέσα σε αυτό. Διαβάζουν το πρωτότυπο έργο του Παπαδιαμάντη και συγκρίνουν τις λέξεις, τις εκφράσεις και το γλωσσικό του ύφος με το διασκευασμένο διήγημα. Αναζητούν και εμπλουτίζουν τη σχολική βιβλιοθήκη με παρόμοιου περιεχομένου λογοτεχνικά έργα ή ταινίες. Συμπληρώνουν τα γραπτά τους κείμενα με ζωγραφική ή κολλάζ και τα συγκεντρώνουν σε έντυπη ή ηλεκτρονική παρουσίαση. Μετατρέπουν το διήγημα σε θεατρικό κείμενο (δραματοποίηση) και οργανώνουν μια θεατρική παράσταση για το τέλος της σχολικής χρονιάς με παράλληλη παρουσίαση της εργασίας τους. Γράφουν και μοιράζουν προσκλήσεις και ενημερωτικά έντυπα.

Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες: Ομοιότητα-Διαφορά, Χώρος-Χρόνος, Οργάνωση, Αλληλεπίδραση (συλλογικότητα, σύγκρουση), Μονάδα-Σύνολο, Επικοινωνία, Πολιτισμός.

Προεκτάσεις: Γεωγραφία, Ιστορία, Καινή Διαθήκη (Χριστούγεννα), Αγωγή του Πολίτη, Αισθητική Αγωγή, Λαϊκός Πολιτισμός.

3.2.5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Για την επίτευξη των σκοπών και των επιμέρους στόχων του ΑΠΣ δεν προτείνεται μια αυστηρά προκαθορισμένη μεθοδολογική πορεία, δεδομένου ότι οι μαθητές με κινητικές αναπηρίες εμφανίζουν έντονες διαφοροποιήσεις όσον αφορά στις γνωστικές και ψυχοκινητικές τους δεξιότητες. Οι διαφοροποιήσεις αυτές πρέπει να ληφθούν υπόψη από το δάσκαλο, ο οποίος οφείλει να προσαρμόσει την όποια διδακτική του παρέμβαση αφ' ενός στα πλαίσια των αρχών που δίνονται από το ΑΠΣ και αφ' ετέρου στις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών του. Επομένως το συγκεκριμένο ΑΠΣ προτάσσει την ανάληψη πρωτοβουλιών από το δάσκαλο, προϋποθέτοντας όμως ότι αυτό γίνεται με αίσθημα παιδαγωγικής ευθύνης καθώς και με πλήρη γνώση σκοπών, στόχων και τρόπων σχεδιασμού και αξιολόγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Είναι επίσης σημαντική η συνεχής ενημέρωση του δασκάλου και η περιοδική επανεξέταση και επανεκτίμηση των εκπαιδευτικών και παιδαγωγικών του πρακτικών.

Οι προτεινόμενες μεθοδολογικές προσεγγίσεις που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο δάσκαλος, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό μεταξύ τους, είναι: α) η διερευνητική και ανακαλυπτική προσέγγιση της γνώσης, με έμφαση στη διαδικαστική γνώση («*μαθαίνω πώς να μαθαίνω*»), β) η μελέτη πεδίου, με επισκέψεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και έμφαση στην απόκτηση γνώσεων μέσω της βιωματικής εμπειρίας, γ) η χρήση κατάλληλου εποπτικού υλικού (εικόνες στατικές και κινούμενες, χάρτες, σχεδιαγράμματα, εννοιολογικοί χάρτες, προπλάσματα, αντικείμενα, ήχος, πολυμεσικές εφαρμογές σε Η/Υ), δ) η συζήτηση στην τάξη, ε) η άμεση μορφή διδασκαλίας με αφήγηση ή επεξήγηση από το δάσκαλο, όταν δεν προσφέρονται έμμεσες μορφές (π.χ. ο τύπος της *νοηματικής-προσληπτικής μάθησης* του Ausubel), στ) η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, με έμφαση στην απόκτηση επικοινωνιακών και συνεργατικών δεξιοτήτων, ζ) η άμεση διδασκαλία με τη μορφή της *ανάλυσης έργου (task analysis)*, ειδικά για περιπτώσεις μαθητών που ακολουθούν εξατομικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Το πλαίσιο αναφοράς όλων των μεθοδολογικών προσεγγίσεων είναι ένα συστηματικά και σκόπιμα σχεδιασμένο πρόγραμμα καθοδήγησης που μπορεί να αφορά ομάδα μαθητών, χωρίς μεγάλες αποκλίσεις στο γνωστικό/νοητικό και ψυχοκινητικό δυναμικό, ή μεμονωμένους μαθητές με συγκεκριμένες ανάγκες. Στη δεύτερη περίπτωση μιλάμε για εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα διδασκαλίας. Για τη διαμόρφωση οποιουδήποτε εκπαιδευτικού προγράμματος ο δάσκαλος οφείλει να γνωρίζει και να συνυπολογίζει τους εξής παράγοντες: α) τη δομολειτουργική και επικοινωνιακή διάσταση του προφορικού και γραπτού λόγου, όπως αυτή αναδεικνύεται από τους σκοπούς και τους επιμέρους στόχους του ΑΠΣ, β) τους τρόπους διευκολυντικών και διορθωτικών παρεμβάσεων για την ανάγνωση και τη γραφή, γ) τις μεθόδους εναλλακτικής επικοινωνίας και έκφρασης, δ) τις δυνατότητες της τεχνολογίας (*assistive technology*) για τη διευκόλυνση των μαθητών με κινητικές αναπηρίες στην πρόσληψη, στην επεξεργασία και στην παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, ε) τη μεθοδολογία διαμόρφωσης εξατομικευμένων προγραμμάτων διδασκαλίας, και στ) τη σκοπιμότητα της αξιολό-

γησης και τους τρόπους με τους οποίους αυτή διεξάγεται (η αξιολόγηση αναφέρεται ως αυτοτελές κεφάλαιο παρακάτω).

3.2.5.1. Δομολειτουργική και επικοινωνιακή προσέγγιση του γλωσσικού μαθήματος.

Η γλώσσα αποτελεί ένα σύστημα επικοινωνίας το οποίο βασίζεται στη δομή, στην οργάνωση και στην έκφραση του λόγου, προφορικού ή γραπτού. Η γλωσσική ικανότητα προϋποθέτει αντίληψη, κατανόηση, εξάσκηση και αυτοματοποίηση των γλωσσικών δομών: α) της *φωνολογικής δομής*, που αναφέρεται στην προφορά των γλωσσικών στοιχείων και στη χρήση επιτονισμού (φωνητική διακύμανση), β) της *σημασιολογικής δομής*, της αντίληψης, δηλαδή και της κατανόησης του νοήματος των γλωσσικών στοιχείων, γ) της *συντακτικής δομής*, που αφορά το συνδυασμό των λέξεων και τη δημιουργία φράσεων και προτάσεων, και, δ) της *μορφολογικής δομής*, που αναφέρεται στη γραμματική πλευρά των λέξεων.

Οι μαθητές πρέπει να συνειδητοποιούν ότι η γνώση της δομής και της οργάνωσης του λόγου (γλωσσική ικανότητα) εξυπηρετεί τις εκάστοτε επικοινωνιακές ανάγκες και προσαρμόζεται σε αυτές (επικοινωνιακή δεξιότητα). Επομένως, πέρα από την εξάσκηση για την εκμάθηση της δομής, είναι απαραίτητη και η εξάσκηση σε γλωσσικές/λεκτικές πράξεις (γλωσσικές δραστηριότητες με επικοινωνιακό προσανατολισμό, π.χ., ερώτηση, οδηγία, περιγραφή, ανακοίνωση, παράκληση, επιχειρηματολογία, προσταγή, επιθυμία, κ.ά.), που επιτρέπουν στο μαθητή να χρησιμοποιεί το λόγο για την επίτευξη συγκεκριμένου σκοπού. Οι γλωσσικές πράξεις ταξινομούνται σε δυο βασικά είδη λόγου, στον *αναφορικό* (περιγραφή, αφήγηση, ανακοίνωση) και στον *κατευθυντικό* (οδηγία, εντολή, πειθώς, παράκληση, κ.ά.). Το πρώτο είδος έχει σκοπό την ενημέρωση σχετικά με πρόσωπα, γεγονότα, καταστάσεις, και το δεύτερο την καθοδήγηση του δέκτη (ακροατή ή αναγνώστη) σε ορισμένη ενέργεια, πρακτική ή πνευματική.

Οι δραστηριότητες που θα εκτελούνται από τους μαθητές θα πρέπει να καλύπτουν τα παραπάνω στοιχεία σε επίπεδο επεξεργασίας αλλά και παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου. Ο δάσκαλος έχει τη δυνατότητα, προκειμένου να καλύψει στόχους σχετικούς με τον αναφορικό και τον κατευθυντικό λόγο, να αντικαταστήσει σε ποσοστό μέχρι 25% τα κείμενα των σχολικών εγχειριδίων με άλλα, δικής του επιλογής (*αυθεντικά κείμενα*: άρθρα, επιστολές, διαφημίσεις, τηλεγραφήματα, λογοτεχνήματα, αφίσες, κατάλογοι, κ.ά.), εξασφαλίζοντας όμως την παιδαγωγική τους καταλληλότητα. Είναι επίσης σκόπιμο να εκμεταλλεύεται διάφορες περιστάσεις και γεγονότα που αποτελούν βιωματικές εμπειρίες για τους μαθητές, ώστε να υποκινεί το ενδιαφέρον τους για σχετική παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου.

Κατά την επεξεργασία των διαφόρων κειμενικών τύπων, εκτός από τα ιδιαίτερα γνωρίσματά τους, θα πρέπει να αναδεικνύονται και να αξιοποιούνται *διακειμενικές, περικειμενικές και ενδοκειμενικές* πληροφορίες. Οι διακειμενικές πληροφορίες αναφέρονται στη σχέση του υπό εξέταση κειμένου με άλλα κείμενα, οι περικειμενικές στις επικοινωνιακές παραμέτρους (ποιος λέει τι, σε ποιον, πώς, πού, πότε, γιατί) και οι ενδοκειμενικές στην οργάνωση του κειμένου και στον τρόπο έκφρασής του. Η επεξεργασία κειμένου δεν περιορίζεται μόνο στο γλωσσικό μάθημα. Επεκτείνεται σε όλα τα μαθήματα του σχολικού προγράμματος και συνδυάζεται με τυχόν συνοδευτικές εικονικές αναπαραστάσεις (εικόνες, χάρτες, σχεδιαγράμματα, κ.ά.).

Για την παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου είναι επίσης απαραίτητη η οριζόντια επέκταση των στόχων του γλωσσικού μαθήματος σε όλα τα υπόλοιπα (ερμηνεία και διατύπωση όρων και εννοιών, περιληπτική απόδοση, διατύπωση συμπερασμάτων και απόψεων, κ.ά.). Η σύνθεση γραπτού λόγου ειδικότερα διδάσκεται ως διαδικασία που διέρχεται από τρία στάδια: α) το *προσυγγραφικό* που αποτελεί την προετοιμασία, δηλαδή την οργάνωση του κειμένου και τις πρώτες φραστικές επιλογές, β) το *συγγραφικό*, όπου επιχειρείται η πρώτη γραπτή εκδοχή του κειμένου, και, γ) το *μετασυγγραφικό*, με διορθωτικές και βελτιωτικές επεμβάσεις στο κείμενο.

Είναι σημαντικό να ενισχύονται όλοι οι μαθητές να συμμετέχουν σε δραστηριότητες της σχολικής ζωής και σε σχετική με αυτές παραγωγή λόγου, στο μέτρο πάντοτε των δυνατοτήτων του καθενός.

Η διδασκαλία της Γραμματικής διακρίνεται σε *γραμματική της λέξης* (ετυμολογία, σημασία, δομή), *της πρότασης* (σύνταξη, σημασία, χρήση), *του κειμένου* και *της επικοινωνίας* (δομή και περιεχόμενο, γλωσσική συνοχή και γλωσσικά μέσα, επίπεδο ύφους). Οι δυο πρώτες περιπτώσεις αποτελούν τη *Γραμματική του γλωσσικού συστήματος* και στηρίζουν την τρίτη περίπτωση, τη *Γραμματική της επικοινωνίας*. Η λειτουργία της Γραμματικής είναι σκόπιμο να συνδέεται με διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις. Η χρήση της ορολογίας να εφαρμόζεται για λόγους συνεννόησης και να μην επιδιώκεται η στείρα αποστήθιση κανόνων και ομάδων λέξεων. Αρκεί η εσωτερικευση της κλίσης ενός πτωτικού στα τρία γένη και ενός ρήματος σε όλους τους χρόνους. Ιδιαίτερες περιπτώσεις, όπως αυτές των αρχαιοκλιτών, να ενσωματώνονται και να εξετάζονται μέσα από φραστικές διατυπώσεις και να εσωτερικεύονται το καθένα ξεχωριστά.

Για τη διδασκαλία πρώτης γραφής και ανάγνωσης προτείνεται ως καταλληλότερη για την ελληνική γλώσσα η *αναλυτικοσυνθετική μέθοδος* μέσω της γραφοφωνητικής αντιστοιχίας. Αυτό βέβαια δεν αποκλείει και το συνδυασμό της με την *ολιστική* σε συμπληρωματικό επίπεδο. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη σημασία στη φωνολογική ενημερότητα του μαθητή και στην αντιστοιχισή φωνημάτων με γραφήματα.

Η Ορθογραφία και το Λεξιλόγιο διδάσκονται μέσω, ομαδοποίησης λέξεων με κοινά χαρακτηριστικά, κατανόησης και εφαρμογής βασικών ορθογραφικών κανόνων, καθώς και μέσω διαφόρων τεχνικών μνημονικής συγκράτησης (εικόνες, σχεδιαγράμματα, ποιήματα, σκίτσα, κ.ά.).

Τα λάθη (φωνολογικά, σημασιολογικά, μορφολογικά και συντακτικά) θα πρέπει να απενοχοποιούνται και να αντιμετωπίζονται ως αφορμές για εποικοδομητική διδασκαλία πάνω σε αυτά.

Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας είναι σκόπιμο να αποσυνδέεται μερικώς από τη γενικότερη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, δεδομένου ότι τα λογοτεχνικά κείμενα δεν αποτελούν πάντοτε τα πλέον κατάλληλα γλωσσικά πρότυπα. Η ανάγνωση και η επεξεργασία λογοτεχνικών κειμένων εξυπηρετεί τους εξής στόχους: α) Κατανόηση δομής, λειτουργίας και ορίων της γλώσσας, ειδικά σε περιπτώσεις ποιητικού λόγου με ακραίες φραστικές επιλογές, β) Αισθητική καλλιέργεια και ευαισθητοποίηση απέναντι σε ανθρώπινα και κοινωνικά προβλήματα. Στα πλαίσια αυτά θα πρέπει να αντιμετωπίζεται διδακτικά όπως κάθε άλλο είδος λόγου και να αξιοποιείται συμπληρωματικά σε όλα τα μαθήματα του σχολικού προγράμματος. Είναι σημαντικό να συνδέονται οι μαθητές με τη Λογοτεχνία βιωματικά, μέσα από το παιχνίδι, την ψυχαγωγία, τη συναισθηματική έκφραση, τον προβληματισμό και τη συζήτηση, και να προβαίνουν σε συγκρίσεις λογοτεχνικών έργων μετά από διακειμενική, περικειμενική και ενδοκειμενική επεξεργασία τους. Ο δάσκαλος οφείλει να ενισχύει δραστηριότητες που ωθούν τους μαθητές στη φιλιαναγνωσία, όπως ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων, δημιουργία σχολικής βιβλιοθήκης, επίσκεψη σε εκθέσεις βιβλίου και βιβλιοπωλεία, οργάνωση εκθέσεων και βιβλιοπαρουσιάσεων, δραματοποίηση λογοτεχνικών έργων, ατομική ή ομαδική λογοτεχνική παραγωγή, κ.ά. Στην περίπτωση των μαθητών με κινητικές αναπηρίες, είτε είναι ενσωματωμένοι σε σχολεία γενικής παιδείας είτε σε ΣΜΕΑ, ενδείκνυται η επαφή με λογοτεχνικά έργα που αναφέρονται σε παρεμφερείς περιπτώσεις για να ενισχύεται η θετική αντίληψη της διαφορετικότητας και να ενισχύεται η κοινωνικοποιητική διαδικασία.

3.2.5.2. Διευκολυντικές παρεμβάσεις για την ανάγνωση και τη γραφή.

Οι μαθητές με κινητικές αναπηρίες παρουσιάζουν (όπως ήδη έχει αναφερθεί) δυσκολίες οπτικοκινητικού συντονισμού, μνημονικής συγκράτησης, συγκέντρωσης της προσοχής, χωρικής και σωματικής αντίληψης. Είναι επόμενο οι δυσκολίες αυτές να επιδρούν αρνητικά στις

δεξιότητες της ανάγνωσης και της γραφής. Ενδεικτικά αναφέρονται μερικοί τρόποι που μπορούν να διευκολύνουν τους μαθητές στην κατάκτηση των δεξιοτήτων αυτών:

- Συνδυασμός εικόνας με αρχικό γράμμα λέξης.
- Συνδυασμός αρχικής συλλαβής, λέξης και εικόνας. Στην περίπτωση αυτή οι μαθητές μπορούν να μαθαίνουν πρώτα τα φωνήεντα και στη συνέχεια τα σύμφωνα. Συνδέουν το κάθε σύμφωνο με τα διδαγμένα φωνήεντα και αντιστοιχίζουν στην κάθε συλλαβή μια λέξη που αρχίζει απ' αυτήν (*συλλαβική μέθοδος*).
- Γραφή σε αμμοδόχο ή σε ένα πιάτο με ρύζι.
- Ενσφηνώσεις γραμμμάτων σε ειδικές υποδοχές (παζλ).
- Κατασκευή γραμμμάτων με πλαστελίνη και πηλό.
- Γραφή πάνω σε διάστικτα γράμματα, με αρχικό και τελικό σημείο που θα σηματοδοτούνται με διαφορετικό χρώμα π.χ., πράσινο για το αρχικό και κόκκινο για το τελικό.
- Ιχνογραφήματα, λαβύρινθοι, παζλ και γέμισμα πλαισίων με χρώμα (με σκοπό να μη βγαίνουν έξω από τη γραμμή ή το πλαίσιο).
- Χάραξη βοηθητικών γραμμών στα τετράδια γραφής.
- Χοντρά πινέλα, маркаδόροι, ξυλομπογιές, δακτυλομπογιές και κιμωλίες.
- Πλαστικά επικαλύμματα για μολύβια, που διευκολύνουν τη λαβή (*pencil grippers*).
- Χοντρά μολύβια με ανατομική λαβή.
- Χρωματιστοί маркаδόροι και χρωματιστές διαφανείς μεμβράνες για επισήμανση κειμένου (βοηθάει στην εστίαση της προσοχής).
- Ανάγνωση/ερμηνεία εικόνων και συμβόλων, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με κείμενο.

3.2.5.3. Εναλλακτικοί τρόποι έκφρασης και επικοινωνίας

Οι μαθητές με κινητικές αναπηρίες είναι αναμενόμενο να χρειάζονται ειδική μεθοδολογική και συναισθηματική προσέγγιση προκειμένου να επιτύχουν όσο το δυνατόν περισσότερους από τους στόχους του γλωσσικού μαθήματος, όπως αυτοί έχουν διατυπωθεί. Η προσέγγιση αυτή αφορά κατά κύριο λόγο εναλλακτικές μορφές έκφρασης και επικοινωνίας για μαθητές με προβλήματα άρθρωσης λόγου, αναγνωστικής και γραφοκινητικής δεξιότητας. Σε συνεργασία με ομάδα ειδικών (λογοθεραπευτών, ψυχολόγων, σχολικών συμβούλων, κ.ά.) ο δάσκαλος μπορεί να ενισχύει και να βοηθά τους συγκεκριμένους μαθητές στην κατανόηση και εφαρμογή μη λεκτικών τρόπων επικοινωνίας, όπως οι κινήσεις των χεριών, οι εκφράσεις του προσώπου (γλώσσα του σώματος), η χρήση βιβλίων με εικόνες που αναφέρονται σε καθημερινές ανάγκες έκφρασης και επικοινωνίας του μαθητή και σε ακολουθία οδηγιών για εκτέλεση εργασιών (π.χ. τύπου *Makaton*), καθώς και η χρήση συμβόλων, όπως τα *Bliss Symbols*.

Οι θεατρικές δραστηριότητες και ιδιαίτερα η παντομίμα, όπου παίρνουν μέρος όλοι οι μαθητές της τάξης, μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση των μαθητών με δυσκολίες λεκτικής έκφρασης και στη δημιουργία θετικής στάσης για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Η παρακολούθηση επίσης επιλεγμένων θεατρικών παραστάσεων ή κινηματογραφικών ταινιών με παρεμφερή θέματα συνεισφέρει στη συνειδητοποίηση της δυσκολίας και στην προσπάθεια υπέρβασής της μέσω της μίμησης προτύπων, πράγμα το οποίο επιδρά παρωθητικά στους μαθητές με κινητικές αναπηρίες.

Σε περιπτώσεις μεγάλης δυσκολίας στην επικοινωνία και την έκφραση του μαθητή προτείνεται η μέθοδος της *Ολικά Δομημένης Επικοινωνίας (Structured Total Communication)*, η οποία προτάσσει τη σχέση αμοιβαίας αλληλεπίδρασης και αλληλοβοήθειας μεταξύ ενήλικα και παιδιού. Βασίζεται στην πολυαισθητηριακή επικοινωνία, αξιοποιώντας όλα τα κανάλια αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον που μπορεί να διαθέτει ο μαθητής. Ο δάσκαλος ή όποιος ενήλικας ασχολείται με το μαθητή οφείλει να δημιουργήσει τέτοιες συνθήκες, ώστε να δώσει την ευκαιρία στο μαθητή να βιώσει επικοινωνιακές εμπειρίες και να προσπαθήσει και ο ίδιος (ο

ενήλικας) να καταλάβει αυτό που ο μαθητής εκφράζει, «χτίζοντας» μέρα με τη μέρα επικοινωνιακή σχέση με το μαθητή.

3.2.5.4. Υποστηρικτική Τεχνολογία.

Για τους μαθητές με κινητικές αναπηρίες είναι σημαντική και η συνεισφορά της τεχνολογίας. Εκτός από την πολυμεσική παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου (κείμενο, ήχος, εικόνα), κατά την οποία ο μαθητής αξιοποιεί ταυτόχρονα όλες του τις αισθήσεις στην πρόσληψη της διδασκόμενης ύλης, τα τεχνολογικά επιτεύγματα μπορούν να διευκολύνουν τις κινήσεις και τις γνωστικές λειτουργίες των μαθητών υποστηρίζοντας συμπληρωματικά τις ανεπαρκείς δεξιότητές τους. Υπάρχουν απλά προϊόντα όπως βοηθήματα γραφής, συγκέντρωσης της προσοχής και συνθετότερα όπως οι γραφομηχανές και τα ευρύτερα υπολογιστικά συστήματα με κατάλληλο εργονομικό σχεδιασμό, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από άτομα με κινητικές αναπηρίες. Χρειάζεται ωστόσο ειδική εκπαίδευση των μαθητών στη χρήση αυτών των βοηθημάτων και παράλληλη εξοικείωση των δασκάλων. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής:

- Ειδικά σχεδιασμένες γραφομηχανές και πληκτρολόγια Η/Υ, ώστε να προσαρμόζονται σε αυτά τα χέρια των μαθητών.
- Πληκτρολόγια αφής ή οθόνης.
- Οθόνες αφής.
- Η/Υ με αισθητήρες που προσαρμόζονται σε μέλη του σώματος που μπορούν να κινηθούν (π.χ. κεφάλι) και μεταφράζουν συγκεκριμένες κινήσεις σε γραφή με τη βοήθεια ειδικού λογισμικού (π.χ. *ο Γράφος*).
- Υπολογιστικές μηχανές που μεταφράζουν σε ομιλία το εισαγόμενο κείμενο και επιπλέον δέχονται και μεταδίδουν τις οδηγίες του δασκάλου για συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο (*voice activated software*).
- Υπολογιστικές μηχανές για την οργάνωση της σκέψης (*inspiration organizers*) με διαγράμματα ροής (*flow charts*) και χάρτες εννοιών (*concept maps*).

Γενικά, τα τεχνολογικά επιτεύγματα και κυρίως οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών μπορούν να πραγματοποιήσουν ένα σύνολο λειτουργιών στο χώρο των μαθητών με κινητικές αναπηρίες, αλλά και της Ειδικής Αγωγής γενικότερα. Χρησιμοποιούνται ως διδακτικά και μαθησιακά εργαλεία, ως επικοινωνιακά περιβάλλοντα, ως εργαλεία διεκπεραίωσης εργασιών και ως μέσα διάγνωσης, θεραπείας και αξιολόγησης.

3.2.5.5. Διαμόρφωση εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Τα εξατομικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα διαμορφώνονται για μαθητές που έχουν ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες, είτε βρίσκονται ενσωματωμένοι σε κοινό σχολείο, είτε παρακολουθούν Τμήμα Ένταξης, είτε φοιτούν σε ΣΜΕΑ. Κύριος υπεύθυνος για τη διεξαγωγή του προγράμματος είναι ο δάσκαλος της τάξης. Ωστόσο για το σχεδιασμό, τις επιμέρους υποστηρικτικές παρεμβάσεις, τον έλεγχο της επίτευξης των στόχων και την πιθανή αναθεώρηση και αναδιαμόρφωσή του, είναι απαραίτητη η συμμετοχή και άλλων φορέων, όπως οι γονείς του μαθητή, ο ίδιος ο μαθητής κατά περίπτωση, ο σχολικός σύμβουλος, ο διευθυντής του σχολείου, ο σύλλογος διδασκόντων και οι βοηθητικές υπηρεσίες (γιατροί, εργοθεραπευτές, λογοθεραπευτές, ψυχολόγοι, νοσηλεύτες, κοινωνικοί λειτουργοί, ειδικοί παιδαγωγοί).

Η οργάνωση ενός εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος διέρχεται από τα εξής στάδια:

- Στοιχεία του μαθητή (ονοματεπώνυμο, ηλικία, τάξη, σχολείο, σχολικό έτος) και ιατροπαιδαγωγική αξιολόγηση της παρούσας κατάστασής του: παθολογία, γνώσεις, δεξιότητες, ψυχολογική κατάσταση, ανεπάρκειες, αδυναμίες.

- Προσδιορισμός των τομέων ειδικής εκπαιδευτικής παρέμβασης σύμφωνα με τις ανάγκες του μαθητή, π.χ. γλώσσα και επικοινωνία, κοινωνικότητα, συντονισμός κινήσεων, λεπτή και αδρή κινητικότητα, γνωστική ανάπτυξη (αντίληψη, μνήμη, σκέψη), συνεργατικότητα, συμπεριφορά, αυτοεξυπηρέτηση.
- Προσδιορισμός των μακροπρόθεσμων στόχων και της χρονικής διάρκειάς τους για κάθε τομέα. Επιλογή του κατά προτεραιότητα σημαντικότερου μακροπρόθεσμου στόχου.
- Ανάλυση του μακροπρόθεσμου στόχου σε επιμέρους βραχυπρόθεσμους. Η διαδικασία αυτή είναι γνωστή ως *ανάλυση έργου (task analysis)* και δομείται σύμφωνα με το παρακάτω παράδειγμα:

Μακροπρόθεσμος στόχος: Ο μαθητής να διατυπώνει προφορικά και να γράφει απλές προτάσεις.						
Προβλεπόμενη χρονική διάρκεια: 20 μέρες						
Βραχυπρόθεσμοι στόχοι-βήματα	Υλικά	Οδηγίες	Κριτήρια επιτυχίας	Ημερομηνία έναρξης διδασκαλίας	Ημερομηνία κατάκτησης του στόχου	Ημερομηνία ελέγχου-αξιολόγησης
1. Να κρατάει σωστά το μολύβι.	Μολύβι, τετράδιο	Μαθαίνουμε πώς να κρατάμε το μολύβι.	9/10 επιτυχημένες προσπάθειες για 2 συνεχείς μέρες.			
2. Να γράφει ευανάγνωστα πάνω στη γραμμή.	Μολύβι, τετράδιο, υπόδειγμα σωστής γραφής	Μαθαίνουμε πώς να γράφουμε ωραία γράμματα πάνω στη γραμμή.	9/10 επιτυχημένες προσπάθειες για 2 συνεχείς μέρες.			
3. Να διατυπώνει προφορικά και γράφει προτάσεις τύπου Υ-Ρ	Μολύβι, τετράδιο, παραδείγματα	Σκεφτόμαστε και γράφουμε μια δική μας πρόταση σαν κι αυτή του παραδείγματος	9/10 επιτυχημένες προσπάθειες για 2 συνεχείς μέρες.			
4. Να διατυπώνει προφορικά και να γράφει προτάσεις τύπου Υ-Ρ-Α.	Μολύβι, τετράδιο, παραδείγματα	Σκεφτόμαστε και γράφουμε μια δική μας πρόταση σαν κι αυτή του παραδείγματος	9/10 επιτυχημένες προσπάθειες για 2 συνεχείς μέρες.			
5. Να διατυπώνει προφορικά και να γράφει προτάσεις τύπου Υ-Ρ-Α-Α.	Μολύβι, τετράδιο, παραδείγματα	Σκεφτόμαστε και γράφουμε μια δική μας πρόταση σαν κι αυτή του παραδείγματος	9/10 επιτυχημένες προσπάθειες για 2 συνεχείς μέρες.			
6. Να διατυπώνει προφορικά	Μολύβι, τετράδιο,	Σκεφτόμαστε και γράφουμε	9/10 επιτυχημένες προ-			

και να γράφει προτάσεις τύπου Υ-Ρ-Κ.	παρα-δείγματα	μια δική μας πρόταση σαν κι αυτή του παραδείγματος	σπάθειες για 2 συνεχείς μέρες,			
Σχόλια-Παρατηρήσεις:						

- Αναφορά των προσώπων-φορέων που συμμετέχουν στην οργάνωση, τη διεξαγωγή, την αξιολόγηση και την αναπροσαρμογή του εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος.
- Ορισμός ημερομηνίας για την επόμενη συνάντηση των παραπάνω φορέων και αναφορά των πεπραγμένων της κάθε συνάντησης.

Για την επιτυχή διεκπεραίωση ενός εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος τονίζεται ότι είναι απαραίτητη η συνεισφορά και η διάθεση συνεργασίας όλων όσων εμπλέκονται σε αυτό.

3.2.6. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Στο ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ υποχρεωτικής εκπαίδευσης αναφέρεται ότι: « *Οι μαθητές με αναπηρίες αξιολογούνται με βάση τις γενικές αρχές της αξιολόγησης. Όσον αφορά τους σκοπούς της αξιολόγησης των ατόμων αυτών, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στις δυνατότητες που ανέπτυξε και αξιοποιεί ο μαθητής σε σχέση με την καθημερινή ζωή. Επίσης, ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δίνεται: α) στην αρχή της ολόπλευρης εκτίμησης της παρουσίας του μαθητή, ώστε η αξιολόγηση να μην εστιάζεται μόνο στις αδυναμίες του, β) στην παρωθητική αρχή της αξιολόγησης (ενθάρρυνση της προσπάθειας), και, γ) στη συσχέτιση των δεδομένων της αξιολόγησης με το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του κάθε μαθητή. Θα πρέπει επίσης να συνεκτιμάται η επιτυχής παρακολούθηση της τάξης από το μαθητή, δηλαδή ο βαθμός της ένταξής του, καθώς σκοπός της αξιολόγησης είναι και η συγκέντρωση πληροφοριών για τη λήψη αποφάσεων σε σχέση με τις ειδικές εκπαιδευτικές παροχές που πιθανόν χρειάζεται ο μαθητής.*»

Στα πλαίσια αυτά η αξιολόγηση των μαθητών με αναπηρίες θα πρέπει να προκύπτει ως ανατροφοδότηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η οποία θα καθορίζει το βαθμό επίτευξης των επιμέρους γνωστικών, συναισθηματικών, κοινωνικών και ψυχοκινητικών στόχων, τις μαθησιακές δυσκολίες και αδυναμίες, τις διδακτικές ελλείψεις και τους άξονες σχεδιασμού των επόμενων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων. Η αξιολόγηση οφείλει να είναι διαρκής, σκόπιμη, αντικειμενική, άμεση, αξιόπιστη, ανάλογη με την ηλικία και το επίπεδο των μαθητών, να ανταποκρίνεται σε καθορισμένα εκ των προτέρων κριτήρια και στόχους, να λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μαθητών και την πρόδοό τους σε σχέση με τις προηγούμενες ατομικές τους επιδόσεις και να τους καλλιεργεί δεξιότητες αυτοαξιολόγησης.

Η διαδικασία της αξιολόγησης έχει τρεις μορφές: α) *Διαγνωστική*, η οποία γίνεται στην αρχή της χρονιάς ή στην αρχή της διδασκαλίας ενός νέου γνωστικού αντικείμενου, για να εντοπιστεί το επίπεδο γνώσης των μαθητών και οι ελλείψεις τους και να προσδιοριστούν οι επόμενοι στόχοι. Για τους μαθητές με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες η διαγνωστική αξιολόγηση αντιστοιχεί στο πρώτο στάδιο σχεδιασμού του εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος. β) *Διαμορφωτική*, η οποία είναι μια καθημερινή διαδικασία παρακολούθησης της μαθησιακής πορείας των μαθητών προς την επίτευξη των καθορισμένων στόχων. Δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να κάνει διορθωτικές παρεμβάσεις ή επισημάνσεις και να τροποποιεί μερικώς ή εξ' ολοκλήρου τη διδακτική του πρακτική. Σε ένα εξατομικευμένο εκπα-

δευτικό πρόγραμμα αυτή η μορφή της αξιολόγησης αντιστοιχεί στην επίτευξη των επιμέρους βραχυπρόθεσμων στόχων. γ) *Τελική*, η οποία γίνεται στο τέλος μιας διδακτικής ενότητας ή ενός μακροπρόθεσμου στόχου σε εξατομικευμένο πρόγραμμα. Με την τελική αξιολόγηση εκτιμάται όλη η εκπαιδευτική διαδικασία (διδασκαλία και μάθηση), κρίνεται ο βαθμός επιτυχίας της και καθορίζονται οι επόμενες διδακτικές ενότητες ή μακροπρόθεσμοι στόχοι.

Μερικοί τρόποι με τους οποίους μπορεί να γίνει η αξιολόγηση των μαθητών με κινητικές αναπηρίες για το γλωσσικό μάθημα είναι:

- Γραφή λέξεων ή κειμένων ανάλογα με τις δυνατότητες του μαθητή με γράμματα ευανάγνωστα και σωστά τοποθετημένα πάνω στις γραμμές.
- Ανάγνωση λέξεων ή κειμένων με ευχέρεια.
- Ερωτήσεις κατανόησης γραπτού και προφορικού κειμένου. Οι ερωτήσεις μπορεί να είναι ανοιχτού και κλειστού τύπου και οι απαντήσεις προφορικές ή γραπτές.
- Αφηγήσεις και περιγραφές από τους μαθητές προφορικά ή γραπτά.
- Ερωτήσεις κρίσης με ζητούμενα τη διατύπωση απόψεων, συμπερασμάτων, υποθέσεων, προβλέψεων, επιχειρημάτων, την ερμηνεία καταστάσεων, φαινομένων και γεγονότων, την ανεύρεση αιτιών και αποτελεσμάτων, κ.ά., με προφορικές ή γραπτές απαντήσεις.
- Απόδοση της έννοιας των λέξεων.
- Περιληπτική απόδοση κειμένου, προφορικά ή γραπτά.
- Ανάθεση και διεκπεραίωση εργασιών που απαιτούν συνεργασία και έρευνα, π.χ., από μια απλή ανεύρεση πληροφοριών για ένα θέμα μέχρι την πραγματοποίηση ενός σχεδίου εργασίας, κατά περίπτωση.
- Φύλλα αξιολόγησης με ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, αντιστοίχισης, συμπλήρωσης, τύπου «σωστό-λάθος», και απάντησης με σύντομο γραπτό κείμενο.
- Λίστες ελέγχου δεξιοτήτων (γνωστικών, συναισθηματικών, κοινωνικών και ψυχοκινητικών), οι οποίες πρέπει να συμπληρώνονται από το δάσκαλο πριν και μετά τη διδακτική παρέμβαση, προκειμένου να αναδειχτεί η πρόοδος του μαθητή. Οι λίστες ελέγχου δεξιοτήτων είναι ένα είδος περιγραφικής αξιολόγησης. Αποτελούνται από έναν κατάλογο αναμενόμενων συμπεριφορών από το μαθητή κατά τομέα στόχων (γνωστικό, συναισθηματικό, κοινωνικό, ψυχοκινητικό). Δίπλα στην καθεμιά ο δάσκαλος σημειώνει με ένα σημάδι αν ο μαθητής την εμφανίζει.
- Φάκελος εργασιών του μαθητή σε όλη τη διάρκεια του έτους.
- Παρακολούθηση του μαθητή από το δάσκαλο για να εξακριβωθεί, μέσω των διαπροσωπικών του σχέσεων στην τάξη ή γενικότερα στο σχολείο, αν προσαρμόζει τη μορφή του λόγου του στις εκάστοτε επικοινωνιακές περιστάσεις, αν εκτελεί γλωσσικές πράξεις, αν χρησιμοποιεί κατάλληλο λεξιλόγιο, σύνταξη και επιτονισμό και αν έχει επικοινωνιακές και συνεργατικές δεξιότητες.
- Ανάθεση δραστηριοτήτων που απαιτούν γλωσσικές πράξεις, προφορικά ή γραπτά, π.χ., πώς θα πείσει τους γονείς του να παρακολουθήσουν μια σχολική εκδήλωση, πώς θα διαφωνήσει με ένα συμμαθητή του και στη συνέχεια θα επιχειρηματολογήσει για την άποψή του, κ.ά.
- Περιγραφή εικόνων προφορικά ή γραπτά.
- Βαθμός συμμετοχής σε σχολικές εκδηλώσεις.
- Σε κάθε περίπτωση προφορικής ή γραπτής αναπαραγωγής ή παραγωγής λόγου από το μαθητή, ο δάσκαλος ελέγχει τη φωνολογική, συντακτική, σημασιολογική και μορφολογική δομή.

Επισημαίνεται ότι οι μαθητές με δυσκολίες γραπτής και προφορικής έκφρασης λόγου αξιολογούνται με βάση εναλλακτικούς τρόπους έκφρασης και επικοινωνίας.

Γενικά, στόχος του δασκάλου θα πρέπει να είναι η ικανότητα του μαθητή να εντοπίζει και να διορθώνει μόνος τα λάθη του, αποκτώντας με αυτόν τον τρόπο δυνατότητες αυτοαξιολόγησης. Για να γίνει όμως αυτό είναι ανάγκη να απενοχοποιηθεί το λάθος ως αιτία επίπληξης και υποβιβασμού του μαθητή και να γίνει μέσο διάγνωσης των ελλείψεών του, καθώς και να αποτελέσει τη βάση πάνω στην οποία θα στηριχθεί η επόμενη διδακτική ή διορθωτική παρέμβαση του δασκάλου.

3.3. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Τριλιανός, Α.** (1998), *Μεθοδολογία της σύγχρονης διδασκαλίας*, τ. Α', Β', Αθήνα
- Τριλιανός, Α.** (2002), *Η παρώθηση του μαθητή για μάθηση*, Αθήνα
- Ματσαγγούρας, Η.** (2001), *Η σχολική τάξη, Κειμενοκεντρική Προσέγγιση του γραπτού λόγου*, τ.Β', Αθήνα
- Σαλβαράς, Ι.** (2000), *Γλωσσική διδασκαλία για όλους τους μαθητές*
- Παπαχρίστου, Β., Μάνδαλος, Λ.** (1999), *Η διδασκαλία του Σκέφτομαι και Γράφω στις Α', Β', και Γ' τάξεις του Δημοτικού Σχολείου*, Δομολειτουργική και Επικοινωνιακή Προσέγγιση, Αθήνα
- Πολυχρονοπούλου, Σ.** (2001), *Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες*, τ. Α', Αθήνα
- ΥΠΕΠΘ**, (1988), *Πρακτικά σεμιναρίου Ειδικής Αγωγής*, ΥΠΕΠΘ-UNESCO, ΟΕΔΒ, Αθήνα
- Σπετσιώτης, Ι., Σταθόπουλος, Σ.** (2002), *Παιδαγωγική και διδακτική προσώπων με κινητικά προβλήματα*, Φάκελος σημειώσεων του μαθήματος στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αθήνα
- Δερέκα, Μ.** (2002), *Διδακτικοθεραπευτικές μέθοδοι στην Ειδική Παιδαγωγική*, Φάκελος σημειώσεων του μαθήματος στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αθήνα
- ΥΠΕΠΘ-ΠΙ** (2002), *ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*, τ. Α', Αθήνα
- ΥΠΕΠΘ-ΠΙ** (2002), *ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ για το Νηπιαγωγείο-Προγράμματα σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων*, Αθήνα
- www.nc.uk.net/ld/index.html, *Planning, teaching and assessing the curriculum for pupils with learning difficulties*
- www.assistivetech.com/prod-index.htm, *Augmentative and Alternative Communication Devices-Software Solutions for Special Needs*
- www.ericdigests.org/2003-1/assistive.htm, *Assistive Technology for Students with Mild Disabilities*
- European Agency for Development in Special Needs Education** (2003), *Special Needs Education in Europe*, www.eurydice.org
- Henning Rye and Miriam Donath Skjcxten** (1989), *Children with severe Cerebral Palsy, An educational guide*, unesdoc.unesco.org/images/0008/000850/085085eo.pdf